

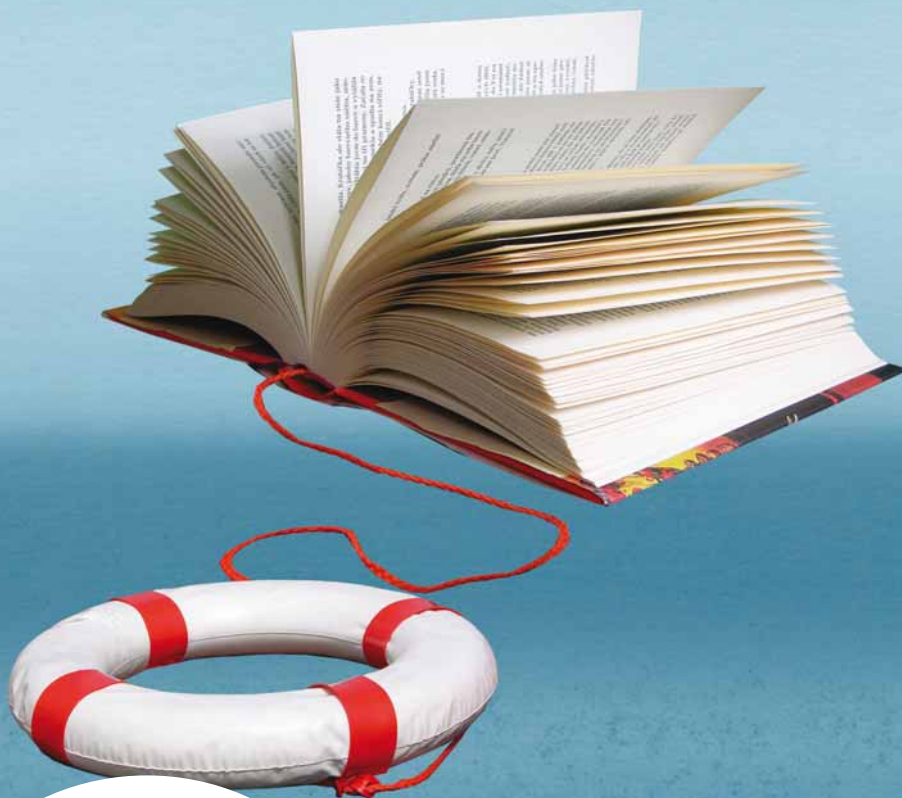
čtenář

MĚSÍČNÍK PRO KNIHOVNY

78
/
2024

ročník 76

Cena 70 Kč

Koláž: Miroslav Hupčých

**Systém Kramerius
v knihovnách ČR na konci roku 2023**

Legislativa

- „Standard pro dobrou knihovnu“ (VKIS)
  - Regionální funkce knihoven v letech 2018–2022 (2. část)

Rozhovor

s americkým spisovatelem Michaellem Shaheenem o jeho knize o Karlu IV.

**Právní poradna – registrace
nových čtenářů zdarma**

Knihovny v novém

**Když se potká historie s literaturou
v MěK Český Brod
Proměny interiérů knihoven
z pohledu dodavatele**

Události

**Bookstart v Senátu
Konference o spolupráci knihoven a škol v Brně
Setkání vysokoškolských vydavatelů
z knihoven v Hradci Králové
Eduard Petiška stoletý**

Vzácné tisky v Městské knihovně v Praze

Klubu dětských knihoven je 30! – 6. část
s. 256–258
← Některé z členek „mozkového trustu“
KDK v roce 2012
Foto: archiv KDK

↑ První fotografie Eduarda Petišky
ve věku jednoho roku s maminkou Adeline

Eduard Petiška stoletý s. 263–264
↑ Pripomínka spisovatelova výročí v podání žáků
z jedné mateřské školy v Praze
Obr.: archiv Knihovny E. Petišky Brandýs n. Labem-Stará Boleslav

O vzácných tiscích Městské knihovny v Praze s. 288–289
↑ Pražská bible z roku 1488
Foto: archiv MKP

Island netradičně – očima knihovnice
s. 280–282
Nejstarší a také nejmenší
islandská knihovna
na ostrově Flatey →

Městská knihovna
v Akureyri →

Foto: <https://photos.app.goo.gl/Bvg6tGjQoKAovk2F9>

Vydavatelství v knihovnách univerzit s. 265–267
← Seznámení se vzácnými
fondy Biskupské knihovny
Biskupství královéhradeckého
Foto: Jitka Vencáková

Češi a Slováci v Istanbulu – vznik a vývoj krajské knihovny
s. 283–284
← Momentka z burzy knih
Foto: <https://czechsandslovaksistanbul.weebly.com/>

Legislativa

- 244 **Plníme standard veřejných knihovnických a informačních služeb? (nová veřejná databáze)** | Lucie Macháčková
- 248 **Regionální funkce knihoven v letech 2018–2022 – 2. část** | Lucie Macháčková

Využití nových technologií

- 251 **Systém Kramerius v knihovnách ČR na konci roku 2023** | Aleš Brožek

Z historie SKIP

- 256 **Klubu dětských knihoven je 30! – 6. část** | Helena Šlesingerová

Právní poradna

- 259 **Registrace nových čtenářů zdarma** | Jiří Klusoň

Události

- 260 **Dveře ke spolupráci otevřeny aneb Z lejšter do života** | Libuše Nivnická
- 263 **Eduard Petiška stoletý** | Věra Krajíčková
- 265 **Vydavatelství v knihovnách univerzit** | Marie Otavová
- 268 **S knížkou do života – a do Senátu** | Zlata Houšková

Příloha – Děckaři děckařům

- 270 **Být otevřený a přijímající** | Pavlína Lišovská
- P1–P2 **TOP knihy k tématu národnostní menšiny a jejich odraz v literatuře pro děti a mládež** | vybrala Pavlína Lišovská
- P2–P3 **Přátelství neposlouchá předsudky (metodika) / autorka metodiky i pracovního listu** | Pavlína Lišovská
- P4 **Deskové hry k tématu národnostní menšiny, kulturní a jazykové rozdíly** | vybrala Pavlína Lišovská

Literární příloha – Čapkoviny 2024

- 271 **Martina Pexová: Nesuď knihu podle obalu**
- 273 **Natálie Krédlová: Opravdovým zdrojem poznání je omyl aneb Jak to také mohlo být**

Periodika na území dnešní ČR

- 275 **Čas – list věnovaný veřejným otázkám** | Kateřina Spurná

Regionální periodika

- 276 **Nejstarší noviny na Těšínsku** | Helena Macurová

Medailonky nadějných

- 277 **Proměnlivá role knihoven** | Pavlína Lenghartová

Ze zahraničí

- 280 **Island netradičně – očima knihovnice** | Lenka Málková

Krajské knihovny

- 283 **Češi a Slováci v Istanbulu – vznik a vývoj krajské knihovny** | Lenka Kanellia

Rozhovor s americkým spisovatelem Michaelem Shaheenem

- 285 **Na Karla IV. jsem přinesl nový pohled** | Yveta Hynčicová

Z historie

- 288 **O vzácných tiscích Městské knihovny v Praze** | Jana Kozáková

Knihovny v novém

- 290 **Když se potká historie a literatura** | Jitka Šrajerová
- 292 **Proměny interiérů knihoven z pohledu dodavatele** | Lukáš Pajer

Glosa

- 295 **Kávy současnosti** | Veronika Chruščová
- 296 **Psal se jinde** | Renáta Krejčí Salátová
- 297 **Ze světa** | Roman Giebisch
- 299 **Literární výročí Srpen–Září** | Milan Valden

CONTENTS

Legislation

- 244_ Are we meeting the standard for public library and information services? (new public database) | *Lucie Macháčková*
 248_ Regional functions of libraries, 2018-2022 – Part 2 | *Lucie Macháčková*

Using new technologies

- 251_ The Kramerius system at Czech libraries at the end of 2023 | *Aleš Brožek*

From the history of SKIP

- 256_ The Children's Libraries Club is thirty! – Part 6 | *Helena Šlesingerová*

Legal advice

- 259_ Free registration of new readers | *Jiří Klusoň*

Events

- 260_ The door to collaboration is open: From leaflets to life | *Libuše Nivnická*
 263_ Eduard Petiška at a hundred | *Věra Krajičková*
 265_ Publishing at university libraries | *Marie Otavová*
 268_ Bookstart at the Senate | *Zlata Houšková*

Child specialists to child specialists – supplement

- 270_ Being open and accepting | *Pavína Lišovská*
 P1–P2_ TOP books on national minorities and their reflection in literature for children and young adults
 | selected by *Pavína Lišovská*
 P2–P3_ Friendship does not listen to prejudice (methodology) / methodology and worksheet author | *Pavína Lišovská*
 P4_ Board games on national minorities and cultural/language differences | selected by *Pavína Lišovská*

Literary supplement – Čapekiana 2024

- 271_ *Martina Pexová*: Don't judge a book by its cover
 273_ *Natálie Krédlová*: The true source of knowledge is error; or, How it could also have been

Periodicals in what is now the Czech Republic

- 275_ *Čas* – a paper focusing on public issues | *Kateřina Spurná*

Regional periodicals

- 276_ The oldest newspaper in the Těšín region | *Helena Macurová*

Promising profiles

- 277_ The changing role of libraries | *Pavína Lenghartová*

From abroad

- 280_ An unconventional view of Iceland – through the eyes of a librarian | *Lenka Málková*

Expatriate libraries

- 283_ Czechs and Slovaks in Istanbul – origin and development of the expatriate library | *Lenka Kanellia*

Interview with American writer Michael Shaheen

- 285_ I brought a new perspective to Charles IV | *Yvetta Hynčicová*

From history

- 288_ Rare prints at the Municipal Library in Prague | *Jana Kozáková*

Libraries afresh

- 290_ When history meets literature | *Jitka Šrajerová*
 292_ Library interior alterations from a contractor's perspective | *Lukáš Pajer*

Gloss

- 295_ Coffees today | *Veronika Chrušćová*

- 296_ **Written elsewhere** | *Renáta Krejčí Salátová*

- 297_ **From the world** | *Roman Giebisch*

- 299_ **Literary anniversaries** August–September | *Milan Valden*

OD REDAKČNÍHO STOLU

Průvodce s rezervou

Otevírá se vám pomyslná brána letního dvojčísla. Redakce se opět snažila, aby bylo naplněno aktuálním děním z oblasti knihovnictví co možná nejplastičtěji. Tvorba rubriky „Od redakčního stolu“ je vždy poznamenána ohlazením, protože v době letní rekreace reflektuje to, co již proběhlo. Myšlenky uprostřed probíhajícího kvasu aktivit se ale většinou už točí kolem toho, co se chystá na konci roku a začátku toho následujícího.

Začnu od prostředka – od pravidelné přílohy „Děckaři děckařům“. Je tentokrát věnována tematické národnostních menšin, kulturním a jazykovým rozdílům. O místo jejího pravidelného střídání s cyklem „Vizuální identita knihoven“ se však hlásí i témata další. V minulém, červeném čísle dostala například prostor tematika „Knihovny a dlouhověkost“. Literární přílohu tvoří dvě z úspěšných prací letošní literární soutěže Čapkoviny. V kategorii studentů gymnázií a středních škol se stala vítězem povídka o snaze zachránit knihovnu, o jejíž likvidaci se uvažovalo. Jak vidno, tato kulturní instituce neuniká ani pozornosti mladé generace. Další díl „Medailonků nadějných“, jejichž počet se již blíží deseti, je zase svědectvím o tom, že i o provoz knihovnických institucí se kvalifikovaně postarají čerství pracovníci.

Již k padesátce se blíží počet rekonstruovaných nebo nově postavených budov knihoven, které jsme představili v rubrice „Knihovny v novém“. Nejnověji je prezentována Městská knihovna v Českém Brodě. V našem hledáčku a ve stadiu dojednávání je i s příspěvním redakční rady další desítky knihoven! Pro mě, pamětníka, neuvěřitelná renesance, když si připomenu dobu zhruba půlstoletí vzdálenou, kdy se sice stále oficiálně vzývala kulturnost, ale realita se vyznačovala zatuchlostí... Již šesté pokračování cyklu o Klubu dětských knihoven připomene aktivity, které dnes už bereme téměř jako samozřejmé. Další část rubriky o krajan-ských knihovnách, která se už od listopadu 2022 dostala k 20. pokračování, svědčí o nezlomnosti zvláště českých žen a snaze zachovat u jejich dětí znalost mateřského jazyka a kultury.

Původně jsem si předsevzal, že s vámi projdu pokud možno většinu položek, jak věřím, pestrého a inspirativního obsahu čísla. Do omezeného prostoru této rubriky se mi o legislativní problematice, o aktuálním využití systému Kramerius, výběru zpráv o proběhlých akcích, Islandu z pohledu knihovnice a některým dalším děním však dostane pouze zmínka. Snad mi to autoři zmíněných materiálů prominou. Nemyslím si, že by se s nimi čtenáři časopisu seznamovali s menším zájmem.

Přeji všem krásné léto.

JAROSLAV CÍSAŘ

Vydává:

Středočeská vědecká knihovna v Kladně, příspěvková organizace Středočeského kraje, ul. Generála Klapálka 1641, 272 01 Kladno

Evid. č. časopisu MK ČR E 485
 ISSN 0011-2321 (Print) ISSN 1805-4064 (Online)
 Šéfredaktor: PhDr. Jaroslav Císař
 Redaktorka: PhDr. Pavla Vlková
 Grafická úprava a sazba: Kateřina Bobková

Sídlo redakce (příjem inzerce a objednávky na předplatné):

Středočeská vědecká knihovna v Kladně, příspěvková organizace, Gen. Klapálka 1641, 272 01 Kladno
 tel.: 312 813 154

e-mail: ctenar@svkkl.cz (Jaroslav Císař)
 e-mail: ctenar.vlkova@svkkl.cz (Pavla Vlková)

Redakční rada: Mgr. Roman Hájek (předseda), Bc. Kateřina Bajo, Bc. Jana Bednářová, Mgr. Michaela Dombrovská, Ph.D., Mgr. Lenka Dostálová, Mgr. Zlata Houšková, Mgr. Martina Košanová, PhDr. Renáta Krejčí Salátová, PhDr. Radek Liška, Mgr. Lucie Macháčková, Mgr. Petra Miturová, Mgr. Michaela Mrázová, PhDr. Marie Otavová, PhDr. Vít Richter

Tisk: Calamarus, s. r. o., Pod Táborem 54/10, 199 00 Praha 9

Distribuce:

Rozesílání časopisu zajišťuje SEND Předplatné, spol. s r. o., Ve Žlíbku 1800/77, hala A3, 193 00 Praha 9 - Horní Počernice, tel.: 602 514 779, e-mail: martina@send.cz
 Rozšiřují též společnosti holdingu PNS a. s. – drobný prodej; MONITOR CZ, s. r. o.; SUWECO CZ, spol. s r. o.
 Podávání novinových zásilek povoleno Ředitelstvím poštovní přepravy Praha čj. 1371/1994 ze dne 20. 6. 1994.
 Podávání novinových zásilek bylo povoleno Českou poštou s. p. OZSeč Ústí nad Labem dne 21. 1. 1998, j. zn. P-327/98.
 Cena jednoho čísla 50 Kč, roční předplatné 570 Kč (dvojčíslo 70 Kč).

Předplatné pro Slovensko: Heršlová Dana, L. K. Permanent, spol. s r. o., Hattalova 12, 831 03 Bratislava, tel.: 00421-02 49 111 203, e-mail: herslova@lkpermanent.sk
 Cena jednoho čísla 2,4 €, roční předplatné 27,3 € (dvojčíslo 3,3 €)

Časopis vychází s podporou dotace z programu MK ČR Knihovna 21. století. Vydavatel si vyhrazuje právo zveřejnit publikované materiály i na internetu.

Číslo odevzdáno k tisku 12. 7. 2024, vyšlo 29. 7. 2024.

Nevyžádané rukopisy se nevracejí.

Plníme standard veřejných knihovnických a informačních služeb?

(nová veřejná databáze)

LUCIE MACHÁČKOVÁ | lucie.machackova@nlp.cz

Od roku 2012 mají veřejné knihovny k dispozici Metodický pokyn MK ČR k vymezení standardu veřejných knihovnických a informačních služeb (VKIS)¹. V roce 2023 bylo vydáno jeho 5. přepracované (aktualizované) vydání. Mezi knihovnami je známý pod zjednodušeným názvem „Standard pro dobrou knihovnu“.

Metodický pokyn vychází ze zákona č. 257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon).² Paragraf 4 tohoto zákona specifikuje, co jsou VKIS, které z nich mají veřejné knihovny povinnost poskytovat a které poskytovat mohou. VKIS mají být poskytovány na základě rovného principu všem bez rozdílu. To ve stručnosti znamená, že všichni lidé mají stejnou možnost využívat veřejné knihovny a jimi poskytované informační služby bez ohledu na jejich sociální, ekonomický nebo jiný status. Knihovní zákon už ale explicitně nevymezuje kvantitativní a kvalitativní indikátory poskytovaných služeb. Proto Ministerstvo kultury přistoupilo k vydání metodického pokynu, který podmínky pro poskytování VKIS stanovuje, přičemž hlavním parametrem je velikost obce/počet obsluhované populace v místě, kde knihovna působí. Knihovna, která plní standardy VKIS, patří mezi ty vysoko hodnocené/nejllepší a je mnohdy vzorem pro ostatní.

Hodnocenými standardy jsou:

- provozní doba knihovny pro veřejnost,
- tvorba knihovního fondu a informačních zdrojů,
- umístění knihovny v obci,
- prostory knihovny pro uživatele,

- studijní a relaxační místa pro uživatele,
- přístup k internetu a informačním technologiím,
- webová stránka knihovny,
- elektronický katalog knihovny na internetu,
- personální zajištění knihovny,
- kvalifikace a vzdělávání pracovníků knihoven,
- měření spokojenosti uživatelů knihovny,
- kulturní, vzdělávací a komunitní aktivity knihovny,
- spolupráce knihovny se vzdělávacími institucemi,
- služby pro uživatele se specifickými potřebami.

Hodnocení plnění standardů je součástí metodického pokynu MK ČR. Je v zájmu každého provozovatele knihovny vědět, jak kvalitní služby jím provozovaná knihovna poskytuje. Hodnocení na krajské a celostátní úrovni by se mělo provádět jednou za dva roky. Krajské knihovny a knihovny jimi pověřené výkonem regionálních funkcí vyhodnocují kvalitu poskytovaných služeb ve svých obsluhovaných knihovnách podle vlastních možností. Většina z nich provádí hodnocení prostřednictvím souboru StatExcel (viz Tabulka 1), přičemž většinu dat čerpají z Ročního výkazu o knihovně Kult (MK) 12-01. Zjištěná data následně zveřejňují jen některé krajské knihovny, proto je porovnání mezi kraji, ale i na celostátní úrovni složité.

¹ Metodický pokyn Ministerstva kultury k vymezení standardu veřejných knihovnických a informačních služeb poskytovaných knihovnami zřizovanými a/nebo provozovanými obcemi a kraji na území ČR, dostupné z: <https://1url.cz/1u9WQ>

² Dostupné z: <https://1url.cz/5rgsz>

V březnu 2024 spustilo Národní informační středisko pro kulturu (NIPOS) ve spolupráci s Knihovnickým institutem Národní knihovny ČR veřejnou databázi pro vyhodnocování plnění standardů VKIS na celostátní úrovni. Jedná se primárně o kvantitativní vyhodnocení těch standardů, které je možné takto hodnotit. Navíc lze v databázi také sledovat počet knihoven, které mají bezbariérový přístup, a knihovny s veřejným připojením na wifi. Oba tyto parametry považujeme za důležité a jsou také dobrým ukazatelem kvality knihovny.

Databáze je určená nejen pro veřejné knihovny, ale také pro širokou veřejnost. Je k dispozici na webu Benchmarkingu knihoven.³

Smyslem databáze je – podle požadovaných parametrů – vyhodnotit, jak si stojí s plněním standardů VKIS různé velikostní skupiny nebo kategorie veřejných knihoven v ČR, samozřejmě bez možnosti vyhledávání dat za konkrétní knihovnu. Hovoříme o tzv. anonymní databázi, která vychází z každoročního sběru statistických dat. To zna-

mená, že je velmi důležité odevzdávat v Ročním výkazu o knihovně kvalitní data.

Databáze nabízí základní filtrování dat/zadání parametrů podle:

- počtu obyvatel (velikostní kategorie jsou nastaveny podle metodického pokynu), viz *Tabulka 2*,
- územního členění (celá ČR, jednotlivé kraje), viz *Tabulka 3*,
- kategorie knihovny (všechny knihovny, knihovna pověřená výkonem regionálních funkcí, knihovna s profesionálními pracovníky, knihovna s neprofesionálními pracovníky), viz *Tabulka 4*,
- jednotlivých roků (vložená data jsou od roku 2012), viz *Tabulka 5*.

Dále lze využít kombinování jednotlivých parametrů. Například prostřednictvím kategorie knihovny, územního členění (vybrat konkrétní kraj), obsluhované populace (vybrat příslušnou velikostní skupinu) a roku, za který nás data zajímají, viz *Tabulka 6*.

Tabulka č. 1 Ukázka souboru StatExcel

HODNOCENÍ STANDARDU VKIS	Knihovny v kraji	Bezbariérový přístup	WiFi pro uživatele	Provozní doba pro veřejnost	Náklady na knihovní fond	Obnova knihovního fondu, min. 7 % roční obnovy	Plocha knihovny, min. 60 m ² /1000 obyv.
2021	01	02	03	04	05	06	07
Kraj	Počet knihoven celkem	Počet knihoven s bezbariérovým přístupem	Počet knihoven s WiFi	Hodnocení ANO	Hodnocení ANO	Hodnocení ANO	Hodnocení ANO u obcí nad 1 000 obyvatel.
04 Plzeňský	0	0	0	0	0	0	0
do 500	1	0	0	0	0	0	nehodnotit
501 - 1000	2	0	0	0	0	0	nehodnotit
1 001 - 3 000	3	0	0	0	0	0	0
3 001 - 5 000	4	0	0	0	0	0	0
5 001 - 10 000	5	0	0	0	0	0	0
10 001 - 20 000	6	0	0	0	0	0	0
20 001 - 40 000	7	0	0	0	0	0	0
více než 40 000	8	0	0	0	0	0	0

HODNOCENÍ STANDARDU VKIS	Studijní místa	Přístup k internetu	Web knihovny	El. katalog na internetu	Vzdělávací, kulturní a komunitní aktivity	Vzdělávání pracovníků knihovny	Měření spokojenosti uživatelů knihovny
2021	08	09	10	11	12	13	14
Kraj	Hodnocení ANO	Hodnocení ANO	Hodnocení ANO	Hodnocení ANO u obcí nad 500 obyv.	Hodnocení ANO	Hodnocení ANO	Hodnocení ANO
04 Plzeňský	0	0	0	0	0	0	0
do 500	1	0	0	nehodnotit	0	0	0
501 - 1000	2	0	0	0	0	0	0
1 001 - 3 000	3	0	0	0	0	0	0
3 001 - 5 000	4	0	0	0	0	0	0
5 001 - 10 000	5	0	0	0	0	0	0
10 001 - 20 000	6	0	0	0	0	0	0
20 001 - 40 000	7	0	0	0	0	0	0
více než 40 000	8	0	0	0	0	0	0

³ Dostupné z: <https://www.benchmarkingknihoven.cz/knihovny>

Tabulka č. 2 Členění podle počtu obyvatel

Výpočet standardů: Podle počtu obyvatel Podle krajů Podle kategorie knihovny Podle roků Export dat

Územní členění: vše (Celá ČR)
 Kategorie knihovny: vše
 Rok: 2022 ZOBRAZIT Vyčistit filtr

HODNOCENÍ STANDARDU VKIS	1 - 500	501 - 1 000	1 001 - 3 000	3 001 - 5 000	5 001 - 10 000	10 001 - 20 000	20 001 - 40 000	více než 40 000
1. Bezbariérový přístup	Ano	658	384	464	130	97	58	30
	Ne	1976	893	554	80	49	21	6
	% plnění	25,0	30,1	45,6	61,9	66,4	73,4	83,3
2. Nabídka veřejné wifi	Ano	1126	665	614	168	121	72	34
	Ne	1508	612	404	42	25	7	2
	% plnění	42,7	52,1	60,3	80,0	82,9	91,1	94,4

Tabulka č. 3 Členění podle krajů

Výpočet standardů: Podle počtu obyvatel Podle krajů Podle kategorie knihovny Podle roků Export dat

Kategorie knihovny: vše
 Obsluhovaná populace: vše
 Rok: 2022 ZOBRAZIT Vyčistit filtr

HODNOCENÍ STANDARDU VKIS	Hl.m. Praha	Středočeský kraj	Jihočeský kraj	Plzeňský kraj	Karlovarský kraj	Ústecký kraj	Liberecký kraj	Královéhradecký kraj
1. Bezbariérový přístup	Ano	29	283	196	133	36	119	59
	Ne	12	566	315	341	81	171	141
	% plnění	70,7	33,3	38,4	28,1	30,8	41,0	29,5
2. Nabídka veřejné wifi	Ano	29	369	240	184	71	148	102
	Ne	12	480	271	290	46	142	98
	% plnění	70,7	43,5	47,0	38,8	60,7	51,0	51,0

HODNOCENÍ STANDARDU VKIS	Pardubický kraj	kraj Vysočina	Jihomoravský kraj	Olomoucký kraj	Zlínský kraj	Moravskoslezský kraj
1. Bezbariérový přístup	Ano	85	165	242	102	149
	Ne	311	390	379	336	153
	% plnění	21,5	29,7	39,0	23,3	49,3
2. Nabídka veřejné wifi	Ano	196	277	402	213	239
	Ne	200	278	219	225	63
	% plnění	49,5	49,9	64,7	48,6	79,1

Databáze podle zadaných parametrů vyhodnotí v absolutních číslech, kolik knihoven v dané kategorii plní či neplní každý konkrétní standard, a procentuální plnění v rámci nadefinované skupiny.

Databáze také nabízí export požadovaných dat do formátu Excel pro možnost další práce s daty, například pro vytváření grafů.

Veřejné knihovny tak mají nově možnost porovnat se s jinými stejně velkými knihovnami ve

sám kraji nebo z jiných krajů, aby tak zjistily, jak se jim daří naplňovat standardy VKIS v celostátním měřítku. Je možné také zjistit, jak si stojí různé velké knihovny v konkrétních krajích. To ukazuje nejen na kvalitu poskytovaných služeb ve veřejných knihovnách, ale také na kvalitu metodické práce v rámci výkonu regionálních funkcí.

Tabulka č. 4 Členění podle kategorie knihovny

Ke schválení Zapojené knihovny Srovnávání Standards Trendy Celkové trendy O projektu Nipos MK (Admin) - Odhlásit

Výpočet standardů: Podle počtu obyvatel Podle krajů Podle kategorie knihovny Podle roků Export dat

Územní členění: vše (Celá ČR)
 Obsluhovaná populace: vše
 Rok: 2022 ZOBRAZIT Vyčistit filtr

HODNOCENÍ STANDARDU VKIS	Základní knihovna pověřená výkonem regionálních funkcí	Ostatní základní knihovna s profesionálními pracovníky	Základní knihovna s neprofesionálními pracovníky
1. Bezbariérový přístup	Ano	69	410
	Ne	14	293
	% plnění	83,1	58,3
2. Nabídka veřejné wifi	Ano	81	565
	Ne	2	138
	% plnění	97,6	80,4

Tabulka č. 5 Členění podle roků

Ke schválení Zapojené knihovny Srovnávání Standards Trendy Celkové trendy O projektu Nipos MK (Admin) - Odhlásit

Výpočet standardů: Podle počtu obyvatel Podle krajů Podle kategorie knihovny Podle roků Export dat

Územní členění: vše (Celá ČR)
 Kategorie knihovny: vše
 Obsluhovaná populace: vše ZOBRAZIT Vyčistit filtr

HODNOCENÍ STANDARDU VKIS	2022	2021	2020	2019	2018	2017	2016	2015	2014	2013	2012
1. Bezbariérový přístup	Ano	1845	1781	1743	1648	1586	1540	1485	1430	1339	1248
	Ne	3586	3650	3688	3783	3845	3891	3946	4001	4092	4183
	% plnění	34,0	32,8	32,1	30,3	29,2	28,4	27,3	26,3	24,7	23,0
2. Nabídka veřejné wifi	Ano	2826	4417	4488	4486	2019	1836	1615	1352	1111	906
	Ne	2605	1014	943	945	3412	3595	3816	4079	4320	4525
	% plnění	52,0	81,3	82,6	82,6	37,2	33,8	29,7	24,9	20,5	16,7

Tabulka č. 6

Výpočet standardů: Podle počtu obyvatel Podle krajů Podle kategorie knihovny Podle roků Export dat

Územní členění: Olomoucký kraj
 Obsluhovaná populace: 1 001 - 3 000 obyvatel
 Rok: 2022 ZOBRAZIT Vyčistit filtr

HODNOCENÍ STANDARDU VKIS	Základní knihovna pověřená výkonem regionálních funkcí	Ostatní základní knihovna s profesionálními pracovníky	Základní knihovna s neprofesionálními pracovníky
1. Bezbariérový přístup	Ano	0	15
	Ne	0	13
	% plnění	0,0	53,6
2. Nabídka veřejné wifi	Ano	0	24
	Ne	0	4
	% plnění	0,0	85,7

Regionální funkce knihoven v letech 2018–2022

2. část

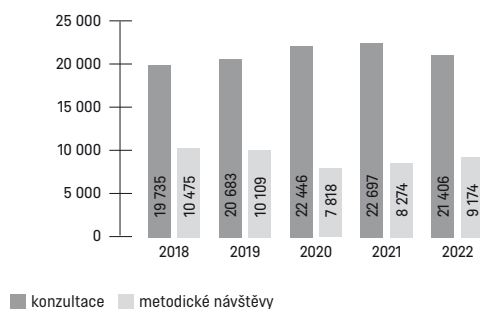
LUCIE MACHÁČKOVÁ | lucie.machackova@nlp.cz

Regionální funkce (RF) knihoven je termín, kterému kromě knihovníků nikdo, jak se říká „na první dobrou“, nerozumí. Co tedy tento pro laickou veřejnost tajemný termín v praxi znamená? Shrnu to do tří slov – vzájemná pomoc a spolupráce. To už zní mnohem lépe a všichni významu rozumíme. Text je druhou částí materiálu, jehož první část byla publikována v červnu (viz Čtenář, 2024, č. 6, s. 212–214).

Poradenská a konzultační činnost, metodické návštěvy, plány, rozborů

Cílem této služby je podpora zajištění všestranné kvality a rozvoje knihovnických a informačních služeb v obsluhovaných knihovnách. Je velmi účinnou a důležitou službou, která zásadně ovlivňuje úroveň a dostupnost veřejných knihovnických a informačních služeb (VKIS). Obsahem je poskytování odborných konzultací, rad a doporučení, včetně metodických návštěv. Nezbytná je i praktická pomoc při řešení odborných problémů, zaškolování nových knihovníků, metodická pomoc knihovnám zapojených do soutěží (*Vesnice roku, Knihovna roku* apod.), konzultace ke zpracování rozvojové strategie knihovny a výročních zpráv. O konzultace žádají i zřizovatelé/provozovatelé knihoven. Je také účinným nástrojem k prosazování cílů střednědobých i dlouhodobých plánů krajských a pověřených knihoven.

Graf č. 7 Konzultace a metodické návštěvy v rámci ČR

Graf č. 7 ukazuje počty uskutečněných konzultací a metodických návštěv v rámci ČR za sledované období. Pokles metodických návštěv v letech 2020–2021 byl způsoben pandemií covid-19, kdy knihovny byly zcela uzavřeny. Naopak počet konzultací byl v těchto letech vyšší, protože

Graf č. 8 Počet konzultací v krajích

	Praha	Středočeský	Jihočeský	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský	Celkem
2018	168	1 441	2 861	918	279	1 102	837	1 752	2 068	1 429	1 995	1 869	1 840	1 176	19 735
2019	251	1 443	2 854	867	384	1 246	859	1 875	2 025	1 395	2 134	2 134	1 840	1 243	20 683
2020	320	1 566	3 113	976	508	1 389	704	2 005	2 303	1 507	2 231	2 574	1 877	1 877	22 950
2021	355	1 443	2 939	1 084	384	1 430	737	1 873	2 725	1 573	1 997	2 776	1 996	1 385	22 697
2022	369	1 799	2 839	910	416	1 539	693	1 529	3 015	1 643	2 056	1 657	1 817	1 124	21 406

Graf č. 9 Počet metodických návštěv v krajích

	Praha	Středočeský	Jihočeský	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský	Celkem
2018	93	626	1 335	1 009	441	547	601	755	458	1 246	890	1 158	818	498	10 475
2019	91	812	1 360	1 053	446	536	538	701	469	1 197	828	780	777	521	10 109
2020	42	563	948	872	335	391	450	545	411	1 007	616	691	539	408	7 818
2021	43	516	1 101	897	319	341	531	640	436	1 156	544	676	681	393	8 274
2022	47	799	1 180	934	450	341	586	655	428	1 219	703	737	681	414	9 174

knihovny řešily nastalou situaci se svými pověřenými či krajskými knihovnami prostřednictvím telefonů nebo elektronické komunikace.

Počty konzultací a metodických návštěv v jednotlivých krajích zobrazují Grafy č. 8 a 9.

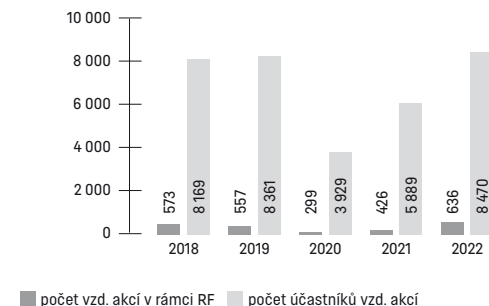
Vzdělávání knihovníků, semináře, workshopy

Jedním ze základních předpokladů, aby knihovna dobře plnila svou funkci (úroveň služeb), je kvalifikovaný personál. Knihovníci musí být specialisty, kteří jsou schopni podporovat své uživatele. Uvedené faktory kladou značný důraz na organizaci i náplň nejen formálního, ale i celoživotního vzdělávání. Odborně zdatní a kompetentní zaměstnanci jsou předpokladem pro to, aby se knihovnám dařilo posilovat jejich pověst jako důvěryhodných a otevřených institucí určených všem občanům jednotlivých obcí.

Součástí kvalitní metodické práce je setkávání knihovníků na seminářích, poradách a dalších akcích. S tím souvisí celoživotní vzdělávání. *Metodický pokyn Ministerstva kultury k vyme-*

zení standardu veřejných knihovnických a informačních služeb poskytovaných knihovnami zřizovanými a/nebo provozovanými obcemi a kraji na území České republiky¹ v článku 12 stanov: Dalšímu odbornému vzdělávání je ročně na 1 pracovníka věnováno minimálně 48 pracovních hodin. Pracovníci působící v knihovnách s pracovním úvazkem nižším než 15 hodin týdně absolvují další odborné vzdělávání v rozsahu nejméně 8 pracovních hodin.

Graf č. 10 Vzdělávání v rámci RF (pro knihovníky), počet akcí/účastníků

Graf č. 11 Vzdělávací akce pro knihovníky v krajích

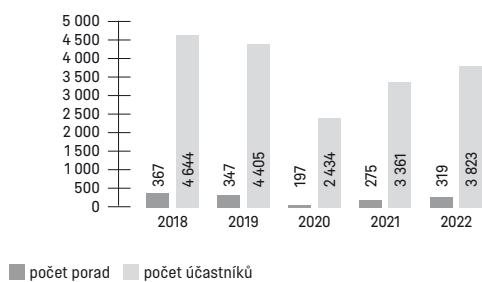
	Praha	Středočeský	Jihočeský	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský	Celkem
2018	25	36	80	64	10	34	23	33	22	56	62	36	36	54	573
2019	18	37	63	58	13	32	20	34	26	78	66	28	33	51	557
2020	17	17	42	32	4	28	5	12	16	22	37	17	19	31	299
2021	35	31	58	39	2	37	10	24	16	25	67	22	26	34	426
2022	33	30	153	49	5	59	21	29	26	52	88	29	25	37	636

¹ Dostupné z: <https://url.cz/1u9WQ>

Graf č. 12 Účastníci (knihovníci) vzdělávacích akcí v krajích

	Praha	středočeský	Jihočeský	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský	Celkem
2018	212	470	727	764	170	525	522	440	243	1 041	1 099	388	687	1 008	8 169
2019	140	568	606	674	232	369	420	561	272	1 568	819	490	803	820	8 342
2020	165	260	138	395	79	219	98	273	279	366	488	239	437	494	3 930
2021	134	918	175	480	58	264	64	463	246	334	932	434	759	628	5 889
2022	131	700	644	670	78	392	416	322	558	712	2 003	378	836	630	8 470

Graf č. 13 Počet porad/účastníků

Vzdělávání pracovníků knihoven se uskutečňuje různými formami. Oblast vzdělávání se proměňuje, jednotlivé kraje na svých akcích vítají i účastníky z jiných krajů. Ti si vzdělávání vybírají z nabídky podle své potřeby, „atraktivnosti“ tématu i podle svých časových možností. Je patrný přechod od akcí typu face-to-face (osobní účast) k akcím hybridním a virtuálním. Jako pozitiva účastníci hodnotí „jednoduchost“ účasti, úsporu času i finančních prostředků a také možnost účastnit se akcí napříč celou ČR. Jistým negativním jevem je nemožnost osobního kontaktu, přímé komunikace s lektorem a s kolegy.

Graf č. 10 uvádí počty vzdělávacích akcí uskutečněných pro knihovny v rámci ČR a počty jejich účastníků. Viditelný byl pokles v letech 2020–2021, které byly značně poznamenány pandemií. Grafy č. 11 a 12 pak ukazují vzdělávání knihovníků v jednotlivých krajích.

Metodici pověřených knihoven mají možnost vzdělávat se v rámci akcí připravovaných pro knihovníky obecně, ale také na dvoudenním workshopu zaměřeném speciálně na práci metodiků v knihovnách pověřených výkonem regio-

nálních funkcí, který od roku 2014 (kromě roku 2020, kdy vládní opatření spojené s nemocí covid-19 neumožnily seminář uskutečnit) organizuje SKIP – Sekce veřejných knihoven ve spolupráci s KI NK a metodiky krajských knihoven.

Porady

Standard pro výkon RF doporučuje realizaci porad pro pověřené knihovny dvakrát ročně, pro knihovníky profesionálních obsluhovaných knihoven jednou ročně a pro neprofesionální knihovny také jednou ročně (případně formou semináře). Častá praxe v knihovnách je uskutečnění porad se vzdělávacím obsahem (přednáškou, seminářem, exkurzí apod.). Porady jsou prostředkem koordinace, informování a vzájemné výměny názorů a poznatků (příkladů dobré praxe).

Na grafu č. 13 je vidět vývoj porad ve sledovaném období (rok 2021 byl ještě významně ovlivněn pandemií covid-19). Možnost organizovat porady i ve virtuálním prostoru si osvojily nejen knihovny krajské a pověřené, ale také část knihoven obsluhovaných. Tím se výrazně zjednodušila a zrychlila komunikace. Takto organizované porady jsou nástrojem pro eliminování problému s účastí malých profesionálních knihoven, kde není zastupitelnost.

Počty realizovaných porad a počty jejich účastníků se v jednotlivých krajích liší. Odvíjejí se od počtu obsluhovaných knihoven. Porady probíhají v krajských i pověřených knihovnách, pro bližší seznamování se s regionem i v jiných knihovnách. Výhodou takových setkání někdy bývá i přítomnost zřizovatele/provozovatele na poradě.

Dokončení příště

Využití nových technologií

System Kramerius v knihovnách ČR na konci roku 2023

ALEŠ BROŽEK | ales.brozek@knihovnak.cz

Již posedmé¹, vždy ve dvouletých intervalech, seznamuji čtenáře tohoto měsíčníku se stavem digitálních knihoven (DK), které využívají systém Kramerius. Následující řádky shrnují změny, ke kterým došlo od začátku roku 2022 do konce roku 2023.

Verze systému Kramerius

Kramerius je softwarové řešení pro zpřístupnění digitálních dokumentů. Prvotně je určen pro monografie a periodika. Využit se však dá také ke zpřístupnění dalších typů dokumentů, jako jsou mapy, hudebniny a staré tisky, případně částí dokumentů, jako jsou články a kapitoly.² Na rozdíl od řady jiných systémů má tu velkou přednost, že umožňuje plnotextové vyhledávání ve zdigitalizovaných dokumentech. Zkušený uživatel tak dokáže najít ve zdigitalizovaných starých knihách, novinách a časopisech zajímavé informace, které unikly pozornosti jiných badatelů, protože texty studovali jen povrchně.

Vývoj systému Kramerius byl zahájen před dvaceti lety a v knihovnách byla tehdy nasazena verze s číslem 3. Uživatelé ji přilíši nemají v oblíbenosti, protože naskenované strany nejsou v běžných formátech, jakými je jpg či pdf, ale ve formátu DjVu, takže si musejí stáhnout speciální plugin. Bohužel, jak ukazuje Graf 1 i Tabulka 1, ještě dvě DK vystavují zdigitalizované dokumenty v této zastaralé verzi (názvy DK pracujících ve verzi 3 jsou v tabulce napsány kurzívou). Pro badatele je stále nenahraditelná DK Národní knihovny ČR (NK). Ve verzi 3 je vystaveno téměř devět milionů stran. Většina monografií a část

novin již byla zkonvertována a vystavena ve verzi 5. Přesto noviny z druhé poloviny 19. století a první poloviny 20. století, jako je *Bohemia* z let 1890 až 1900, *Deutsche Zeitung Bohemia* z let 1915 až 1938 nebo *Národní politika* z let 1926 až 1945, se v jiných DK nenajdou. Ve verzi 3 je i DK Divadelního ústavu v Praze, kde je jen 266 tisíc zdigitalizovaných stran, a snad již v roce 2024 proběhne konverze do verze 7.³

Jedinou DK, která užívá již nevyvíjenou verzi 4, resp. 4.6, je DK Muzea východních Čech v Hradci Králové, obsahující 15 zdigitalizovaných regionálních periodik. Téměř všechny (kromě *Královéhradeckých rozhledů* z roku 1913 a 1915) obsahuje také DK Studijní a vědecké knihovny (SVK) v Hradci Králové, takže uživatel zvyklý na přívětivý vyhledávací software zvaný „klient DK“ bude raději pracovat s DK hradce SVK. Navíc využije faktu, že tato DK pracuje v režimu Díla nedostupná na trhu (DNNT), a tak si periodika prohlédne z pohodlí domova.

Nejvíce užívanou verzi 5 najdeme u 34 DK. Tato verze se dále vyvíjela: v letech 2022 a 2023 přibýly varianty 5.8.0, 5.8.1, 5.8.2, 5.8.3 a 5.8.4 a nasadilo si je 15 DK; 19 DK zůstalo u starších verzí 5.3, 5.4, 5.5 a 5.7. Ty jsou nyní už zastaralé, např. verze 5.3 byla uvolněna v roce 2016 a 2017.

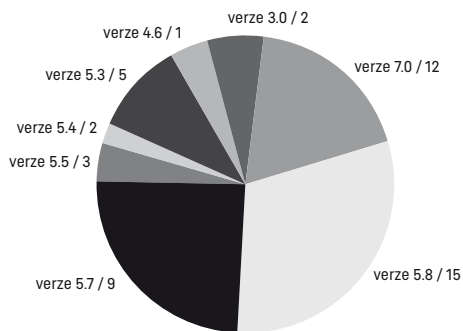
¹ Poslední článek na toto téma byl BROŽEK, Aleš. System Kramerius v knihovnách ČR na konci roku 2021. *Čtenář*, 2022, roč. 74, č. 3, s. 88–91. ISSN 0011-2321. Dostupné také z: <https://www.svkkl.cz/ctenar/clanek/3576>.

² <https://github.com/ceskaexpedice/kramerius?tab=readme-ov-file#readme>

³ Dne 23. 5. 2024 na veletrhu *Svět knihy* mne kolegyně z Divadelního ústavu informovaly, že se jim podaří převést jejich DK do Krameria verze 7.

IT pracovníci, kteří systém Kramerius spravují, si tak zastaralými verzemi kazí reputaci. Novější verze totiž odstraňují nedostatky předchozích a přinášejí další vylepšení pro uživatele.

Graf 1 Používané verze Krameria v DK na konci roku 2023

Devět dní před koncem roku 2021 byla konečně vydána dlouho připravovaná sedmičková verze. Přinesla výrazné zlepšení práce s virtuálními sbírkami. Její nasazení je nyní podmínkou pro knihovny, které chtějí zpřístupňovat digitální-

záty v režimu DNNT. V uplynulých dvou letech byla nainstalována do 12 DK.

Rostoucí počet krameriovských DK

Počet institucí, v nichž se užívá systém Kramerius, je důkazem jeho velké oblíbenosti. Nejsou to přitom jen české knihovny, které si ho vybraly, ale i zahraniční. V uplynulých dvou letech k nim přibýly dvě slovenské DK: jedna v Matici slovenskej v Martině, druhá v Centru vedecko-technických informací SR v Bratislavě. V Krameriu lze prohledávat i přes pět tisíc knih, které byly zdigitalizovány v rámci evropského projektu EODOPEN – eBooks-On-Demand-Network Opening Publications for European Netizens, který provozuje univerzita v Innsbrucku.

Tabulka 1 uvádí na konci roku 2023 už 49 DK pracujících v systému Kramerius. V září 2022 přibyla již zmíněná DK EODOPEN, v listopadu 2022 DK Českého rozhlasu, koncem ledna 2023 nejdříve bratislavská CVTI s pěti tituly a krátce po ní martinská DIKDA.

Tabulka 1

Pořadí	Instituce	stav 31.12.2021	nárůst za 24 měsíců	stav 31.12.2023	z toho volně přístupných
1.	Česká digitální knihovna	44 191 187	93 633 435	137 824 622	23 188 825
2.	Národní knihovna České republiky NDK	66 366 063	7 179 725	73 545 788	12 495 388
3.	Moravská zemská knihovna v Brně	61 400 406	7 428 706	68 829 112	8 519 183
4.	Katalóg digitálnej knižnice DIKDA	0	61 399 350	61 399 350	3 956 329
5.	Národní knihovna České republiky K3	8 733 708	0	8 733 708	6 065 276
6.	Knihovna Akademie věd ČR	4 211 550	788 518	5 000 068	2 406 347
7.	Vědecká knihovna v Olomouci	3 479 119	187 933	3 667 052	3 192 737
8.	Jihočeská vědecká knihovna v Čes. Budějovicích	2 769 842	275 172	3 045 014	1 736 974
9.	DiFMOE	2 004 884	356 059	2 360 943	2 355 559
10.	Digitální studovna Ministerstva obrany ČR	2 120 646	166 577	2 287 223	2 281 050
11.	Studijní a vědecká knihovna v Hradci Králové	1 921 392	176 851	2 098 243	946 465
12.	Národní lékařská knihovna	1 949 277	121 489	2 070 766	1 021 206
13.	Krajská vědecká knihovna v Liberci	1 728 631	54 761	1 783 392	952 083
14.	Městská knihovna v Praze	1 653 603	12 691	1 666 294	893 418
15.	Národní muzeum	759 960	129 658	889 618	849 858
16.	Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě	752 105	68 746	820 851	433 318
17.	Digitální knihovna projektu EoD Open	0	642 438	642 438	205 239
18.	Knihovna Antonína Švehly	555 201	82 128	637 329	590 372
19.	Studijní a vědecká knihovna Plzeňského kraje	493 379	114 625	608 004	197 990
20.	Univerzita Karlova – Fakulta sociálních věd	874 820	-298 462	576 358	129 906
21.	Národní technická knihovna	532 037	39 416	571 453	232 518
22.	Český rozhlas	0	569 572	569 572	6 265

23.	Krajská knihovna Vysočiny	497 712	66 774	564 486	176 985
24.	Knihovna Ústeckého kraje	513 577	40 277	553 854	121 809
25.	Středočeská vědecká knihovna v Kladně	460 283	84 161	544 444	110 364
26.	Univerzita Karlova	139 903	369 770	509 673	240 127
27.	Národní filmový archiv	457 103	31 185	488 288	34 659
28.	Západočeské muzeum v Plzni	488 520	-1 837	486 683	156 443
29.	Muzeum Jindřichohradecka	306 247	99 296	405 543	308 930
30.	Krajská knihovna Františka Bartoše ve Zlíně	360 117	32 146	392 263	54 397
31.	Divadelní ústav	266 398	4 379	270 777	53 285
32.	Krajská knihovna Karlovy Vary	254 002	0	254 002	145 787
33.	Národní archiv	161 808	89 184	250 992	250 992
34.	Vysoká škola ekonomická v Praze	193 309	32 364	225 673	224 810
35.	Mendelova univerzita v Brně	218 152	0	218 152	189 716
36.	Centrum vedecko-technických informací SR	0	212 795	212 795	212 795
37.	Židovské muzeum v Praze	179 285	8 869	188 154	91 756
38.	Krajská knihovna v Pardubicích	129 024	19 325	148 349	19 745
39.	Výzkumný ústav geodetický, topografický a kartografický	125 469	0	125 469	71 578
40.	Muzeum východních Čech v Hradci Králové	120 315	0	120 315	0
41.	Národní pedagogické muzeum J. A. Komenského	72 543	45 076	117 619	72 465
42.	Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze	71 885	17 787	89 672	11 652
43.	Lesnický a myslivecký digitální archiv	86 089	3 003	89 092	89 092
44.	Univerzita Karlova – 1. lékařská fakulta	62 531	13 958	76 489	18 819
45.	Národní ústav lidové kultury	28 544	12 167	40 711	23 460
46.	Husitské muzeum v Táboře	27 814	0	27 814	27 814
47.	Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze	17 636	5 093	22 729	8 360
48.	Městská knihovna Česká Třebová	21 861	0	21 861	21 861
49.	Historický ústav AV ČR	80	0	80	80

Velké a malé krameriovské DK

V Tabulce 1 jsou DK tradičně seřazeny podle počtu zdigitalizovaných stran od největších k nejmenším. Pořadí na prvních místech tentokrát doznalo výrazné změny, když se před Národní digitální knihovnu (NDK) a DK Moravské zemské knihovny (MZK) konečně dostala Česká digitální knihovna. Čtvrté místo obsadil Katalóg digitálnej knižnice (DIKDA). Oproti konci roku 2021 si polepšilo Das Digitale Forum Mittel- und Osteuropa (DiFMOE), sídlící v Mnichově a zpřístupňující digitalizáty řady plzeňských a brněnských knih, když předstihlo Digitální studovnu Ministerstva obrany ČR (DSMO). Ta v DK vystavuje nejen digitalizáty z knihovny Vojenského historického ústavu, ale i úmrtní matriky z Vojenského historického archivu, což potěší genealogy. Na patnáctou příčku se dostala DK Národního muzea, protože z DK Fakulty sociálních věd (FSV) ubylo za dva roky téměř 300 tisíc stran a DK FSV klesla až na 20. místo.

Ke změnám v pořadí došlo i ve spodní části tabulky, protože do některých menších DK nebyly naimportovány v posledních letech žádné nové digitalizáty, a tak je předběhly DK, které jsou pravidelně obohacovány. Během posledních dvou let nepřibyla ani jedna stránka do DK Krajské knihovny Karlovy Vary, Mendelovy univerzity (MENDELU) v Brně, DK Výzkumného ústavu geodetického, topografického a kartografického (VÚGTK) ve Zdíbech, Muzea východních Čech v Hradci Králové, Husitského muzea v Táboře, Městské knihovny v České Třebové a Historického ústavu AV. Oproti konci roku 2021 se zmenšila nejen DK FSV, ale mírně i DK Západočeského muzea v Plzni.

Spolehlivost provozu krameriovských DK

Tabulka 1 sice uvádí 49 krameriovských DK, na konci roku 2023 však nefungovala 18 dní DK Národního pedagogického muzea J. A. Komenského

a 14 dní DK Českého rozhlasu. Do DK Muzea Tábora se uživatelé nemohli dostat od poloviny října 2023 a do DK Historického ústavu Akademie věd ČR dokonce od poloviny června 2023. Jiné DK, jako např. DK Městské knihovny v Praze, sice byly poslední den v roce funkční, ale k výpadkům docházelo poměrně často během roku. Spolehlivost provozu krameriovských DK sleduje Registr Kramerii (RK). Pokud DK nefunguje, ukáže se u jejího názvu červené kolečko. Po kliknutí na název DK a zvolení nabídky Provoz se zájemce dozví, kdy systém Kramerius v knihovně fungoval, a kdy ne. V průběhu roku 2022 byl RK přepracován⁴ a nově uvádí v přehledové tabulce i údaj, kolik dní uplynulo od posledního přírůstku, a informaci o počtu dokumentů s licencí DNNT.

Česká digitální knihovna

Česká digitální knihovna (ČDK) obsahuje metadata průběžně sklízená z digitálních knihoven provozovaných v České republice. Cílem je postupně zapojit všechny digitální knihovny v ČR provozované v systému Kramerius. Samotné digitální dokumenty jsou uloženy ve zdrojových (tedy původních) digitálních knihovnách, ze kterých jsou při požadavku uživatele na prohlédnutí staženy do webového rozhraní ČDK. Díky tomu mohou uživatelé přistupovat k milionům stran digitalizovaných dokumentů napříč knihovnami zapojenými do ČDK v rámci jednoho intuitivního rozhraní.⁵ Ještě na konci roku 2021 byla ČDK na třetím místě co do počtu zdigitalizovaných stran. Sice sklídila 14 DK, ale jen necelou polovinu obsahu NDK. V roce 2022 se do dalšího vylepšování ČDK zapojili kromě pracovníků Knihovny Akademie věd (KNAV) i odborníci z MZK a NK ČR, což se projevil i tím, že se ČDK v říjnu 2023 dostala na první místo podle počtu zdigitalizovaných stran. Vylepšená ČDK zatím sklízí obsah osmi DK. Z větších DK chybějí metadata např. z DK Vědecké knihovny v Olomouci, Jihočeské vědecké knihovny či Národní lékařské knihovny. Od poloviny roku 2023 však existuje testovací verze apli-

kace nazvané Kramio.⁶ Kromě jiného obsahuje funkci Zacilení dotazu, díky níž lze najednou prohledat 12 DK včetně těch chybějících v ČDK.

Volná a chráněná díla

Badatelé na celém světě jsou omezeni autorským zákonem a z pohodlí domova mohou přistupovat jen ke zdigitalizovaným publikacím, pokud jejich původci (autoři textu, ilustrátoři, překladatelé) zemřeli před 70 a více lety a pokud od vydání jejich děl uplynulo nejméně 50 let. Takových publikací bývá v krameriovských DK malé množství. V případě NDK jich bylo na konci roku 2023 necelých 17 % a v DK MZK dokonce jen 12 %. Pokud chtějí badatelé ostatní digitalizáty plnotextově prohledávat nebo jen číst, musejí chodit k vyčleněným počítačům v knihovně, která dokumenty zdigitalizovala.

Naštěstí byla v posledních letech vytvořena licence DNNT a ta umožňuje dálkově zpřístupnit, tedy vzdáleně na počítačích doma či v zaměstnání, i digitalizáty novějších publikací. Díky licenční smlouvě uzavřené mezi NK ČR a kolektivními správci autorských práv Díla a Ochrannou organizací autorskou – OOA-S a se souhlasem Svazu českých knihkupců a nakladatelů mohou registrovaní čtenáři knihoven, které uzavřely smlouvu s NK ČR, po přihlášení získat přístup k DNNT. Která konkrétní díla to jsou, se čtenáři dozvědí ze Seznamu děl nedostupných na trhu (SDNNT)⁷, provozovaného NK ČR od června 2022. Protože jsou čtenáři zvyklí hledat nejprve v online katalogu knihovny, kterou navštěvují, několik knihoven (např. JVK v Českých Budějovicích, MěK Kladno) implementovalo SDNNT do svých katalogů a rozšířilo jim nabídku čtiva o digitalizáty.

Zhruba dvě třetiny DNNT však dosud nebyly zdigitalizovány, navíc na konci roku 2023 pomocí vzdáleného přístupu byly dostupné monografie vydané před rokem 2003 a periodika vydaná před rokem 2013, nikoliv novější. I tak je to významný přínos pro badatele. Bohužel zatím nabízejí práci v režimu DNNT jen čtyři DK. K trojici

(NDK, DK MZK, DK KNAV) přibyla DK SVK Hradec Králové, když koncem března 2022 zpřístupnila přes 1500 titulů.⁸ Pokud uživatelé ve větší míře studují slovenské publikace, využijí nabídky DK DIKDA. Ta umožňuje studovat publikace v režimu DNNT, aniž byste museli mít čtenářský průkaz vystavený v Matici slovenskej. Protože si vyjednala odlišnou licenční smlouvu s ochrannými svazy, stačí uvést svou mailovou adresu a získáte přístup k digitalizátům 15 800 knih. Mezi nimi je také 350 knih vydaných v Praze.

Vyhledávací program

Z portálu Digitální knihovna Kramerius⁹, který provozuje MZK, se nedá z bezpečnostních důvodů vstupovat do krameriovských DK, kde nejsou data přenášena v protokolu https. Pro hledání v DK, kde se data stále přenášejí protokolem http, jako je DK kladenské vědecké knihovny nebo DK MENDELU, se používá uživatelsky málo přívětivý klient K5. Navíc se přestal dále vyvíjet a chybí v něm možnost vyhledávat podle rozsahu let, vytvářet citace, řadit podle nově přida-

ných digitalizátů. Také funkce pro tvorbu virtuálních sbírek je v klientu K5 omezena, na rozdíl od neustále vylepšovaného klienta DK. Na konci roku 2023 měla DK MZK 87 virtuálních sbírek. Jen o dvě méně sestavili kurátoři KNAV a 50 sbírek nabízela NDK. Při plnotextovém hledání osoby s běžným příjmením v celé DK, kdy se dostane příliš velký počet výsledků, se vyplatí hledat jen v takové sbírce, do níž jsou zařazena encyklopedická díla a díla z oboru, kde daná osoba působila. U DK, které začnou užívat Kramerius verze 7, bude možnost vytvářet čtenářské seznamy, takže uživatel přestane být závislý jen na virtuálních sbírkách, jejichž obsah nemůže ovlivnit.

Výsledky plnotextového hledání v krameriovských DK s využitím umělé inteligence, jak byly předvedeny na 24. ročníku konference *Archivy, knihovny, muzea v digitálním světě*, zatím nebyly příliš dobré. Naznačily však, že v budoucnu, kdy se už nebudou plnotextově prohledávat desítky milionů stran, ale stovky milionů, by umělá inteligence mohla badatelům významně pomoci.

⁸ V dubnu 2024 se k ní přidala DK Krajské knihovny F. Bartoše ve Zlíně s 630 tituly.

⁹ <https://www.digitalniknihovna.cz/>

Co pro vás připravujeme...

- **Ze zahraničí – zájezdy knihovníků do Dánska a Německa**
  - **Tři kulatá výročí liberecké knihovny**
  - **Události:**
    - **Konference *Drsné knihovny současnosti* (Ústecký kraj)**
    - **23. ročník semináře TLib v Banské Bystrici**
    - **15 let oceňování MĚK roku**
    - **Konference o krajských knihovnách**
  - **Periodika na území dnešní ČR: *Mladý hlasatel*, periodika z jižní Moravy**
  - **Knihovny v novém: Knihovna UK FSV v Praze-Jinonicích**
  - **Medailonky nadějných: Anděla Krumpolcová z KK Fr. Bartoše ve Zlíně**
  - **Vizuální identita knihoven – Knihovna Ústeckého kraje**
  - **Malá technika vzdělává novou generaci programátorů**
- a další materiály.

Věříme, že zůstanete
našimi čtenáři a předplatiteli!

⁴ ŽABIČKA, Petr a Pavla RYCHTÁŘOVÁ. Registr Kramerii. *IT lib*, 2023, č. 1–2, s. 7–10.

⁵ Text převzat ze vstupní stránky <https://ceskadigitalniknihovna.cz/about>.

⁶ KRÍŽ, Filip. Kramio – přístup nejen do Digitální knihovny NLK. *Lékařská knihovna*. Online. 2023, roč. 28, č. 1–2 [cit. 20.01.2024]. Dostupné z: <https://casopis.nlk.cz/archiv/2023-28-1-2/kramio-pristup-nejen-do-digitalni-knihovny-nlk/>.

⁷ <https://sdnnt.nkp.cz/sdnnt/home>

Klubu dětských knihoven je 30!

6. část

HELENA ŠLESINGEROVÁ | slesingerova@plzen.eu

Když jsem přebírala štafetový kolík vzpomínání na uplynulá léta Klubu dětských knihoven, nebyla jsem si jistá, jak kapitolu uchopit, tj. zda se pokusit být věcně objektivní, nebo naopak velmi osobní. V mém případě však oba ty póly snad ani nejde od sebe oddělit. Jako jedna ze zakládajících členek jsem totiž byla „u toho“ od samého začátku.

Z některých setkání, pravda, zbyl už jen matný pocit nebo vybledlý zápis. Osobně jsem se zúčastnila většiny klubových akcí a ve skříni mám dodnes snad všechny zápisy včetně těch prvních, psaných v T602, když jsme ještě neměli ani e-mail. Zato jsme měli velkou chuť pracovat, něco (anebo rovnou všechno) změnit. Devadesátá léta spolkové činnosti přála. Naše skupina byla věkově různorodá – ze strany starších jsem cítila naprostou podporu a důvěru. Měli jsme úctu jeden k druhému, o práci s dětským čtenářem a práci v dětských knihovnách jsme přemýšleli společně.

Nevycházeli jsme ale úplně z bodu nula. Zlata Houšková mi pro inspiraci půjčila materiály zahraničních knihoven – pasování na krále čtenářů už bylo běžné na Slovensku i v Polsku. Vzpomínám, jak jsme seděli doma s manželem v kuchyni a do projektu *Kde končí svět* hledali to pravé pojmenování pro rytířský řád. Řád krásné knihy, to nebylo ono, teprve Řád krásného slova v sobě zahrnoval všechno...

Předsedkyní KDK jsem byla plénem zvolena na valné hromadě 2. 11. 2011 v Městské knihovně Louny. Moje funkční období do dubna 2022 bylo na jednom konci ohraničené relativně dobrými výkony českých knihoven (statistiky byly tehdy výjimečně vysoké, potom už jenom klesaly) a na druhém konci pandemií koronaviru, která vše na čas utlumila.

Po celých těch bezmála deset a půl roku jsme kontinuálně pokračovali v rozdělané práci, také složením „mozkového trustu“ bylo dlouho téměř

Foto: Hana Větrovská

H. Šlesingerová ve svém domácím působišti v Ústřední knihovně pro děti a mládež v Plzni

stabilní. Opakované změny na pozici předsedkyně hlásila pouze klubka z jižních Čech a Karlových Varů. Některé kolegyně postupně odešly do zaslouženého důchodu. Zlata Houšková opustila Národní knihovnu (2012), a i když neopustila nás, přece jen to už nebylo stejné. Osobitou Stanislavu Benešovou, tajemnici klubu, potom ve funkci nahradila Kateřina Pechová a správa našich we-

bových stránek se přesunula z Nové Paky do Městské knihovny Dobříš (2017). Nejméně dvě kolegyně musely k vlastní lítosti odejít od dětských čtenářů k jiné náplni práce. Do knihovnického nebe se bohužel odebrala Ivana Hutařová († 2013), autorka projektu *Knížka pro prvňáčka*, báječná žena s velkým přehledem o dětské literatuře a s širokou sítí vytvořených kontaktů. Na počátku jsme se ještě dokázali během roku sejít v Klementinu třikrát, dál už zbýval čas jen na dvě pravidelná setkání.

Za danou dobu postupně proběhlo osm **valných hromad** – v Karviné, Vsetíně, Praze, Dvoře Králové nad Labem, Hodoníně, Ostrově, Kroměříži a v Liberci. V některých knihovnách nás přišla přivítat ředitelka, někde navíc i místostarostka; v roce 2017 se v Ostrově akce konala dokonce

Foto: archiv H. Šlesingerové

Dort k „valnému shromáždění“ KDK v roce 2015 ve Dvoře Králové

pod záštitou hejtmanky, i když osobně nakonec nedorazila. Účast se přirozeně odvíjela od vzdálenosti místa a přitažlivosti obsahu navazujícího vzdělávacího programu. Až na jedinou výjimku ale nepřekročila čtyřicítku, později už ani třicítku, a tedy nedohnala např. Svitavy roku 2008, kde se nás sešlo 79. O tom, proč knihovnici z širokého pléna ztrácejí potřebu potkat se fyzicky a diskutovat, se lze jen dohadovat. Možná jsou ale naše aktivity už prostě zavedené, informace a zprávy o činnosti všem snadno dostupné online... Nepřítomní tak k vlastní škodě například neochutnali dort ve tvaru knihy se sladkým nápisem, který nám v roce 2015 ve Dvoře Králové nechala připravit Marta Staníková. (Cukrářce prý tehdy „valná hromada“ připadala tak nějak divná, proto si slova upravila na mnohem vznešenější „valné shromáždění“...)

Byli jsme hrdí, když autorky a hlavní organizátorky *Noci s Andersenem*, Hana Hanáčková a Mírka Čápová z Knihovny B. B. Buchlovana

Uherské Hradiště, za svůj úžasný projekt převzaly 2. 4. 2013 od Hans Christian Andersen Award Committee v dánském Odense prestižní Cenu Hanse Christiana Andersena. Noc přežila i pandemií a zůstala vlajkovou lodí činnosti KDK.

Střídavě ob rok se uskutečnilo také pět ročníků soutěže **Kamarádka knihovna** a projektu *Kde končí svět*. Při hodnocení knihoven pro děti bylo zajímavé navštívit některá místa opakovaně a sledovat, jak se zlepšují. Nebo jak třeba v Rožnově pod Radhoštěm opravdu táhnou všichni za jeden provaz, samozřejmě včetně pana ředitele. Zároveň jsme se přesvědčili, že neexistuje „nejlepší knihovna v republice“. A pokud si to o sobě některá myslí, nejspíše dál než za svými humny nebyla (jako v kratásku Zbyňka Malinského *Pane, kde je konec světa?*). Ale že máme mnoho dobrých knihoven a v dětských odděleních mnoho knihovnic i knihovníků hodných úcty, kteří statečně bojují s nepřízní podmínek. Daniel Deдек (3M) a od roku 2017 pak Lukáš Pajer (Ceiba) byli mnohem víc než jen zástupci sponzorů, byli to spolehliví řidiči a platní členové naší komise. Všimli si technických detailů a bezpečnosti (jedna jinak skvělá knihovna tehdy nevyhrála, protože v dětském oddělení neměla kryté elektrické zásuvky). Jistá mladičká knihovnice mě jinde poučila, co je to ta *Noc s Andersenem: To se spí s dětmi v knihovně...* Osobně mi bylo líto, že soutěž skončila, že nenašla podporu u knihoven (na konci jen 18 přihlášených), a hlavně u nového vedení KDK. Dobře, že aspoň poslední zasloužené tituly Městské knihovně Slavoj ve Dvoře Králové nad Labem a Městské knihovně Rožnov pod Radhoštěm mohly být předány opravdu slavnostně – v rámci udílení Knihovny roku a dalších profesních ocenění v Zrcadlové kapli Klementina (2021).

Projekt **Kde končí svět** za mého předsednictví postupně nabídl společná témata *Český rok*, *Nejmoudřejší je číslo*, *Jak je to s králem* (k výročí Karla IV.), *Já jsem tvůj člověk* (o zvířatech) a *Labyrint světa, Komenský a ráj knížek*. To poslední jsme bohužel kvůli covidu s Evou Kordovou nemohly dotáhnout. K nejlepším celostátním vyvrcholením jistě patřilo jubilejní desáté pasování v konírně Nostického paláce s návaznou prohlídkou Chrámu sv. Víta, Baziliky sv. Jiří a Zlaté uličky (2016). Tomu ročníku udělila záštitu první dáma Ivana Zemanová, do vnitřních prostor Pražského

hradu nás však nepustili a ani nevěřili, že jsme tam v roce 2001 s dětmi mohli zadarmo být... K celkové atmosféře tehdy přispěla i velmi upřímná vystoupení dospělých rytířek – spisovatelky Daniely Fischerové a herečky Taťjany Medvecké. Organizace akce je náročná, Praha daleko a knihovnicím se často s dětmi cestovat nechce. Nebo ano? Sem tehdy z Rokycan dorazila výprava dramatického kroužku předškoláků; ty pětileté děti byly výborně motivované a dlouhý ceremoniál nejenže vydržely, ale báječně si ho užily.

Novým projektem, který od první chvíle přitahoval zájem a energii, pak byla celostátní soutěžní přehlídka knihovnických pořadů s názvem **OKna** (O KNihovnických Aktivitách). Dobrá duše Iveta Novotná (+ 2024) z Chrudimi tu zkušenost přivezla ze Slovenska a zároveň nás propojila se slovenskými kolegyněmi. Atmosféra na Oknech bývala vzrušená, protože vystoupit s cizí živou třídou před knihovníky vyžaduje velký kus odvahy. Okna inspirace jsme v různých městech až dosud úspěšně otevřeli dvanáctkrát, nepočítaje přehlídky mezinárodní – ve Vsetíně (2013) a v Popradu (2018). Potvrdilo se, že nám jdou vcelku dobře lekce pro děti prvního stupně ZŠ, huře už ty pro starší žáky. Že někteří z nás mají mezery v literární teorii, tápou např. v definicích legendy nebo moderní pohádky. Že sami často neumíme definovat cíl pořadu... Divácká účastnice Oken v Lounech (2018), dlouholetá učitelka mateřské školy, která přešla do veřejné knihovny, byla po přehlídce velmi zklamaná. Čekala, že se tam naučí, jak s dětmi pracovat s knihou, ale viděla jenom aktivity, které se v mateřinkách dělají běžně... Soutěžící se nás i žáky přirozeně snažili zaujmout. Nikdo mě ale nikdy neohromil víc než Jitka Jílková z Mostu, jejímiž rekvizitami byly „jen“ laskavý hlas, úsměv a ohmataná knížka v ruce (2012).

Dál dvakrát ročně pokračovaly vzdělávací semináře pro knihovníky i aktivity a projekty, které nebyly tak úplně „naše“. Jejich pořadatelkami byly konkrétní knihovny, ale my jsme je přijali a vůbec neodlišovali: anketa SUK, Škola naruby, Cesty za knihou – čtenářské pasy, Knížka pro prvňáčka, knihovnická dílna Jičina – města pohádky, Den pro dětskou knihu, Lovci perel, S knížkou do života (Bookstart), Databanka pořadů, časopis *Impulsy*... Jenom Setkání s loutkou, která v rámci Loutkářské Chrudimi řadu let organizovala Iveta Novotná, po roce 2016 už nepokračovala, v termínu na počátku prázdnin se kapacitu účastníků nedařilo naplnit.

Laskavý čtenář promine... Laskavý čtenář rozumí, že ani trochu není možné popsat to všechno, všem poděkovat. Sice se jmenujeme Klub dětských knihoven, členy jsou ale jednotlivé knihovnice či knihovníci, tedy konkrétní lidé. Ti nejlepší byli a jsou nejskromnější. Činností KDK není to, co si děláme každý sám ve své knihovně, ale to, co děláme dohromady. Přejí všem, aby je nepřestávala těšit tahle společná, de facto dobrovolnická práce.

Dětské knihovny během třiceti let ožily. Svět se posunul technologicky, zároveň se ale i odcizil.

Už dlouho nejsem v dětském oddělení, ale jeho vedoucí mi v Plzni chodí vyprávět dětské knížky: *To myška bydlí v domečku*... Jiná kolegyně si chodí postěžovat, že jako babička předškolní vnučku už nedokáže ničím zaujmout; odmítá básničky a pohádky, chce jenom tablet s tupou hrou. Možná to nic neznamená. A možná se budeme muset vrátit zpět na začátek. Jako malý princ po setkání s obchodníkem se *znamenitymi pilulkami utišujícími žizeň* myslím, že kdybych měla *padesát tři minuty nazbyt*, šla bych *docela pomaloučku ke studánce*... ■

Do čísla přispěli

Ing. Aleš Brožek – emeritní ředitel Severočeské vědecké knihovny v Ústí nad Labem ■
Mgr. Roman Giebisch, Ph.D. – Národní knihovna ČR ■ Mgr. Zlata Houšková – SKIP ČR ■
Yveta Hynčicová, DiS. – Agora CE ■ Mgr. Veronika Chrušćová – Městská knihovna v Praze ■ Bc. Lenka Kanellia – Czech Association ■ Jiří Klusoň – Ministerstvo kultury ■ PhDr. Jana Kozáková – Městská knihovna v Praze ■ Mgr. Věra Krajčicková – Knihovna Eduarda Petišky, Brandýs n. L.-Stará Boleslav ■ Natálie Krédllová – Gymnázium Chotěboř ■ PhDr. Renáta Krejčí Salátová – Národní knihovna ČR ■ Bc. Pavlína Lenghartová – Univerzita Karlova, studující ■ Mgr. Pavlína Lišovská – Knihovna Jiřího Mahena v Brně ■ Mgr. Helena Macurová – Muzeum Těšínska ■ Mgr. Lucie Macháčková – Národní knihovna ČR ■ Lenka Málková – emeritní knihovnice ■ Ing. Libuše Nivnická – Knihovna Jiřího Mahena v Brně ■ PhDr. Marie Otavová – Univerzita Hradec Králové ■ Lukáš Pajer – Ceiba, spol. s r. o. ■ Martina Pexová – Gynázium Jiřího Orteny, Kutná Hora ■ Mgr. Kateřina Spurná, Ph.D. – Knihovna Národního muzea ■ Mgr. Helena Šlesingerová – Knihovna města Plzně ■ Mgr. Jitka Šrajeroová – Městská knihovna Český Brod ■ Milan Valden – Národní knihovna ČR

Právní poradna

Registrace nových čtenářů zdarma

JIŘÍ KLUSOŇ | jiri.kluson@mkcr.cz

DOTAZ KNIHOVNY:

Můžeme umožnit novým čtenářům registraci zdarma? Pokud ano, za jakých podmínek?

ODPOVĚĎ:

Odpověď na první otázku je jednoduchá: ano. Odpověď na druhou otázku je již složitější. Knihovna musí obecně dodržovat princip rovnosti, tedy poskytovat veřejné knihovnické a informační služby všem bez rozdílu. Může však (a v některých případech musí) z tohoto principu stanovit výjimky. I tyto výjimky se však musí řídit principem rovnosti uživatelů, musí tedy být formulovány na objektivním základě. Z tohoto základu budeme vycházet. Než přikročíme k příkladům, připomeňme, že knihovna je podle § 4 odst. 5 knihovního zákona oprávněna, nikoli povinna, požadovat úhradu nákladů vynaložených na administrativní úkony spojené s evidencí uživatelů knihovny – registrační poplatky. Je tedy vlastně na provozovateli knihovny, zda bude registrační poplatky vybírat, ovšem nelze si příliš představit knihovnu, která by nepožadovala úhradu nákladů spojených s evidencí jejich čtenářů.

Také je nutno připomenout, že mezi knihovnou a čtenářem vzniká smluvní vztah, v jehož rámci knihovna určuje pravidla pro registraci. Tato pravidla se mohou pro jednotlivé kategorie čtenářů lišit, avšak odlišnosti musí být vždy dány objektivní skutečností a musí ctít princip rovnosti.

Prvním případem je registrace zdarma, případně se sníženým registračním poplatkem, pro určitou kategorii čtenářů. Ta musí být vymezena objektivní vlastností osob, jichž se týká. Typicky se může jednat o seniory, držitele průkazu ZTP nebo ZTP/P či osoby mladší 18 let. Může se jednat také o držitele průkazu ISIC nebo ITIC. U některých knihoven mohou být zvýhodnění for-

mulována i jinak, například u vysokoškolských knihoven to může být členství v akademické obci vysoké školy. Vždy je však nutno pamatovat na snadnou prokazatelnost toho, že daná osoba požadovanou vlastnost má (ideálně předložením průkazu), proto je nevhodné stanovit registraci zdarma například pro osoby mající měsíční příjem do určité výše nebo pro osoby ohrožené sociálním vyloučením (což je sice právní pojem, avšak prokazatelnost tohoto ohrožení je dost problematická).

Tento případ lze přirovnat třeba ke smluvnímu vztahu cestujícího a dopravce podle zákona č. 266/1994 Sb., o dráhách. I zde vzniká smluvní vztah, i zde je princip rovnosti (ve veřejné drážní osobní dopravě je dopravce povinen přepravit každého, kdo má uzavřenou přepravní smlouvu, tedy má koupenu jízdenku), a pro určité kategorie cestujících (např. seniory, zaměstnance dopravce) může dopravce zavést zlevněné jízdné.

Druhým případem je ten, kdy se registrace zdarma vztahuje k určitému časovému období. Banálně vyjádřeno: milí budoucí čtenáři, naše knihovna byla založena 1. 10. 1974, slavíme letos 50 let, přijďte se k nám podívat, a když se zaregistrujete v týdnu od 30. 9. do 4. 10. 2024, budete mít registraci zdarma. Jako jiný příklad obecného rázu lze uvést Týden knihoven: knihovna může stanovit, že během Týdne knihoven bude registrovat nové čtenáře bez registračního poplatku. V případě, kdy se registrace zdarma vztahuje k určitému časovému období, odpadá z podstaty věci prokazování, zda čtenář má určitou vlastnost, jak jsme pojednali u prvního případu.

Na závěr připomínáme rozhodnutí Evropské komise C(2013) 1893 final ze dne 16. 4. 2013, v němž Evropská komise pojednala o významu českých knihoven a o jejich úkolech – uvedla

mimo jiné, že knihovny... přispívají ke vzdělávacím a kulturním potřebám veřejnosti. Aby knihovny tento úkol plnily v co největší míře, pak je namístě například uplatnění nástrojů umožňujících snazší přístup některým skupinám osob ke službám knihovny a v rámci rozšiřování okruhu čtenářů (v návaznosti na citované rozhodnutí Evropské komise) i různé ad hoc akce, jak jsme je pojednali u druhého případu.

A úplně na závěr – jsou knihovny, které registrují své čtenáře bezplatně. Opravdu jsou. Je to třeba Biblioteca Nacional de Colombia. Až se, milí čtenáři *Čtenáře*, vydáte do Kolumbie, nezapomeňte navštívit tamní národní knihovnu, zaregistrují vás zdarma a můžete si ve studovně číst třeba verneovku *Patnáctiletý kapitán* ve španělštině (pozor, knihy půjčují pouze prezenčně).

Události

Dveře ke spolupráci otevřeny aneb Z lejster do života

LIBUŠE NIVNICKÁ | nivnicka@kjm.cz

Podnázev titulku jsem si vypůjčila z banneru, který odráží to, jak se v praxi uskutečňuje vize Brna #2050, v níž je mj. zakotvena vize města vzdělaného. A zde už jsme ve velmi úzkém sepjetí s tématem celostátní konference *Spolupráce knihoven a škol*, která proběhla na konci března v Knihovně Jiřího Mahena v Brně.

Konferenci pořádal Svaz knihovníků a informačních pracovníků ČR a byla finančně podpořena Ministerstvem kultury z dotačního programu VISK 1. Důležitost tohoto tématu a souznění s vizí města Brna dokládá i skutečnost, že záštitu konferenci poskytla primátorka statutárního města Brna Markéta Vaňková a také přišla osobně účastníky pozdravit.

Konání konference bylo praktickým přínosem k naplňování jednoho z pilířů Koncepce rozvoje knihoven ČR 2021–2027 s výhledem do roku 2030, dokumentu, jehož úkolem je zapojit systém knihoven do Strategického rámce Česká republika 2030. Druhý pilíř koncepce se věnuje knihovnám jako vzdělávacím a vzdělanost podporujícím institucím. Uvádí se zde mj.: *Součinnost s knihovnami je nezbytná pro formální, tedy školní vzdělávání od předškolního až po terciární stupeň, včetně profesního vzdělávání. Funkční spolupráce s knihovnami umožňuje školám významně profitovat ze služeb knihoven a jimi spravovaných informačních zdrojů. Nabídka vzdě-*

lávacích programů knihoven vychází ze srozumitelné dramaturgie založené na znalosti potřeb jednotlivých cílových skupin a pravidelné evaluaci. Pro realizaci programů knihovny udržují síť spolupracujících institucí a partnerů.

Mapování potřeb knihoven a škol

A právě zde vznikala otázka: Známe skutečně dobře potřeby a očekávání jednotlivých stran spolupráce? Tedy především knihoven a škol, ale nejen jich. Významnou roli zde hrají aktéři na celostátní, krajské, regionální i lokální úrovni. Ambice přivést k jednomu jednacímu stolu lidi ze všech těchto rovin včetně akademické sféry se mohla zdát přehnaná, nicméně se podařilo. **Diskuse o významu, možnostech ale i otázkách propojování formálního a neformálního byla otevřena.** Jednodenní konference samozřejmě nemohla obsáhnout spolupráci se všemi stupni škol. Ve vazbě na právě probíhající velké revize rámcových vzdělávacích programů pro předškolní a základní vzdělávání (

Foto: Roman Gieblisch

vize-zv.rvp.cz/) se program vztahoval především ke spolupráci se základními školami.

Důležité bylo představení výsledků práce mezirezortní pracovní skupiny a aktuálně řešených témat z úrovně MŠMT (Jan Jiterský) a MK (Zuzana Zahradníčková). Pro širší kontext a východiska k diskusi představila Pavlína Mazáčová z MU FF KISK data z výzkumu PIRLS (*Progress in International Reading Literacy Study*), jehož cílem bylo zkoumat, jak žáci čtvrtého ročníku ZŠ dovedou vyhledávat informace, porozumět jim, interpretovat a posuzovat různé typy textů, včetně testování čtenářských dovedností v digitálním prostředí, a návazně se zabývat otázkou, jak mohou učící knihovníci a učitelé se znalostmi výzkumných dat designovat své vzdělávací aktivity.

V této souvislosti je dobré seznámit se s publikací vydanou Českou školní inspekcí *Inspirace pro rozvoj čtenářských dovedností PIRLS 2021* (<https://www.csicr.cz/cz/Dokumenty/Publikace-a-ostatni-vystupy/PIRLS-2021-Inspirace-pro-rozvoj-ctenarskych-dovednosti>) a publikací *Rozvoj kompetencí učícího knihovníka* autorky Pavlíny Mazáčové (pozn. red.: recenze viz *Čtenář*, 2024, č. 4, s. 157–158), která vznikla v návaznosti na průzkum Národní knihovny ČR, který mapoval spolupráci knihoven a škol ve vzdělávání (https://ipk.nkp.cz/docs/copy_of_ZPRAVA_PRZKUM_KOLY_2019.pdf). Jednoznačným závěrem je, že spolupráce knihoven a škol je významným hybatelem rozvoje kompetencí a gramotností žáků i podpory přístupu dětí ze všech sociálních vrstev ke kvalitnímu poznání, relevantním informacím a bezpečnému trávení volného času.

To ostatně dokládala další z přednášejících Markéta Pastorová z Národního pedagogického institutu (NPI), která vidí velký potenciál spolupráce při naplňování průřezových témat RVP – péče o wellbeing, společnost pro všechny, udržitelné prostředí. Průřezová témata umožňují porozumět světu v jeho návaznosti, v jeho provázanosti, vedou k myšlení v souvislostech, ke kritickému myšlení a sebereflexi, k utváření vlastních hodnot a postojů a porozumění své roli ve společnosti, prohlubují citlivost k sobě samému, k druhým a ke světu a posilují přesvědčení žáka, že dokáže něco vlastním úsilím změnit. O možnostech spolupráce knihoven s NPI uvedla skvělé příklady dobré praxe Věra Jurmanová Volemanová (Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích).

Vklad knihoven

Co můžeme udělat pro kvalitní spolupráci se školami my v knihovnách? Součástí rozvoje již zmíněných kompetencí učícího knihovníka je také schopnost vytvářet kvalitní vzdělávací programy, které konkrétně navazují na školní vzdělávací programy. Řada knihoven takovou nabídku samozřejmě má, jsou však menší knihovny, které nemusí mít dostatečnou kapacitu na tvorbu takového programu, či začínající knihovníci, kteří uvítají možnost sdílení know-how. Proto byl na konferenci prezentován Pavlínou Lišovskou a Ivetou Cehelskou z Knihovny Jiřího Mahena (KJM) projekt *Databanky* (podpořen z VISK 1), jehož cílem je napomáhat zvyšování kvality vzdělávacích programů pro školy, zvýšit počet realizací a rozšířit tematickou nabídku. Konkrétně to znamená, že budou nově vytvořeny a v praxi pilotně pedagogy ověřeny vzdělávací programy. Budou se vkládat do Databanky, ze které budou moci knihovny podle stanovených podmínek čerpat a také sem programy vkládat.

Nástroj je vytvořen v prostředí ARL a bude se provozovat v KJM. Nabízí rozhraní pro vkládání programů (evidence vzdělávacích programů) a rozhraní prezentační (vyhledávání vzdělávacích programů). Zakomponován bude postup pro schvalování vložených programů, flexibilní rozšiřování a změny ve formuláři pro vkládání programů, doplňování/změna kritérií pro vyhledávání, úprava zobrazení informací o programu,

statistiky – počty přístupů/stažení programů, odkazy na materiály dostupné online.

Pro dlouhodobou udržitelnost této myšlenky je třeba vybudovat síť spolupracujících subjektů a ambasadorů, proto se v roce 2024 konají výjezdy do regionů, kde probíhají workshopy a naplánovány jsou také online webináře. Jako další podpůrný materiál pro to, aby se knihovníci s chutí a odvahou pouštěli do tvorby programů a jejich vkládání do Databanky, vznikne Průvodce databankou. Spolupráci na šíření tvorby myšlenky Databanky i samotnou tvorbu programů přislíbila již řada knihoven z Klubu dětských knihoven SKIP, ale i další. Kdokoliv, kdo má chuť ke spolupráci či se chce na tým obrátit, ho může kontaktovat na databanka@kjm.cz (tel. 542 532 146).

Pohled samosprávy

Nyní se podíváme na problematiku spolupráce pohledem dalších subjektů spolupráce. Neutvrzujeme hlavně sebe o užitečnosti spolupráce, aniž by to tak vnímala druhá strana? Ve vystoupení vedoucího odboru školství a mládeže Magistrátu města Brna Petra Hrušky zazněla pozitivní slova a věřím, že podobnou reflexi bychom našli v mnoha dalších městech a obcích. Mj. uvedl: *Cílená spolupráce škol a knihoven podporuje rozvoj čtenářské gramotnosti a kritického myšlení. Školy i knihovny se snaží v dětech budovat celoživotní lásku ke čtení a věří, že pozitivní zkušenosti z návštěvy knihovny podpoří v dětech chuť číst a navštěvovat knihovnu i v pozdějších letech, ať již v rámci studia jako zdroj informací, nebo jako celoživotní volnočasovou aktivitu.* Dotkl se také velkého otevřeného prostoru pro spolupráci v rámci místních akčních plánů rozvoje vzdělávání (MAP).

V rámci projektů MAP se realizovala dotazníková šetření, ze kterých vyplynulo, že s KJM a jejími pobočkami v jednotlivých městských částech spolupracuje 96 % škol na území města Brna. Z dotazníků dále vyplynulo, že školy mají zájem zejména o metodickou podporu čtenářské gramotnosti, společné projektové dny, návštěvy dětí a žáků v knihovnách. Zazněla doporučení témata provázat s aktuálními potřebami žáků v 21. století (informační a mediální znalosti, digitální kompetence, AI) a do vzdělávacích programů knihoven zapracovat inovativní formy výuky s využitím moderních technologií (bada-

telská výuka, metody kritického myšlení, skupinová práce, projektová výuka). Ve vzdělávání pedagogických pracovníků mají školy největší zájem o témata spojená se čtenářskou pregramotností pro mateřské školy, pro základní školy o metody aktivního čtenářství, zážitkové čtení a metody kritického myšlení při společné četbě s dětmi a žáky.

O důležitém partnerství s místními akčními skupinami (MAS), konkrétně MAP rozvoje vzdělávání Vsetínsko IV, hovořila i Helena Gajdušková, koordinátorka MAP a emeritní ředitelka MVK Vsetín. Principy spolupráce spočívají v důrazu na místní zdroje (knihovna, muzeum, střední školy), atraktivní místa i témata, pracovní schůzky na úrovních všech MAS – setkání škol se zástupci neziskového sektoru a dalšími aktéry v místě (např. s Masarykovou veřejnou knihovnou, s obcí Horní Lideč – příprava konkrétních aktivit, v plánu setkání s obcemi). Další příklad dobré praxe s MAS LVA (Lednicko-valtický areál) prezentoval Marek Uhlíř, ředitel MěK Břeclav, kde se podařilo v rámci dané spolupráce vytvořit regionální technickou učebnu. Vzdělávací programy jsou zaměřeny na předškolní vzdělávání a I. stupeň ZŠ (bluebot), II. stupeň ZŠ (mbot, Lego, 3D tisk), a pedagogy (vlastní programy). Zajímavé byly rovněž informace věnované školním knihovnám, se kterými nás seznámila Edita Vaníčková Makosová (Národní pedagogické muzeum a knihovna JAK).

Závěrem

Významné je, že od 1. 9. 2023 platí nové Doporučení MŠMT k činnosti a funkci knihoven na základních a středních školách, č. j. MŠMT-14964/2023-1.

Program konference včetně závěrečného diskusního panelu byl opravdu nabitý. Nicméně všichni, kteří nemohli být přítomni, i ti, kteří si chtějí některé momenty připomenout, mohou zavítat na kanály KJM a SKIP (<https://www.youtube.com/playlist?list=PLDQ1mwDeIKex2b6Y-Facbl1lh2qlaPXBY> a <https://www.youtube.com/skipcr>).

Věřím, že tato konference bude mít další ročníky, neboť téma nebylo zdaleka vyčerpáno.

Při přípravě programu konference děkuji za spolupráci Janě Linhartové, Pavlíně Mazáčové a Pavlíně Lišovské.

Události

Eduard Petiška stoletý

VĚRA KRAJÍČKOVÁ | vera.krajickova@knihovna.brandysnl.cz

Drahý Eduarde Petiško,
Děkujeme, Eduarde Petiško.
Děkujeme, že jsi nám udělal knížky,
co jsou krásné jako pampelišky.

Eduard Petiška ve své pracovně v Brandýse nad Labem (ulice U Družstva)

Tuto básničku napsala sedmiletá M. K. v Krajské knihovně Liberec během jedné *Noci s Andersemem*. Básnička je motem sborníku *Eduard Petiška, jak ho neznáte*, vydaného v roce 2014 Knihovnou Eduarda Petišky v Brandýse nad Labem u příležitosti nedožitých devadesátých narozenin Eduarda Petišky. Letos v květnu už uplyne 100 let od narození čestného občana našeho města a Prahy 5, autora literatury pro děti, spisovatele, dramatika, překladatele, esejisty Eduarda Petišky.

Životní cesta

Jméno Eduarda Petišky je spjata také s Mariánskými Lázněmi, kde náhle zemřel 6. 6. 1987. Po roce 1989 bylo jeho dílo vyznamenáno řadou cen, např. Platinovou knihou, Cenou Rudolfa II. a Medailí Franze Kafky. Na jeho počest byla nazvána planetka objevená v roce 1997 (*Petiska*), jeho jméno nese také brook – *Agathidium (A.) petiskai* – a ulice v Brandýse nad Labem a v Čelákovících.

Autorovy pamětní desky jsou umístěny na mnoha místech – v Čelákovících, v Mariánských Lázních, na hradě Valdštejn, na Hrubé Skále a také v Rakousku a v Itálii.

Eduard Petiška se narodil 14. 5. 1924 v Praze, ale již ve čtyřech letech se s rodinou přestěhoval do Čelákovíc, kde prožil dětská a chlapecká léta. Maturoval na gymnáziu v Brandýse nad Labem roku 1943 a poté byl totálně nasazen do Volmanovy továrny v Čelákovících jako pomocný dělník. Po válce vystudoval Filozofickou fakultu Univerzity Karlovy v Praze (germanistika a srovnávací literatury), doktorát získal roku 1949. Od roku 1948 žil v Brandýse nad Labem a plně se věnoval spisovatelství povolání.

Otec Eduarda Petišky vlastnil bohatou knihovnu a měl na syna v oblasti literatury značný vliv. Eduard se již jako malý chlapec seznamoval s literaturou: nejprve v roli posluchače maminčiných písní a říkadel, tatínkových pohádek a babiččiných

dobrodružných příběhů, později jako vášnivý čtenář. Po matce zdědil Eduard absolutní sluch, byl přijat na konzervatoř, kam však nenastoupil.

Spisovatelem

Eduard Petiška vstoupil do literatury v roce 1946 básnickou sbírkou *Oči vzlétajícího času*, o rok později vydal svou první knížku pro nejmenší *Alenka jde spát*. Ne každý ví, že jako autor textu knížky *Jak krtek ke kalhotkám přišel* a *Krtek ve městě* je Eduard Petiška duchovním otcem krtečka. Do povědomí všech čtenářů spisovatel vstoupil knihou *Staré řecké báje a pověsti*, která se stala povinnou četbou několika generací dětí nejen v České republice. I tato kniha má svou historii. První vydání v roce 1958 mělo pozoruhodný úspěch. Druhé, plánované po rozebrání nákladu, bylo zakázáno, a to na základě udání, které došlo z města, kde spisovatel žil. Proč? Protože autor v něm šíří víru v bohy. Udavač netušil, že tato kniha se dočká jen v češtině a slovenštině 27 vydání (počítáme-li i e-knihy), že reedice v roce 1964 vyjde v rozšířené verzi o další báje a pověsti, že bude přeložena do sedmi jazyků (francouzština, němčina...) a že se na francouzských školách stane povinnou četbou.

V Brandýse i Staré Boleslavi můžete často potkat Martínka, pro kterého Eduard Petiška psal své pohádky *Martínkova čítanka* a *Martínkovy pohádky*, ale určitě i *Pohádkového dědečka* a další. Martínek je dnes již starší pán, také spisovatel, který vydává své knížky nejen pod vlastním jménem Martin Petiška, ale i pod pseudonymy Eduard Martin a Edwards, Martin P.

Eduard Petiška je autorem více než 90 knih, spolupracoval s Československým rozhlasem a televizí, přispíval do dětských časopisů, psal i odborné texty, eseje a předmluvy, překládal z němčiny. Mezi jeho přátele patřil František Hrubín, Jaroslav Seifert, Bohumil Hrabal, Kamil Lhoták, Zdeněk Miler, Helena Zmatlíková a mnozí další. Psal i pod pseudonymy E. P., Alois Formánek, Petřík. Zadáte-li do databáze Národní knihovny jméno Eduard Petiška, zobrazí se úctyhodných 623 titulů!

Příspěvky knihovny v Brandýse k Petiškovu výročí

Letošní významné výročí Eduarda Petišky připomene Knihovna Eduarda Petišky ve spolupráci s městem Brandýs nad Labem–Stará Boleslav veřejnosti mnoha akcemi. Na budově nádraží, odkud odjížděl spisovatel se synkem do Čelákovic a po

cestě mu vyprávěl pohádky, byla 14. 5. 2024 odhalena pamětní deska s nápisem *Z nádraží vyjížděl do Čelákovic Eduard Petiška se synem Martínkem. Pohádky, které mu vyprávěl ve vlaku, se rozjely do celého světa*. Odpoledne téhož dne proběhlo vzpomínkové setkání na radnici za účasti čelných představitelů města a dalších významných osobností regionu.

Ve spolupráci s oblastním muzeem se 11. května uskutečnilo hravé dopoledne nazvané *Z pohádky do pohádky*. Děti mohly vyrobit brouka Agathidium (A.) petiskai nebo raketu, kterou vyletěl krteček do vesmíru. Užily si malování na obličej a mohly si vyzkoušet různé dovednosti. V rámci pravidelných projektů naší knihovny zaměřených na veřejné čtení (*Čtení na Labi* a *Čtení v ambientech*) budou představeny ukázky z díla Eduarda Petišky. Základní umělecká škola (ZUŠ) připravila divadelní představení přepracované pohádky *Jak krtek ke kalhotkám přišel*. I v dalších aktivitách ZUŠ pro veřejnost bude připomenuto jméno našeho významného spisovatele, ať již se jedná o *ZUŠ open* na brandýském náměstí nebo program *Z tance do tance* v brandýském kinu. Další aktivitou přispěje k připomenutí výročí Rodinný klub Klíček odpolednem pro rodiny s dětmi na téma knihy *Staré řecké báje a pověsti* ve Staré Boleslavi.

V květnu byla také veřejnosti zpřístupněna šifrovací hra *Šifry mistra Eduarda*, kterou podle zadání knihovny vytvořila společnost Cryptomania. Tato hra umožní účastníkům, kteří si luštěním šifer procvičí mozek, procházku s místním spisovatelem po pamětihodnostech města a zábavným způsobem je seznámi s Petiškovým dílem *Čtení o hradech a zámcích*. Ve spolupráci s Institutem Eduarda a Martina Petiškových byla připravena výtvarná a literární soutěž pro děti od mateřských po střední školy. Vytvořené pracovní listy mohou využívat knihovny v rámci *Noci s Andersem*. Rok Eduarda Petišky bude zakončen výstavou „Eduard Petiška stoletý“, kterou připravuje naše knihovna.

Na všech aktivitách se kromě Knihovny Eduarda Petišky a města Brandýs nad Labem–Stará Boleslav, které poskytlo finanční zajištění, podílejí také další instituce a spolky (např. Rodinný klub Klíček, poutní místo Stará Boleslav, skauti (VJAS), Atelier 6tej smysl, Komunitní zahrada Prostor 108, Oblastní muzeum Praha-východ, MAS Střední Polabí, Institut Eduarda a Martina Petiškových a další). ■

Události

Vydavatelství v knihovnách univerzit

MARIE OTAVOVÁ | marie.otavova@uhk.cz

Publikační činnost patří ke stěžejním výstupům univerzit. Univerzitní vydavatelství se stále častěji stávají součástí vysokoškolských knihoven. Jak se promítá tento trend do práce vydavatelství? Těmto tématům bylo věnováno třídní odborné setkání, které se uskutečnilo 8.–10. 11. 2023 v Hradci Králové z podnětu Jitky Venclákové, ředitelky knihovny Technické univerzity v Liberci (TUL). O tom, že rezonovaly téměř všemi univerzitními nakladatelstvími, svědčí celkem 18 účastníků, kteří zastupovali celkem 11 vydavatelství a společnost Code Creator.

Zástupci vysokoškolských vydavatelství se věnovali naplňování dílčích kroků vydavatelského procesu – tvorbě a naplňování edičního plánu, schvalovacímu řízení, grafické a redakční práci, financování a distribuci vydávaných děl, archivaci dat a indexaci v citačních databázích či přidělování permanentních identifikátorů.

První den setkání

Ústředním tématem dopoledního bloku bylo **Představení knihovny Univerzity Hradec Králové (UHK) a nakladatelství Gaudeamus**. Během exkurze si účastníci prohlédli univerzitní knihovnu, která od svého vzniku v roce 1959, kdy byla knihovnou Pedagogického institutu v Hradci Králové, zažila mnoho proměn až po vznik Univerzitní knihovny Univerzity Hradec Králové v roce 2000.

Marie Otavová představila historii a současnost nakladatelství Gaudeamus včetně jeho počátků, kdy od roku 1959 nejprve existovalo jako ediční středisko, které v roce 1991 nahradilo samostatné vydavatelství. Věnovala se proměně prostoru, vybavení, technologii tisku, personálnímu obsazení, financování, propagaci služeb včetně nového postavení od roku 2016, kdy se stalo součástí univerzitní knihovny. Byly představeny také nové role, které se na tento útvar kladou, včetně záměrů podpory publikování v režimu Open Access (OA). Byly zmíněny roviny

Foto: Marie Otavová

Prohlídka historického jádra Hradce Králové

spolupráce odborné referentky nakladatelství s knihovními specialisty v oblasti přidělování DOI identifikátorů, poradenství v oblasti licencí, ukládání děl do celouniverzitního repozitáře DSpace a přípravy všech náležitostí pro získání indexace odborných knih či časopisů v citační databázi Web of Science (WOS) či Scopusu.

V odpoledním bloku následovalo **Představení nakladatelství Munipress**. Prostřednictvím předtočeného záznamu ředitelka nakladatelství detailně seznámila s jednotlivými kroky vydavatelského procesu včetně několikakolového recenzního řízení a posuzování díla z hlediska dodržování etických norem. Vydavatelství je důkladnější než v jiných univerzitních vydavatelstvích. Mohli jsme porovnat, kolik specialistů se na tomto procesu podílí. Kromě odborného redaktora s právem zasahovat do díla disponuje vydavatelství několika vlastními recenzenty pro jednotlivé obory vydávaných děl, korektory pro jazykovou a stylistickou úpravu vydávaných děl v českém i cizím jazyce. Po této prezentaci se rozvinula bohatá diskuse včetně sdělování specifík vydavatelství a procesu na jednotlivých univerzitách.

Závěr dne patřil exkurzi do Lesákovy knihovny Filozofické fakulty UHK a prohlídce budovy a expozic Muzea východních Čech v Hradci Králové.

Druhý den setkání

Postupně obsáhl všechny důležité procesy, které nakladatelství na univerzitách řeší.

Tvorbě edičního plánu a procesu návrhu na vydání se věnovala Markéta Jágrová Trykarová (TUL). Detailně seznámila s tím, jak probíhá získávání dat pro sestavení edičního plánu, jakým způsobem probíhá samotný návrh na vydání konkrétní publikace. Mohli jsme nahlédnout do formulářů, které musí autor předložit a kde je možné vysledovat schvalovací proces z hlediska odborného posouzení vydávaného díla i finančních toků.

Dalšího stěžejního tématu **Náležitosti pro vydání publikace, grafická úprava a redakční práce** se zhostila Petra Dvořáková ze Západočeské univerzity v Plzni (ZČU), kde vydavatelství několik let nově spadá pod knihovnu. Velmi zajímavé byly praktické ukázky konkrétních publikací s ukázkou toho, jak má a nemá vypadat tiráž a kolik úsilí stojí vštípit autorům její náležitosti. Na konkrétních případech uvedla, jak je těžké ovlivnit podobu obálky, včetně užití správné afiliace vydávaného díla a respektování základních typografických pravidel. Vystoupení se neslo ve velmi optimistickém duchu a možná, že si mnozí vzpomněli na podobnou situaci ze své praxe.

Problematiku **Finanční toky během vydávání publikací** představil Pavel Holík z Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně (UTB). Kdo konkrétně hradí tisk, jakými cestami probíhá prodej a distribuce, disponuje nakladatelství vlastním vydavatelským fondem, z něhož by se vydávání publikací hradilo? Velkou diskuzi rozpoutala problematika přerozdělování prostředků z prodeje a motivace vydavatelství si částečně hradit náklady na provoz. Stejně tak všechny oslovila problematika prodeje publikací a následně vydaných publikací, které byly vydány z různých projektů. Cenné zkušenosti přineslo sdělení prodeje knih prostřednictvím jiných knihkupců a distributorů, včetně prodeje e-knih.

Velmi aktuálním tématem je **Distribuce publikací a jejich archivace**. O své mnohaleté zkušenosti se přišel na počátku odpoledního bloku s přítomnými podělit Milan Hošek (MENDELU). Toto vydavatelství má vlastní prodejnu skript, realizují vlastní tisk všech typů publikací včetně laminace a dokáží vyrobit různé typy vazeb, a tím dosáhnou příznivé ceny vydávaných děl. Vydávají kolem 80 titulů ročně a vedle monografií, metodik, katalogů výstav, kritických katalogů, sborníků s plnými texty, sborníků s abstrakty, skript a výročních zpráv dokáží vydat i mapy. Neosvědčil se jim prodej u velkých distributorů, kteří požadují marže často ve výši 40 % i více, upřednostňují proto prodej přes vlastní e-shop. Archivují celý proces tvorby, všechny dokumenty včetně sazby, korektur a finálního PDF.

Problematiku **Indexace vybraných děl ve WOS** ze všech možných zorných úhlů představil Otakar Loutocký z Univerzity Palackého v Olomouci (UPOL). Popsal všechny kroky, ale především všechny náležitosti, které musí mít odborný výstup, aby mohl být předán k posouzení a získání odborné indexace ve WOS. Zmínil, jak celý proces začíná, kdy je potřeba sepsat smlouvu o spolupráci univerzitního nakladatelství se společností Clarivate, která sídlí ve Philadelphii. Zmínil, že se v současné době preferuje zaslání odborných výstupů v digitální podobě a připomněl, co celý schvalovací proces získání indexace ovlivňuje. Zazněla rovněž informace o četnosti titulů, které indexaci ve WOS během této spolupráce již získaly, a o tom, jak se v posledních letech prodlužují lhůty schvalovacího procesu. To potvrzovali i ostatní zástupci vydavatelství.

Velmi náročným procesem je **Vydávání časopisů a přidělování identifikátorů**. Tohoto tématu se zhostil Jakub Pokorný (ZČU), který popsal, jak celý proces probíhá, co všechno je potřeba doložit, jaké musí být odborné kvality autorů, aby byla indexace úspěšná, jaké musí být působnost a jazyk webových stránek odborného časopisu a co se považuje za vhodný redakční systém. Zdůraznil, jak klíčové postavení má důkladné popsání recenzních procesů, kterými jednotlivé články periodika procházejí. Toto téma vzbudilo nejen velký zájem, ale také diskusi o různých redakčních systémech bezplatných i placených (Actavia). Zazněla informace o tom, jak se řeší překlopení odborných časopisů z webových stránek do systému OJS (Open Journal System), založeném na open source softwaru, určeného pro správu a publikování elektronických časopisů.

Výhodou OJS systému je propojení na Crossref (společnost, která zabezpečuje přidělování permanentních digitálních identifikátorů DOI) a PubMed (volně přístupné rozhraní k databázi MEDLINE, která obsahuje citace i abstrakta biomedicínských odborných článků v angličtině i národních jazycích). Tyto systémy také snadno pracují s jedinečnými identifikátory výzkumných pracovníků ORCID iD, které je trvale identifikují po celou jejich vědeckou dráhu. Díky tomuto 16místnému identifikátoru jsou sami nebo jejich pracoviště snadno dohledatelní, stejně jako výsledky jejich vědecké práce.

Tento systém výrazně usnadňuje workflow a publikování časopisu online. Zmínil rovněž, že redakce časopisů mají autonomní redakce a vlastní redakční rady, počítají ovšem s pomocí při podávání žádostí o ISSN a ohlášení časopisu Ministerstvu kultury, přidělování a registraci DOI i při koncipování žádosti do databází WOS a Scopus.

Závěr poznatky z zkušenostmi nabitého dne jsme zakončili návštěvou Biskupství královéhradeckého a barokní Trautmandorfské knihovny, která je jeho součástí. Následně jsme si prohlédli inkunábule a unikátní tisky z fondů Biskupské knihovny v Hradci Králové. Večerní prohlídka byla věnována seznamování s historickým jádrem města a jeho skvosty.

Třetí den setkání

Poslední den odborného setkání přinesl seznámení s **Redakčním a vydavatelským systémem PUBLI**, který podrobně představila Radka Szelongová, zástupkyně společnosti Code Creator. Představila systém PUBLI pro tvorbu, sdílení a distribuci dokumentů. Jeho exkluzivita spočívá mj. v tom, že vytváří intermediaální, multiplatformní a mobilní mKnihy, které zaujmou kvalitním obsahem, netradičními interaktivními prvky a praktickými studijními nástroji. S knihami lze pracovat online i offline, powerpointové prezentace lze převést do videa. Video se vytvářejí díky umělé inteligenci nebo se připravují editory přesně podle požadavků zadavatelů. PUBLI vytváří nejen mKnihy s vlastním obsahem, ale také z dodaných dat pro v současné době 16 aktivních institucí. Z předaných dat vytvářejí do finální podoby publikace včetně interaktivních prvků, zabezpečují řízenou distribuci.

Díky Janě Řipové (TUL) a její prezentaci **PUBLI na TUL** jsme nahlédli, jak se vytvářejí publikace ve spolupráci univerzity s editory systému, jak získávají publikace atraktivní podobu díky obrázkům a videím, jak probíhá jejich tisk, prodej, distribuce a zpřístupnění neprodejných děl.

Závěrem

Atmosféra této stáže měla od prvního dne velmi tvůrčího ducha, prakticky neustále bylo možné reagovat na prezentovaná témata, klást dotazy a sdílet zkušenosti jednotlivých pracovišť. Celým setkáním rezonovalo téma otevřené vědy a publikování v režimu OA, kdy na vydavatelství přecházejí nové role v souvislosti s požadavkem na snadné zpřístupnění, dohledatelnost a ověřitelnost výsledků v oblasti vědy a otevřeného publikování. V závěru zazněla potřeba zástupců univerzitních nakladatelství zůstat v kontaktu, sdělovat si zkušenosti a vše, co se na jednotlivých pracovištích osvědčuje. Účastníci poděkovali hlavním garantkám „Stáže pod křídly AKVŠ“ Jitce Venclákové, ředitelce knihovny TUL, a Marii Otavové, která zastupovala hostitelskou Univerzitní knihovnu UHK. Ještě týž den byla zahájena komunikace prostřednictvím Discordu. ■

S knížkou do života – a do Senátu

ZLATA HOUŠKOVÁ | zlata.houskova@gmail.com

V dubnu 2024 proběhla v Senátu Parlamentu ČR pod názvem *S knížkou do života/Bookstart: přínos pro rodinu, komunitu a společnost* mezinárodní konference k problematice výchovy dítěte v rodině se zaměřením na rozvoj verbálních a komunikačních schopností a čtenářské gramotnosti ve vazbě na prorodinnou politiku. Konferenci pořádal SKIP a záštitu mu poskytl první místopředseda Senátu Parlamentu ČR prof. Jiří Drahoš. Vzhledem k jeho pracovním povinnostem ho na akci samé zastoupila a účastníky přivítala místopředsedkyně Senátu Jitka Seitlová. Konferenci moderoval a úvodní slovo přednesl předseda SKIP Roman Giebisch.

Vystoupení paní Martiny Berdychové, radní pro kulturní a sociální věci Královéhradeckého kraje

Projekt SKIP se realizuje od roku 2018 a není třeba ho odborné veřejnosti nyní podrobněji představovat, *Čtenář* o něm opakovaně informace přináší a jistě přinášet bude. Za připomínku ale stojí, že jeho první prezentace v širších souvislostech proběhla v roce 2019 také právě v prostorách Senátu. Na letošní konferenci šlo nejen o bilanci šestiletého období trvání projektu (ano, první děti z projektu se staly v roce 2024 školáky), ale také o srovnání průběhu a výsledků projektu v ČR s jeho realizací v některých evropských zemích.

Téma velmi pozitivním a zasvěceným vystoupením „Prorodinná politika a podpora kraje“ otevřela Martina Berdychová, radní pro kulturní a sociální věci Královéhradeckého kraje. Je obecně známo, že Královéhradecký kraj projekt analyzoval a shledal ho relevantním pro oblasti

Vystoupení paní Ruthann Hughes z Velké Británie, ředitelky pro výzkum a hodnocení BookTrust

vzdělávání, kultury a zejména pro oblast sociální. Zároveň ho vyhodnotil jako vhodnou formu podpory prorodinné politiky v kraji, a proto se rozhodl projekt dlouhodobě a systémově podporovat; tuto podporu chápe totiž jako smysluplný výdaj. Podpora kraje znásobila počet knihoven/obcí zapojených v kraji do projektu a vedla i k otevření dalšího dotačního titulu pro knihovny v kraji.

S velkým zájmem byla přijata vystoupení zahraničních přednášejících. Ruthann Hughes, ředitelka pro výzkum a hodnocení BookTrust z Velké Británie, přiblížila nejen stoletou snahu sdružení BookTrust o podporu gramotnosti a čtenářství v Británii, ale především jednoznačně pozitivní výsledky, které dokumentují výzkumy přínosů projektu v britské populaci. Její vystoupení bylo velkou inspirací a silným podnětem

Pohled do auditoria

pro probíhající diskusi o nutnosti zkoumat výsledky projektu v ČR.

Sabine Bonewitz, koordinátorka projektu Lese-start z Městské knihovny Frankfurt nad Mohanem (SRN), ve svém příspěvku „Příležitosti a výzvy programů pro rodiče s malými dětmi“ popsala velmi sofistikovaně propracovaný systém podpory čtenářské gramotnosti v rodinách v Německu, který je založený na široké partnerské spolupráci zainteresovaných subjektů a na intenzivním vzdělávání rodičů předškolních dětí. Inspirativní byly i některé dílčí informace, např. o každoročním pořádání celostátního Dne předčítání, o řadě e-aplikací pro společné čtení (Geschichten service) aj.

Filoložka, kulturní manažerka a biblioterapeutka Gabriela Dul (Instytut Książki) z Polska ve své prezentaci zrekapitulovala výsledky obrovské polské kampaně, velkoryse podporované Ministerstvem kultury a národního kulturního dědictví, v níž bylo během pěti let předáno dětem na 5 000 000 knih. Jde skutečně o impozantní výsledky i záviděníhodnou státní podporu a také partnerskou součinnost nejen např. nemocnic a škol, ale i polských médií.

Šestiletý vývoj projektu ve skromných podmínkách v ČR i jeho nezanedbatelné výsledky včetně reakcí rodičů či knihoven prezentovala členka organizačního výboru Zlata Houšková.

Positivní výsledky projektu ze všech států podpořil svým expertním vystoupením „Význam

Unavené, ale spokojené organizátorky po skončení konference

čtení pro vývoj dítěte“ klinický psycholog a psychoterapeut prof. Radek Ptáček. Jeho prezentaci doporučujeme pozornosti odborné veřejnosti mimo jiné i jako excelentní zdroj informací o relevantních studiích a výzkumech v této oblasti.

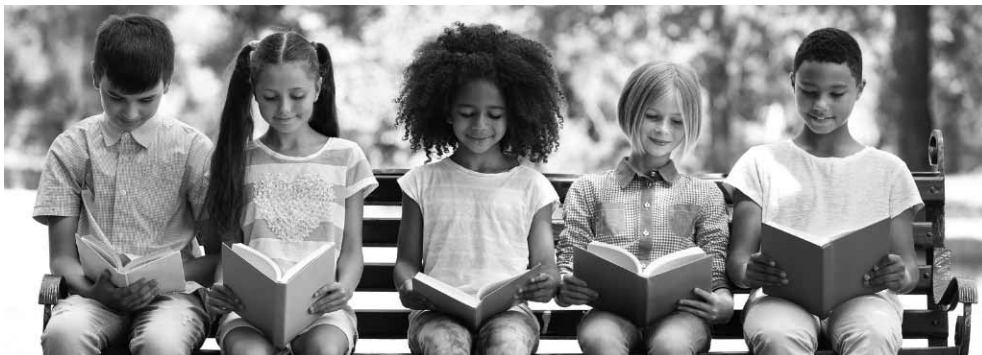
Všechny prezentace jsou k dispozici na stránkách projektu *S knížkou do života (Bookstart)* <https://www.skizkoudozivota.cz/pro-knihovny/konference/>. Záznam konference je dostupný v originálním znění (čeština, angličtina, němčina) na adrese <https://www.youtube.com/watch?v=Is6ffW87fGg> a také ve verzi, kde jsou příspěvky zahraničních hostů tlumočeny do češtiny: <https://www.youtube.com/watch?v=ajAlqlez01>.

Konferenci považují organizátoři za úspěšnou. Pro úplnost je třeba doplnit, že její záznam na webu je hojně navštěvován a dokumentuje zájem o projekt nejen ze strany knihoven, ale také např. veřejné správy. A to je pro všechny dobrá zpráva.

Foto: Linda Jansová

Být otevřený a přijímající

PAVLÍNA LIŠOVSKÁ | cdc@kjm.cz

Tentokrát je příloha zaměřena na národnostní menšiny, ukázkou jiných kultur, jazykových a jiných bariér. Možná bych se zastavila u slova „bariéra“. Nemám ho ráda. Jsem přesvědčena o tom, že každá překážka se dá zvládnout, každá zeď někde končí a dá se obejít nebo přelézt, dá se s tím pracovat.

Chystat tuto přílohu byla vlastně příležitost poukázat na to, že každý z nás je nějaký, odněkud pochází, něco si s sebou do života přináší, nějak s tím musí žít a interagovat, ale pořádek je to jenom člověk. Je to lidská bytost, která má své vize, cíle, sny, které se nezřídka v minulosti, ale bohužel i dnes stávají problematickými, protože člověk nepatří do té „správné“ skupiny, pochází odjinud, má jiné kulturní zvyklosti apod.

Věřím, že právě knihovny mohou být a jsou místem, kde dochází k prolínání kultur, ke stírání bariér, je to bezpečný přístav pro všechny hledající a ztracené lidi, kteří se ocitají v novém prostředí a snaží se někam patřit. Knihovny mohou být místem, kde najde každý něco pro sebe, ale hlavně bezpečí a přijetí, toleranci. Jsme vzdělávací a vzdělanost podporující instituce, a proto bychom mohli, nenásilně samozřejmě, šířit povědomí o tom, co která kultura znamená, jaké jsou její typické znaky. Můžeme poukazovat na to, že jinakost není překážkou, ale příležitostí. Příležitostí se dál vzdělávat, objevovat, poznávat, seznamovat se.

V příloze najdete opět tipy na zajímavé knižní tituly, které v sobě odrážejí multikulturalitu, národnostní menšiny, právě ty zmíněné bariéry, s nimiž se při přesídlení do jiného místa potýkají. V další části najdete metodiku k lekci s knihou Márie Lazárové *Liška s duhovými očima*. Je to titul, který pojednává o tom, jak žijí lidé daleko v tajze v zemích Severu, jak jsou spjatí s přírodou i provázání mezi sebou navzájem, ale jak dokáže manipulace a několik vytvořených předpokladů na základě pověrčivosti zničit pevná přátelství či se o to alespoň pokusit. V neposlední řadě jsou zde opět tipy na deskové hry, které se této problematiky dotýkají.

Doufám, vlastně jsem si jistá, že se nám společně bude dařit šířit povědomí o kulturních rozdílnostech, ale i o tom, co máme společné – lidskost, laskavost, otevřenost. Že budeme vzdělávat své okolí v duchu tolerance, budeme osvětlovat nejistotu, a tím odbourávat strach z neznámého. Právě díky strachu vzniká mnoho neshod mezi lidmi, protože se navzájem nechápu. A je velká škoda, když člověk nerozumí člověku, a to nejen na základě jazyka (s čímž se však dá pracovat), ale i na základě obvyčejného strachu z nepochopených souvislostí. Knihovny mají informace, umí s nimi pracovat a jsou tu pro všechny, tak proč toho nevyužít?

Foto-zdroj: Canva.com

TOP knihy k tématu národnostní menšiny a jejich odraz v literatuře pro děti a mládež

V tomto výběru najdete knihy, se kterými se dá na lekcích s dětmi skvěle otevřít problematika etnické jinakosti, tolerance, přijímání a zároveň objevování cizích kultur.

HARAŠTOVÁ, Helena a Pavla HANÁČKOVÁ

Jak bydlí děti celého světa

1. vyd. Praha: Albatros, 2016. 35 s. ISBN 978-80-00-04407-1

HARAŠTOVÁ, Helena a Pavla HANÁČKOVÁ

Jaké svátky slaví děti celého světa

1. vyd. Praha: Albatros, 2016. 35 s. ISBN 978-80-00-04408-8

HARAŠTOVÁ, Helena a Štěpánka SEKANINOVÁ

Kam chodí do školy děti z celého světa

1. vyd. Praha: Albatros, 2022. 35 s. ISBN 978-80-00-06674-5

Trojice titulů pro mladší děti, která mapuje zajímavosti z oblasti bydlení, významných dnů a školního prostředí v kontextu různých kulturních zvyklostí vybraných národů. Každému obydlí, svátku či školskému zařízení je vždy věnována jedna dvoustrana, na níž jsou v přehledných boxech popsány největší zajímavosti.

Zdroj obálek: <https://www.obalkyknih.cz/view?isbn=9788000044071>,

<https://www.obalkyknih.cz/view?isbn=9788000044088>, <https://www.obalkyknih.cz/view?isbn=9788000066745>

LAZÁROVÁ, Mária a Andrea TACHEZY *Liška s duhovými očima*

1. vyd. Praha: Slovart, 2023. 118 s. ISBN 978-80-276-0724-2

Na Severu v tajze se žije trochu jiným způsobem než v našich zemích – lidé jsou více spjatí s přírodou, vyžijí z mála a drží při sobě. I mezi nimi se však občas vyskytne někdo, kdo zatouží jen po vlastním prospěchu, jako například místní šaman. A je velmi snadné ke svým cílům využít manipulaci skrze strach z neznámého a předsudky, jež vznikají na základě legend. Hani bude mít náročné období, když bude chtít zachránit lišku Merit, kterou zuboženou najdou s dědečkem v lese. Tím spíš, že liška se odlišuje i svými duhovými očima...

Zdroj obálky: <https://www.obalkyknih.cz/view?isbn=9788027607242>

MARSH, Katherine *Kluk odnikud*

1. vyd. Praha: Argo, 2019. 342 s. ISBN 978-80-257-2859-8

Ahmed prchá se svou rodinou před válkou, jež zuří v jeho zemi. Stejně jako spousta dalších migrantů k tomu využijí nebezpečnou plavbu po moři, kde přijde Ahmed o své rodiče. Nemá nic: doklady, peníze, budoucnost. Nevěří lidem a ukrývá se před nimi i pašeráky. Naproti tomu Max je dítě se zlatou vidličkou, jeho rodiče pracují v Bruselu pro NATO, ale pro Maxe je to utrpení. Je sám, v cizí zemi, bez přátel, škola mu nejde, nový jazyk také ne. A tehdy se oba tito vykořenění a nepochopení chlapci setkávají...

Zdroj obálky: <https://www.obalkyknih.cz/view?isbn=9788025728598>

ANDERSON, Sophie *Dívka v medvědí kůži*

1. vyd. Brno: Host, 2023. 375 s. ISBN 978-80-275-1785-5

Příběh o hledání vlastní minulosti, houževnatosti a síle odvahy, kterou musíme prokázat, pokud chceme odhalit, kdo vlastně jsme a odkud pocházíme. Děvče kdysi našlo u medvědí jeskyně, a dostala proto přezdívku Medvědice Janka. Netuší nic o své minulosti a snaží se nevidět, že ostatní ve vesnici se na ni dívají skrz prsty. Přála by si někam patřit a být tak odvážná, jako je fyzicky zdatná. Jednoho dne se vydává na pouť vedoucí k odhalení minulosti, která s sebou přinese strastiplné klopýtání a mnoho dobrodružství a nejspíš i poznání, kým je.

Zdroj obálky: <https://www.obalkyknih.cz/view?isbn=9788027517855>

FIŠEROVÁ, Ilona **Druhé housle**

1. vyd. Praha: Albatros, 2018. 118 s. ISBN 978-80-00-04989-2

Příběh o dvou chlapcích, kteří si zdánlivě nemají co říct ani původem, etnický (jeden pochází z majoritní společnosti, druhý patří k romskému etniku) ani svými koníčky. Opak je však pravdou – každý z nich umí něco trochu jiného: Tony skvěle hraje kin ball, týmový sport s balonem, Ríša výborně hraje na housle. I přes rozdílné zájmy najdou chlapci brzy společnou řeč a navzájem se učí to, co druhý neumí.

Zdroj obálky: <https://www.obalkyknih.cz/view?isbn=9788000049892>

FABIÁNOVÁ, Tera et al.

Čavargos: romaňi paramisi = Tulák: romský příběh

1. upr. vyd. z roku 1991. Praha: Kher, 2023. 99 s. Mirikle; 3. sv. ISBN 978-80-87780-35-0

Bilingvní romsko-česká kniha s laskavým příběhem voříška Tuláka, který má svou hlavu a hlavně příslovečně pod čepicí. Tulák vypráví své příběhy, jak se dostal k cirkusu, co zažil, když byl u Romů v osadě aj. Klasické dílo romské literatury naznačuje, jací jsou lidé, a oslavuje svobodu, lásku k bližním, rodinnou sounáležitost.

Zdroj obálky: <https://www.obalkyknih.cz/view?isbn=9788087780350>

APPLEGATE, Katherine **Strom naděje**

1. vyd. Praha: Albatros, 2018. 239 s. ISBN 978-80-00-05024-9

Vypravěčem vlídného, ale přemýšlivého příběhu je dvousetletý dub, který si po dobu svého života všimá všeho, co se v jeho blízkém okolí děje. Letos to ale není moc pozitivní; dříve přestalo „jeho“ místo všelicos, ale tentokrát si všiml nově přistěhované rodiny, k níž se nikdo nechová moc hezky, protože je „jiná“. Nevraživost mezi lidmi začíná být kritická, hrozí odstěhování i pokácení dubu. To ale dub a jeho přátelé nenechají bez odezvy... Příběh plný až filozofických myšlenek a podnětů k zamyšlení, který pohladí po (nejen) dětské duši.

Zdroj obálky: <https://www.obalkyknih.cz/view?isbn=9788000050249>

SPILSBURY, Louise et al. **Děti našeho světa 1**

1. vyd. Praha: Euromedia Group, 2023. 127 s. Pikola. ISBN 978-80-242-9193-2

Důležité pojmy jako hladomor, rasismus, uprchlictví, kultura, rovnoprávnost... Velké pojmy, složité k vysvětlování. Kniha může být vhodným pomocníkem k jejich rozkládání a hlavně poukázání na témata, která jsou všem lidem blízká bez ohledu na to, odkud pocházejí.

Zdroj obálky: <https://www.obalkyknih.cz/view?isbn=9788024291932>

Vybrala **PAVLÍNA LIŠOVSKÁ**

Přátelství neposlouchá předsudky

(metodika k práci s knihou *Liška s duhovými očima*)

Cílová skupina: Žáci 2. stupně ZŠ

Vzdělávací oblasti: jazyk a jazyková komunikace

Klíčové kompetence: kompetence osobnostní a sociální, k řešení problémů, komunikativní

Průřezová témata: osobnostní a sociální výchova

Časová dotace: 60–90 minut

- Cíle:**
- žák si uvědomuje hodnotu přátelství a umí definovat klíčové vlastnosti důležité pro udržení pevných přátelských vztahů;
  - žák identifikuje problém v příběhu i jeho zdroj a předjímá další děj;
  - žák na základě získaných informací napíše svou verzi konce příběhu.

Pomůcky: kniha *Liška s duhovými očima* (autorky Mária Lazárová a Andrea Tachezy), pracovní list, psací potřeby, podložky, flipchart nebo tabule.

Návrh modelu lekce:

1) Přivítání a uvedení do tématu

Na dnešním setkání budeme pracovat s náročným tématem, kterému se říká „věrnost“. Každý z nás má určitou představu, jak taková věrnost vypadá, co to všechno obnáší. Vyzkoušíme si metodou volného psaní zachytit naše myšlenky k zadanému tématu. Po dobu 5 minut budete mít neustále tužku na papíře a budete psát všechno, byť i zdánlivě nesouvisejícího, k tématu „věrné přátelství“.

→ Na závěr necháme sdílet děti nejprve ve dvojicích a poté vyzveme, zda jsou dobrovolníci, kteří by chtěli přečíst svou práci nebo vyzdvihnout práci svého souseda. Nenutíme ke čtení.

2) Ideální přátelství

Náš příběh se odehrává v místech, kterým se říká tajga – víme, co to je? Jak to tam vypadá? → Vyčkáme na odpovědi a pokračujeme: Na Severu je svět hodně jiný, lidé zde žijí více pospolu, hodně v souladu s přírodou, mají ve vesnicích své šamany, kteří nad nimi drží ochrannou ruku. Naši hlavní hrdinkou je děvčátko Hani, její dědeček Michil a liška, kterou společně najdou v leších. → Zde čtení krácené ukázky s. 4–7: V tajze konečně zavládlo... opatrně ji uložil v kůlně na staré příkrývky. (...) Hani, pozorně mě poslouchej... tížila žaludek a na víčka mu sedal spánek.

Otázky pro žáky: Proč myslíte, že připadala Hani ta liška kouzelná? Co myslíte, že symbolizují duhové oči? Budou mít nějaký význam pro celý příběh?

Úkol pro žáky: Kdybyste měli přisoudit každé barvě duhy nějakou vlastnost, kterou by měl mít dobrý kamarád, jaká by to byla? → Práce ve dvojicích/trojicích, pracovní list, následně spojení do čtveřic/šestic a společná diskuze a výběr nejlepších, následně vytvoření společné duhy nejdůležitějších vlastností za třídu.

Další společné čtení s. 42–43: Že je Merit moudrá, vid... po svobodě se nedá jen tak oklamat.“ + s. 43–44: Dědeček se však tentokrát spletl... rozuměly jen any dvě.

3) Co dělají předsudky

Co všechno může zničit přátelství? → Diskutujeme se žáky a doptáváme se: Mohou to být i předsudky vůči něčemu? → Společné čtení s. 46: Od rána byla celá vesnice na nohou... hodně špatně. Bojím se, že...“ (Poslední větu nedočítáme a necháme žáky samotné odpovědět, co se ve vesnici odehrálo. Můžeme diskutovat nad tím, jestli nenajdeme nějakou paralelu k našim dějinám, kdy se šířila panika díky nějakým převyprávěným příběhům – hony na čarodějnice apod.) Co to s lidmi ve vesnici udělalo, co myslíte? Čeho se Michil obával? → Poté si potvrdíme, že se Michil bál, že Merit lidé vyhnali nebo zabili a doptáme se, co si myslí, že udělá Hani? Co je podle vás člověk ochotný udělat pro svého nejlepšího přítele? → Společné čtení s. 59–60: Zatímco se děvčátko vzdalovalo... Co říkali stopaři?

4) Alternativní konec příběhu

Jak na vás působí šaman? (vyslechneme názory a pokračujeme převyprávěním delšího úseku příběhu) Hani se skutečně vydala hledat Merit, jak jste asi už pochopili, její cesta nebyla úplně snadná, ale nakonec sama, vysílená došla do dědovy tajné skrýše, kde se společně s dalším zachráněným zvířetem a Merit uložili všichni ke spánku. Hani však neměla moc klidné spaní... → Společné čtení poslední ukázky s. 78–79: Když se všichni tři uložili ke spánku... V tu chvíli si toho Hani všimla...

Otázky pro žáky: Proč byla Merit vyčerpaná? Čeho si Hani všimla, když se na ni liška podívala? (Nápověda, kterou nemusíte použít, ale můžete k němu žáky nenápadně nasměrovat: jde o duhové oči, Merit začala ztrácet barvy – za každý čin, kterým zachránila dědečka Michila nebo Hani, jí zmizela jedna barva)

Úkol pro žáky: Napište svůj vlastní alternativní konec příběhu. Co se v příběhu stane? Jak dopadne nenávisť lidí z vesnice vůči Merit? Co udělá Hani? Pokuste se jej napsat tak, jako kdybyste vyprávěli starodávnou legendu. Přizpůsobte jazyk svého vyprávění tomuto stylu.

5) Závěrečné čtení prací žáků

Na závěr necháme žáky, aby si vzájemně přečetli své práce, jsou-li dobrovolníci, necháme je přečíst svou verzi příběhu také. V případě zájmu prozradíme konec příběhu, popř. půjčme knihu do školy k dalšímu čtení.

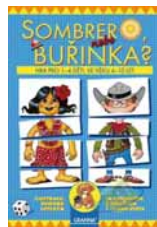
Deskové hry k tématu národnostní menšiny, kulturní a jazykové rozdíly

Sombrero nebo buřinka

Absolutní klasika mezi hrami pro děti ve věku 4+. Součástí hry je 64 kartiček, na nichž jsou zachyceny části lidí (hlava, trup, břišní část, nohy). Cílem je poskládat dohromady správné postavy tak, aby odpovídaly jejich kulturnímu prostředí. Ale samozřejmě mohou také experimentovat a etnika míchat.

Výrobce: Pygmalino (Granna)

Zdroj obrázku a lze zakoupit např.: <https://www.planetaher.cz/detail/hry-pro-deti/sombrero-nebo-burinka>

Znáte Svět?

Kvízová hra založená na znalostech z oblastí přírody, vědy, kultury, sportu, historie, zeměpisu a dalších. Sada 1350 otázek různých obtížností, sázecí žetony pro riskantnější verzi hry – to dohromady dělá ze zdánlivě obyčejné vědomostní hry zážitkovou záležitost. Pro věk 12+.

Výrobce: Albi **Lze zakoupit např.:** <https://www.planetaher.cz/znate-svet>

Zdroj obrázku: <https://www.knihcentrum.cz/znate-svet>

Greenland (3. vyd.)

Dnes již legendární desková hra vás přenesení do Grónska 11.–15. století. Společně se čtyřmi místními kmeny, jež představují čtyři kulturní typy, se vydáte na dobrodružnou výpravu plnou plánování, vyjednávání, lovení a rozvíjení kultury svého kmene.

Hra je náročnějšího typu, předpokládá se delší herní čas a je doporučena pro věk 12+.

Výrobce: Fox in the Box

Zdroj obrázku a lze zakoupit např.: <https://www.planetaher.cz/greenland-3-edice>

Malí světoběžníci

Hra podporující kooperativní myšlení, jejímž cílem je edukovat děti od pěti let v oblasti poznávání odlišných světových kultur, míst a zvířat zde žijících. Hra je koncipována tak, aby vzbuzovala zvědavost a touhu objevovat dál. Je postavena kvízově a cílem je doplnit herní pas po správném zodpovězení příslušných otázek o razítka z jednotlivých kontinentů.

Výrobce: Tactic **Lze zakoupit např.:** https://www.agatinsvet.cz/mali-svetobeznici/?gad_source=1&gclid=Cj0KCQjw0_WyBhDMARisALIVz8vJyF0oncjBOE3r8oflj7MH2yRH30GizGNCvckzj_ZI-hAtP-qNR_McaAisEALW_wcB **Zdroj obrázku:** <https://www.svet-her.cz/spolecenske-hry/mali-svetobeznici>

Lingolandia

Interaktivní hra pro rozvoj slovní zásoby v JAKÉMOLIV cizím jazyce! Je vhodná pro děti od šesti let a její herní princip spočívá v tom, že si hráč vylosuje písmeno a jeho úkolem je na herních kartách najít všechna slova, která na příslušné písmeno v daném jazyce začínají.

Výrobce: HABA **Zdroj obrázku a lze zakoupit např.:** <https://www.planetaher.cz/lingolandia-cz>

Baby College – angličtina pro děti

Desková hra na podporu výuky anglického jazyka. Herní plocha je rozšířena do virtuálního prostoru, kde dítě nasnímá kartu do mobilní aplikace, kde je nahrávka s výslovností daného pojmu roditelím mluvčím. Dítě slovo opakuje, následně pak ještě aplikace ověřuje schopnost správného zapsání slova. Obsahuje také

pohybové či jiné aktivity, jež výukovou část hry zpestřují.

Výrobce: Chesnut Family **Lze zakoupit např.:** <https://www.planetaher.cz/baby-college-anglictina-pro-deti>

Zdroj obrázku: <https://deskove-hry.heureka.cz/teddies-baby-college-english-s-cd/#prehled/>

Kde domov můj – Evropa

Hra inspirovaná televizním pořadem Kde domov můj? prověřuje znalosti, bystrý úsudek a rychlost v mnoha oblastech týkajících se evropského kontinentu a v neposlední řadě i realit České republiky.

Výrobce: Dino **Zdroj obrázku a lze zakoupit např.:** <https://www.planetaher.cz/kde-domov-muj-evropa>

Literární příloha – Čapkoviny 2024

Letos jsem měl tu čest být opět porotcem již 11. ročníku literární soutěže Čapkoviny, kterou pořádá Střední škola designu a umění, knižní kultury a ekonomiky Náhorní v Praze. Neodolal jsem a domluvil jsem se dvěma vítězkami v kategorii žáků středních škol a studentů gymnázií publikování jejich prací. Tématem té vítězné byla totiž knihovna a druhá v pořadí (dělené druhé místo) sršela neobyčejnou invencí a vtípem. Poroty texty posuzovaly anonymně...

Letošním motem soutěže inspirované tvorbou a životem Karla Čapka, k jehož odkazu se hlásí, bylo „Opravdovým zdrojem poznání je omyl“. Bylo z čeho vybírat, protože se o palmu vítězství ucházelo celkem téměř 600 literárních prací z celého Česka, ve výše zmiňované kategorii zhruba 400. Myslím si, že literatura má i zásluhou veřejných knihoven stále své místo v kulturních zájmech mladé generace.

–JaC–

1. místo Nesud' knihu podle obalu

MARTINA PEXOVÁ,
Gymnázium Jiřího Ortena Kutná Hora

Městská knihovna nebyla pro Celestýnu jen pracovištěm. Vlastně o ní přemýšlela spíše jako o skrýši před tím velkým hlučným světem tam venku. V knihovně vždy vládl klid a pořádek. Bez ohledu na to, co zrovna probíhalo ve zbytku města, knihovna zůstávala stejná.

Ostrov míru v moři chaosu.

Za ty roky, co tu Celestýna dělala knihovnicí, poznala spoustu lidí a jejich osudů. Spoustu čtenářů znala od jejich dětství, od chvíle, kdy si s rodiči přišli půjčit svou první pohádkovou knížku. Většina z nich se sem i po těch letech ráda vracela a Celestýna byla hrdá na to, že knihovna tak krásně prospívá.

Jenže před světem se nikdo nemůže schovávat věčně a Celestýna měla brzy zjistit, že před změnami ji neochrání ani mohutné zdi knihovny. Jednoho dne se ve dveřích objevil neznámý muž. Na sobě měl oblek, na očích černé sluneční brýle. Celestýně připadalo, že právě přifřel z Hollywoodu.

Přistoupil k Celestýnině stolu a s protivnou sebejistotou se opřel o jeho desku.

„Co si přejete?“ zeptala se Celestýna. Usilovně se snažila, aby jí do hlasu nepronikla její averze vůči němu.

„Já? Nic,“ odvětil muž, zalovil v kapse saka a vytáhl nějaký papír. „Ale tohle by mohlo zajímat vás.“

Vzala si od něj papír a prohlédla si, co je na něm napsáno. Nemohla tomu uvěřit. „Knihovna se bude rušit?“ vydechla, jako kdyby tím, že to vysloví nahlas, dokázala sdělení zrušit.

„Přesně tak,“ potvrdil muž. „Kupuji tuto budovu pro svou firmu. Ale myslím, že v dnešní době už nějaké knihovny škoda nebude. Existují přece filmy. A e-knihy.“

Celestýna na něj zůstala němě zírat. Chtěla tomu namýšlelci říct, že i dnes se najdou lidé, kteří nadevše milují vůni stránek knih, lidé, kteří rádi knihy drží v rukou a cítí na kůži jejich obal. Chtěla ho vyhodit z knihovny, ale selhal jí hlas.

Muž se jen uchechtl, vytrhl jí papír z rukou a vydal se k východu. „Však já vím, že sem už moc lidí nechodí a knihovna se topí v problémech,“ zavolal přes rameno.

To Celestýnou trhlo. Měl pravdu, knihovna na tom v poslední době nebyla finančně moc dobře, ale takové informace nikomu cizímu nesdělovala. Někdo odsud musel informace vynášet.

Obezřetně se rozhlédla po knihovně. Všude viděla jen známé tváře, u nichž nevěřila, že by byly něčeho podobného schopny. Zrak jí padl na osamělého muže v oddělení beletrie. Přišel do knihovny teprve před pár dny, nikdo ho neznal a většinou jen tiše seděl v křesle u okna a četl.

Nebo odposlouchával, pomyslela si Celestýna znechuceně. Kolikrát před ním mluvila se svými pomocníky, kteří tu byli na brigádě. Byla tak neopatrná. A teď za to knihovna zaplatí. Ne, to nedovím, slíbila si Celestýna, budu toho muže sledovat.

V dalších dnech opravdu muže ostražitě hlídala. Nedělal však nic podezřelého, choval se jako

dřív, a tak si začala připadat trochu jako blázen. Pak se však v knihovně začaly ztrácet knihy. Někdo je naprosto nesystematicky přemísťoval do oddělení, kam nepatřily. Celestýna pak nacházela pohádky mezi historickými romány, fantasy mezi brakovou literaturou. Byla si jistá, že se ten podivín dohodl s tím mizerným byznysmenem a začali jí ztrpčovat život.

Dny běžely a ona s hrůzou očekávala úřední dopis, v němž jí bude město přikazovat, aby knihovnu vystěhovala. A tak jednou, když už v knihovně skoro nikdo nebyl, se rozhodla si to s tím mužem vyříkat. Zahlédla ho vcházet do oddělení dětské beletrie a vydala se za ním. Jaké bylo její překvapení, když našla muže sedět na židli před skupinou dětí. Na klíně měl knihu, zřejmě dětem předčítal. Celestýna se tedy trochu rozpačitě posadila vedle něj. Muž ji vzal na vědomí pouze pokývnutím hlavy. Pokračoval v předčítání. Celestýna se na něj pozorněji zadívala. Mohl být tak o několik let starší než ona, vlasy mu už pomalu šedivěly. To, co ale doopravdy vyvrátilo Celestýnino podezření, byla radost, která mu plápolala v očích, když četl. *Vážně jsem si mohla myslet, že by takový člověk mohl chtít knihovnu potopit?*

Pohádka spěla ke zdárnému konci. Pro děti si přišly jejich maminky, hlasitě muži děkovaly a odcházely s dětmi pryč. Muž se otočil k Celestýně. Ta náhle nevěděla, kam s očima.

„Vy jste si myslela, že chci tuhle knihovnu zničit,“ řekl vyčítavě.

„Jak to...“ začala překvapeně Celestýna.

„Vaše pohledy hovořily za vše,“ odvětil, „a už několik dní se městem šíří zvěsti, že knihovna bude končit. Tak jsem chtěl pomoci.“ Mávl rukou kolem sebe jako by chtěl jedním gestem obsáhnout celou knihovnu. „Mohli bychom tu pořádat akce pro děti. Měli bychom kasu na příspěvky pro knihovnu. Vsadím se, že rodiče by to uvítali.“

„Ale proč?“ pozastavila se Celestýna. „Proč byste mé knihovně pomáhal? Navíc já vás jen podezírala, protože jste vypadal a choval se zvláštěně...“

„Knihu nesoudíte podle obalu,“ prohlásil. „Stejně je to u lidí. Kdybyste to takhle brala, zjistila byste, že se vám jedna z těch brigádníků vrtá ve vašem počítači, vždy když tam nejste.“

Celestýně poklesla dolní čelist. Tak moc se mýlila. Celé dny strávila sledováním nevinného, přitom měla nepřítelku tak blízko.

„Ještě není pozdě,“ řekl ten pán. „Ještě můžeme knihovnu zachránit.“

Celestýna přikývla. Otevřela ústa k omluvě, ale on ji předešel. „Přátelé?“ zeptal se.

„Přátelé,“ souhlasila.

Uvědomila si, že k něčemu byl její trapný omyl přece jen dobrý. Poznala dalšího dobrého člověka, přestože vyhlížel podivínsky. A získala nedocenitelného spojence ve svém boji za knihovnu.

Ilustrace: Kristýna Plihalová

2. místo

Opravdovým zdrojem poznání je omyl aneb Jak to také mohlo být

NATÁLIE KRÉDLOVÁ, Gymnázium Chotěboř

Nobelovu cenu za mír dostal americký prezident Obama. Svět je překvapen

9. října 2009 10:21, aktualizováno 17:28

Nobelovu cenu za mír dostal americký prezident Barack Obama. Výbor ocenil jeho „výjimečné úsilí o posílení světové diplomacie a spolupráce mezi národy“, hlavně odhodlání zbavit svět jaderných zbraní. Kandidátů byl letos rekordní počet – 172 lidí a 33 organizací – a Obama mezi favority nepatřil. Světem tak rezonuje překvapení. Obama sám bere ocenění jako „výzvu k akci“.

Zdroj: https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/nobelovu-cenu-za-mir-dostal-americky-prezident-oba-ma-svet-je-prekvapen.A091009_102112_zahranicni_ipi

Celému světu již patnáct let vrtá hlavou udělení Nobelovy ceny za mír americkému prezidentovi Baracku Obamovi. V tisku se dodnes spekuluje, jaké je pozadí tohoto nečekaného rozhodnutí komise norského parlamentu, tedy té komise, která uděluje Nobelovy ceny za mír.

Po patnácti letech se celá záležitost začíná pomalu vyjasňovat. Poslední slova bývalého výpravčího Rudolfa Brandýsa z pražského Hlavního nádraží, která pronesl na svém smrtelném loži letos v lednu, totiž že „ti Švédové byli ožralí jak Dánové“, spustila rozsáhlé vyšetřování. Investigativní novináři všech významnějších světových periodik se pustili po této nové stopě a tato stopa je dovedla až k následujícím zjištěním:

1) Udělení Nobelových cen vždy předchází neformální tajná schůzka švédské Královské akademie věd, Institutu Karolinska, Švédské akademie a komise norského parlamentu, tedy těch institucí, které Nobelovy ceny udělují.

2) V roce 2009 se tato schůzka uskutečnila v Praze.

3) Všichni účastníci schůzky se v Praze neuvěřitelným způsobem zřídili místním levným pivem a v tomto stavu se rozhodli udělit ceny za jednotlivé obory lidem, kteří mají POTENCIÁL dokázat něco významného ve svém oboru.

Zde je k nahlédnutí původní seznam těch, kterým měla být v roce 2009 udělena Nobelova cena:

Poctou zemí, kde se konala schůzka, bylo udělení Nobelovy ceny za fyziku. Obdržel ji Mgr. Miloš Čtvrtek, fyzikář ze ZŠ Revoluční v Praze 7, za (citujeme) „Nepřetržitou řadu 48 fyzikálních

pokusů s elektřinou v 6. A, které skončily úspěšně bez ohledu na vlhký vzduch“.

Nobelovu cenu za chemii získala dosud nejmladší nositelka Nobelovy ceny, čtrnáctiletá Anke Schmidt z Německa, a to za její rozzářené dětské oči při nákupu soupravy Malý chemik.

Cenu za literaturu získal sloupkař skotského listu *Old Frankie Yesterday* Edward Waverley za budoucí celoživotní dílo.

Cenu za fyziologii a medicínu získala norská babka kořenářka se jménem, které nelze ani přibližně zapsat českými fonty, a to za příští pokroky v alternativní medicíně.

Ovšem největší haló způsobil návrh komise norského parlamentu, aby Nobelova cena míru byla udělena americkému prezidentovi Baracku Obamovi. Stenografický zápis z tajné schůzky pak končí větou: „A na to se napijem!“

Čtenáři se asi překvapeně dívají na tato neznámá jména, protože jména těch, kteří v roce 2009 Nobelovu cenu skutečně získali, jsou úplně jiná (tedy kromě Baracka Obamy).

Jak je to možné? Vysvětlení je jednoduché.

Po skončení tajné pražské schůzky totiž zamířili její účastníci vlakem přes Německo domů do Švédska a Norska. Cestou pokračovali v popíjení v České republice zakoupeného piva (viz prohlášení Rudolfa Brandýsa) jak ve vlaku, tak poté i na trajektu.

Je známo, že Švédsko je Praze blíže než Norsko, a tak není divu, že se Švédové dostali domů výrazně střízlivější než Norové, kteří pokračovali za pokračujícího popíjení ze Stockholmu dále do Osla psím spřežením. Švédové tedy nebyli po příjezdu domů úplně mimo a došlo jim, jak by asi svět přijal jimi navržené nositele cen, a tak je na poslední chvíli nahradili přijatelnějšími náhradníky, jejichž jména už znáte například ze stránek https://cs.wikipedia.org/wiki/Seznam_nosi_telu_Nobelovy_ceny.

Norové byli bohužel asi 100 km jižně od Osla zatčeni za řízení psiho spřežení pod vlivem alkoholu. A než na záchytky vystřízlivěli, tak už jejich rozhodnutí o udělení Nobelovy ceny za mír Baracku Obamovi bylo zveřejněno.

Nejsmutnější na celé této historii je, že Mgr. Čtvrtek, který byl o své nominaci předběžně informován, podlehl reklamní kampani nejmenovaného obchodního řetězce „Pro Nobelovu cenu v čepici z Tesca“ a zakoupil si drahou čepici jen proto, aby se poté ukázalo, že zcela zbytečně.

A jaké plyne poučení z této nedávné alternativní historie?

Zdrojem poznání toho, zda nějaký člověk je nebo není vhodným kandidátem na Nobelovu cenu, může být někdy i omyl. A tento konkrétní omyl je pro nás Čechy navíc zajímavý i tím, že měl původ na našem území a že na jeho vzniku mělo svůj podíl i naše pivo. ■

Ilustrace: Kristýna Plihalová

INZERCE

Jedním příběhem rrozmášíte dobro do všech stran

Ušetřete peníze, čas i cestu nákupem použitých knih

Radost můžete udělat sobě i někomu dalšímu

Příběhy, které mění svět.

Restorio

Knihy nejen prodáváme, ale i vykupujeme. Nyní i od knihoven!

Máte knihy, které už nepotřebujete, a je vám líto je vyhodit? Cenu za knihy víte dopředu a peníze dostanete ihned, jakmile k nám knihy dorazí. Nečekáte, až se nám knihu podaří prodat.

Podívejte se, jaké u nás máte možnosti:

- Podle stavu a stáří knih vám nabídneme jednotnou cenu za kus. Využijte našich stránek www.vykupujeme-online.cz, zadejte seznam ISBN knih a podívejte se, za kolik knihu vykupujeme.
- Pokud se vám nechce knihy zadávat ručně, nevádí. Zabalte je, my zajistíme dopravu a zadáme do objednávky. Vyzkoušejte naši službu Bedýnka: vykupujeme-online.cz/bedynka.
- Balíček předáte do Balíkovny nebo Zásilkovny. Nebo knihy odveze kurýr přímo ze zadané adresy.

Jsme součástí skupiny Albatros Media a podporujeme různé charitativní projekty, jako např. UNICEF, Cesta domů nebo Člověk v tísni.

V případě dotazů prosím kontaktujte **Markétu Kaplan Verner**
e-mail: marketa.kaplan@albatrosmedia.cz; tel.: 720 943 169

Periodika na území dnešní ČR

Čas – list věnovaný veřejným otázkám

KATEŘINA SPURNÁ | katerina.spurna@nm.cz

Realistický proud českého (nejen) politického myšlení spojený především s pozdějším československým prezidentem T. G. Masarykem si od počátků získával pozornost veřejnosti díky periodickému tisku. Na prvním místě je třeba zmínit známý vědecký časopis *Atheneum* (1883–1893), na jehož stránkách se odehrával mj. známý spor o pravost *Rukopisů*. Politickým orgánem realistického proudu se však stalo periodikum *Čas*.

Po celou dobu své existence bylo neodmyslitelně spjata s osobou politika a novináře moravského původu Jana Herbena (1857–1936). Jako novinář působil Herben nejprve v letech 1885 až 1886 v *Národních listech*, odkud byl však propuštěn, protože podporoval odporce pravosti *Rukopisů* shromážděné kolem filologa Jana Gebauera (1838–1907) a Masaryka. Ve spolupráci s odpůrci *Rukopisů* pak Herben založil nový list nazvaný *Čas*, jehož redaktorem zůstal až do jeho zániku v roce 1915. První číslo vyšlo 20. 12. 1886 a titul se od počátku deklaroval svou příslušností k realistům. Od roku 1888 probíhalo jednání s realisty o převzetí listu. To bylo dokončeno o rok později a *Čas*, který vycházel nejprve jako čtrnáctideník, začal vycházet jako týdeník. Od roku 1900 pak titul vycházel třikrát týdně, v letech 1901–1915 denně s podtitulem orgán české strany lidové (tedy realistů). Od roku 1895 do roku 1914 vycházela příloha *Besedy Času* (v letech 1895 až 1899 jako *Beletristická příloha Času*).

V *Času* publikovala kromě Masaryka řada dalších významných osobností politického a kulturního života, např. básník Petr Bezruč (1867–1958),

Besedy Času, ročník VIII, č. 1, 4. ledna 1903. Knihovna Národního muzea, odd. časopisů, sign. Z 28 E 6

Foto: Knihovna Národního muzea

kteřý zde na základě předchozí korespondence s Herbenem uveřejnil své první básně. Ty následně vyšly souhrnně 4. 1. 1903 jako tzv. *Slezské číslo* výše zmíněné přílohy *Besedy Času*. V *Čase* publikovali také spisovatel Josef Svatopluk Machar (1864–1942), politik a vysokoškolský profesor František Drtina (1861–1925) a literární kritik a překladatel Jindřich Vodák (1867–1940). *Čas* se také prostřednictvím recenze Gustava Gammy Jaroše (1867–1948) zasloužil o popularizaci dětské knižky *Broučci* faráře Jana Karafiáta (1864 až 1929). V *Času* působil od roku 1902 do roku 1904, kdy odešel do brněnské redakce *Lidových novin*, Arnošt Heinrich (1880–1933). V letech 1914 a 1915 v *Času* uveřejnil dva texty i Ferdinand Peroutka (1895–1978). Na počátku 20. století působil v listu jako výkonný redaktor pozdější diplomat a generální konzul v Egyptě Cyril Dušek (1881–1924). Poslední číslo *Času* vyšlo 26. 8. 1915, list pak krátce znovu vycházel v letech 1920 až 1923.¹ ■

Příště Mladý hlasatel

¹ BEDNAŘÍK, Petr – Jan JIRÁK a Barbara KÖPPLOVÁ. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Praha: Grada, 2019 (ePub); BOROVIČKA, Michael et al. *Velké dějiny země Koruny české. Svazek XII.a, 1860–1890*, s. 563–564. Praha: Paseka, 2012; FORST, Vladimír (ed.) et al. *Lexikon české literatury. Osobnosti, díla, instituce 1. A–G*. Praha: Academia, 1985, s. 213–215 (heslo *Besedy Času*); MERHAUT, Luboš (ed.) et al. *Lexikon české literatury. Osobnosti, díla, instituce 4/II U–Ž, Dodatky A–Ř*. Praha: Academia, 2008, s. 1414–1417 (heslo Jindřich Vodák).

Nejstarší noviny na Těšínsku

HELENA MACUROVÁ | helena.macurova@muzeumct.cz

Nejstaršími novinami vydávanými na historickém území Těšínského Slezska byl *Tygodnik Cieszyński*, jehož první číslo bylo vytištěno již 6. 5. 1848. Od roku 1851 došlo ke změně názvu na *Gwiazdka Cieszyńska*. Vydávání „Gwiazdki“ bylo ukončeno v roce 1939.

V roce 1860 vznikl pro německé obyvatelstvo na Těšínsku deník *Silesia*, produkovaný tiskárnou Karla Prochasky v Těšíně (nejstarší tiskárna v regionu založenou na počátku 19. století). Také tyto noviny přestaly vycházet v roce 1939.

První periodikum v českém jazyce s názvem *Noviny Těšínské* s podtitulem „pismo posvěcené českému lidu ve východním Slezsku“ (od 2. 12. 1911 zněl podnázev „poutník po českém Těšínsku a Místecku“) bylo v prvopočátku činem souvisejícím s probouzením národního uvědomění v regionu. Podle oficiálních statistik žilo tehdy na Těšínsku 25 % českého obyvatelstva (dobové polské články uvádějí 6 % českých obyvatel Těšína). Od roku 1873 bylo nařízeno vyučovat děti ve vyšších ročnících škol výlučně německy.

Za těchto neutěšených poměrů přišlo roku 1880 do Těšína několik vlastenců, kteří inspirováni úspěchem sbírky na obnovu Národního divadla založili roku 1883 literární zábavní klub Snaha jako českou odezvu polské Czytelni ludowej.

Poslanec zemského sněmu slezského Věnceslav Hrubý se roku 1894 rozhodl podpořit místní české aktivity vydáváním novin. Založil vydavatelský fond, při němž vydavatelkou byla ustanovena Blandina Čížková; tisknout se začalo u Karla Prochasky. I přes občasná zásahy cenzury, která některé z textů neschválila, se hrstce nadšenců podařilo nejen založit české noviny, ale také je kontinuálně vydávat dalších dvacet, někdy se uvádí i dvacet pět let. První ročník vycházel od 1. 12. 1894 do 1. 12. 1895 a čítal celkem 36 čísel. Své odběratele měly *Noviny Těšínské* nejen v samotném regionu a ve Slezsku, ale také v Čechách, na Moravě, ba dokonce i v Rusku nebo ve Francii. Vycházely střídavě v rozsahu šesti a osmi stran.

Obr. Muzeum Těšínska

Proměnlivá role knihoven

PAVLÍNA LENGHARTOVÁ | pavli2000@seznam.cz

Pavlína Kolínová je akademickou pracovnící Ústavu informačních studií a knihovnictví na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy. Organizuje přednáškový cyklus Odborné fórum, kde (nejen) studenty spojuje s odborníky z oblasti knihovnictví, nových médií a informačních technologií. V rámci svého doktorského studia se věnuje mladým lidem a jejich vztahu ke službám knihoven. V Městské knihovně v Praze se podílela na projektech, které se zaměřovaly na podporu marketingu služeb knihoven a vývoj uživatelského rozhraní centrálního portálu českých knihoven *Knihovny.cz*. Mimo fakultu působí také v rodinném podniku Antikvariát Poděbrady jako správce e-shopu.

Co vás vedlo k tomu být akademickou pracovnící a co vás motivuje na této práci nejvíce?

Řekla bych, že to byl přirozený vývoj, protože jsem na Ústavu informačních studií a knihovnictví absolvovala bakalářské i magisterské studium. Když se poté nabídla možnost pokračovat dál v rámci doktorátu, chtěla jsem ji využít. Můj doktorát je ovšem dlouhodobá cesta; dvakrát jsem ho přerušila s ohledem na rodinu a rodičovství, tím pádem se studium nečekaně prodloužilo. Po druhém návratu do školy jsem dostala možnost zapojit se také do výuky a pracovat na akademické půdě. Musím říct, že je to pro mě docela nová pozice, které se věnuji teprve druhým rokem. A co mě nejvíce motivuje? Když se věnuji nějaké práci nebo projektu, potřebuji mít pocit, že je to užitečná práce, která má smysl a někam směřuje. Baví mě rozvíjet spolupráci, propojovat kolegy z různých knihoven nebo nad různými tématy. A příležitost pracovat tímto způsobem jsem dostala právě v ústavu, kde patří velký dík mým kolegyním Adéle Jarolímkové a Nině Wanča, které mi daly příležitost v oboru znovu pracovat. Na akademické půdě se cítím spíš jako nováček a postupně se rozkoukávám.

Nová zkušenost je pro mě práce se studenty a příprava výuky.

Setkala jste se během svého bádání s knihovnou tuzemskou či zahraniční, kterou byste sama považovala za případ dobré praxe – ať už v rámci kvality služeb, či obecně?

Na konci magisterského studia jsem vyjela na studijní cestu, kde jsem zkoumala, jak propagují svoje služby knihovny v Nizozemsku, a poté na začátku doktorského studia jsem vyjela na studijní cestu do Dánska a Švédska. Ve všech třech zemích jsem viděla skvělé knihovny, na které ráda vzpomínám. Knihovna na nádraží v Haarlemu (De Bibliotheek op het station Haarlem) byla malá pobočka ve staré trafostanici, která byla uzpůsobená pro čtenáře na cestách. Pro knihovnu byl specifický fond: velmi malý, přesto vysoce aktuální, sestavený převážně z novinek a bestsellerů. Otevírací doba byla přizpůsobená tomu, jak lidé ve městě cestovali, takže bylo otevřeno zejména během ranní a odpolední špičky. Myslím, že princip, kdy se knihovna snaží přizpůsobit podmínkám místa, ve kterém působí a v němž poskytuje své služby, je vždy krok správným směrem. To, že má knihovna zájem

Knihovna na nádraží v Haarlemu nabízí čtenářům na cestách knižní novinky, bestsellery a časopisy

stupem jsem se setkala v několika tamějších knihovnách a obecně se mu říkalo prodejní koncept. Jak ukázaly tehdejší průzkumy, tento způsob stavění fondu vedl k tomu, že se knihy více půjčovaly a do knihoven chodilo více čtenářů. Snaha zpřístupnit fond atraktivnějším způsobem mě tehdy opravdu zaujala a mám radost, že se s prodejním konceptem stále častěji setkáváme i v českých knihovnách

(a nejenom v dětských odděleních). Dánské knihovny také patří mezi velmi moderní a inspirativní místa, v Kodani mě zaujala například pobočka Ørestad Bibliotek, která sídlila v základní škole a zároveň jako veřejná knihovna sloužila lidem ve stejnojmenné městské části. Tam bylo skvělé vidět, jak se proměňuje funkce knihovny během jednoho dne – dopoledne sloužila především rodičům s dětmi, po obědě dětem, které chodily ze školy. Jeden samostatný vchod byl přímo napojený na budovu školy a byl přístupný pouze školákům. V přízemí knihovny bylo velké dětské oddělení, ale byla zde dostupná také studijní literatura v patře. Večer knihovna fungovala plně samoobslužně, mohl tam přijít kdokoli s průkazkou čtenáře nebo kartou pojištěnce a sám si vybrat knihu bez přítomnosti knihovníka. Obdobně funguje pobočka Kiosek Městské knihovny v Praze.

Která další knihovna na vás udělala dojem?

Když jsem nedávno připravovala podklady pro výuku předmětu Knihovní procesy a služby, ve kterém se věnujeme také organizaci knihovního fondu, vzpomněla jsem si na Novou knihovnu v Almere (De Nieuwe Bibliotheek). V této knihovně byl fond stavěný podle témat jako v knihkupectví, byl prezentovaný formou takových malých „obchodů“, ve kterých byly knihy stavěny velmi proaktivně tak, aby si je návštěvníci mohli jednoduše vzít do ruky a prolistovat. S tímto při-

Knihy pro čtenáře se zrakovým znevýhodněním v Nové knihovně v Almere

rozumět obyvatelům svého města a snaží se přizpůsobit tomu, jak lidé v daném místě žijí, je podle mě skutečně důležité. A protože lidé a jejich potřeby se různí a časem proměňují, mohou a budou se samozřejmě lišit a proměňovat i služby knihoven. Všechny knihovny nemohou být stejné, ale měly by se snažit být co nejlepší pro uživatele a obyvatele v místě, kde působí.

Z knihoven, které jsem v poslední době navštívila, jsem se moc dobře cítila ve Velkém mlýně nedaleko pražské Palmovky. Ráda chodím také do dětského oddělení Městské knihovny Poděbrady, kde s dětmi pokaždé objevíme něco dobrého ke čtení a já s oblibou procházím regál s knižními novinkami.

Myslíte, že nyní mladí lidé navštěvují knihovny více, nebo jejich návštěvnost stále klesá? Jak myslíte, že se to bude vyvíjet do budoucna? Nyní nemám zkušenosti z žádné konkrétní knihovny, ale když sleduji výsledky národních průzkumů čtenářství, které zohledňují, jak lidé do knihoven chodí a využívají jejich služby, ukazuje se, že mládež je poměrně silná čtenářská

skupina. Ale na prahu dospělosti zájem opadá. Zřejmě z důvodů časové vytíženosti, zaměstnání, mladí lidé také postupně zakládají rodiny a jejich zájem se stáčí jiným směrem. Zájem o knihovny potom zase narůstá ve věku střední dospělosti. Právě toto téma mě také zajímá z výzkumného hlediska. Zabývám se postoji mladých lidí ke službám veřejných knihoven a zjišťuji, které aspekty služeb pro ně mají největší význam, respektive co způsobuje, že služeb nevyužívají nebo do knihoven nechodí. Možná knihovna není místo, kde se mladí lidé dostávají ke knihám, ale na druhou stranu může knihovna pro tuto věkovou skupinu zastávat trochu jinou roli, třeba komunitní, je to místo pro setkávání nebo místo, kam chodí za kulturou.

Já myslím, že knihovna nemusí nutně uživateli poskytovat jenom knížky, ačkoli je to ten základ, který budeme mít s knihovnou vždy spojený. Ukazuje se – a je to dlouhodobý trend – že knihovna prostě musí přehodnotit a upravit (nebo spíš rozšířit) svou základní roli. Pro mě je to hodně důležité téma a všimám si toho, jak knihovny s tímhle přerodem pracují po svém: někde jsou více místem, kde se můžete s někým setkat nebo kde se něco nového dozvíte a můžete se vzdělávat. Jsou knihovny, které jsou centry kulturního dění ve svém městě. Dovedu si představit, že mladí lidé nechodí do knihovny kvůli půjčování knih. Ne všem vyhovuje koncept půjčování knih, někteří lidé preferují knížky vlastnit, koupit si e-knihu nebo poslechnout audioknihu. I tyto preference se časem mění. I přesto může knihovna pro mladé lidi hrát důležitou roli právě jako místo, kde se budou cítit dobře, kam se dá zajít za kulturou nebo třeba něco kreativně tvořit. Myslím, že to může mladým lidem vyhovovat spíš než půjčování knih.

Co vás osobně nejvíce motivuje k návštěvě knihovny?

Já do knihovny chodím především pro knížky, pro volnočasové čtení. Když se zamyslím nad svojí knihovnou, ráda si tam chodím půjčovat knížky i se svými dětmi. Když jsem zmínila, že knihovna je místem pro kulturu, komunitu nebo tvoření, mám tendenci takové akce a služby vyhledávat. Trochu ale zápasím s tím, že v naší knihovně se kulturní a tvořivé akce zaměřují na témata, která pro mě nejsou tolik atraktivní

nebo se konají v čase, kdy pro mě a moje děti není možné se na akci dostavit. I tyto momenty, ze kterých může nějakým způsobem plynout nespokojenost nebo nepochopení, se snažím ve svém výzkumu zohlednit a využít.

Máte nějaký cíl, kterého byste chtěla ve své kariéře dosáhnout, nebo téma, které byste chtěla hlouběji zkoumat?

Mým nejbližším cílem je dokončit doktorské studium, o kterém už byla řeč, a v jeho rámci vyhodnotit výzkum vnímání služeb veřejných knihoven u lidí ve věku 25–35 let. Práce by měla především analyzovat aspekty služeb, které mladí lidé nejvíce oceňují, respektive které oblasti v poskytování služeb jsou naopak problematické. Ve výzkumu používám přístup měření kvality knihovních služeb, kterému bych se chtěla i nadále věnovat na Ústavu informačních studií a knihovnictví. V zahraničí se jedná o poměrně silný výzkumný proud, který pomáhá knihovnám identifikovat silná a slabá místa kvality služeb a poskytuje hodnotnější výsledky než průzkumy spokojenosti uživatelů.

Zajímá mě také designování služeb, ráda sleduji práci kolegů z brněnského Kabinetu informačních studií a knihovnictví MUNI, kteří designovou větev studia dlouhodobě rozvíjejí a mají stále spoustu inspirativních nápadů. V této oblasti mě zajímá participativní přístup ke službám, což znamená, že knihovna dává uživatelům větší prostor zapojit se do chodu nebo plánování služeb. Znamená to užší spolupráci s uživateli, jejich aktivnější zapojení do diskuse o službách nebo změnách v knihovně. V praxi vám mohou uživatelé pomoci při plánování nebo přípravě kulturních nebo vzdělávacích akcí, dávají vám ke službám nebo akcím cílenou a smysluplnou zpětnou vazbu. Tím pádem můžete služby a doprovodné akce uživatelům lépe přizpůsobovat, poskytovat je více v souladu s jejich požadavky a potřebami, což obvykle vede k větší spokojenosti a loajalitě uživatelů a návštěvníků knihovny. Jak ukazují zahraniční studie, když se lidé v knihovně cítí dobře, jsou ke knihovně loajálnější a mají tendenci knihovnu častěji navštěvovat – a tedy i více využívat jejich služeb. A to je myslím ideální stav, kterého se v knihovnách snažíme dosáhnout. ■

Foto: archiv P. Kolínové

Island netradičně – očíma knihovnice

LENKA MÁLKOVÁ | lenkamalkova56@gmail.com

V létě roku 2023 jsem navštívila Island, zemi ohně a ledu, jak hlásají propagační materiály cestovních kanceláří. Jako knihovnici mě zejména zajímala islandská literatura, jazyk a knihovnictví. Moji zvědavost ještě více podnítila naše průvodkyně – Češka, která žije již osm let na Islandu v partnerství s Islandanem. Před cestou na Island jsem přečetla kdeco, abych se s touto zemí co nejvíce seznámila a dozvěděla se i něco o kultuře Islandanů a přínosu této malé země s přibližně 350 tisíci obyvatel k světovému dění, především v tomto a minulém století.

Knihovna vody, umístěná v původní knihovně Stykkishólmur

Chtěla bych předeslat, že nejsem žádný odborník na literaturu se speciálním vzděláním v této oblasti. Po přečtení jedné současné islandské detektivky, která mě zaujala i fantastickými a mystickými prvky, jsem byla zvědavá, odkud tyto prvky pocházejí. Později jsem se od výše zmíněné průvodkyně dozvěděla, že Islandané si dosud předčítají pradávné ságy, které jsou pro ně díky ustálenému jazyku bez problému srozumitelné i dnes. Je to národ nejen vášnivých čtenářů, ale i národ písmáků a spisovatelů. Říká se, že každý desátý Islandan vydal během svého života nejméně jednu knihu.

Islandská literatura

Islandská literatura je známá bohatostí svého klasického období, které časově odpovídá ranému a středověkému období v západní evropské literatuře. Kořeny islandské literatury sahají více než

1000 let do minulosti a jsou neoddělitelně propleteny s norskou literaturou. Přestože velká část této rané literatury byla sepsána přímo na Islandu nebo Islandany jinde ve Skandinávii, norské prvky jsou v ní značné a neoddiskutovatelné. Norové objevili Island kolem roku 860, když jejich lodě ztratily v nepříznivém počasí zamýšlený kurs. Islandské rukopisy těží mnoho znalostí z evropských mýtů a legend, které jsou do určité míry společné všem germánským národům.

Poezie

Téměř všechna dochovaná raná skandinávská poezie byla zaznamenána právě v islandských rukopisech, i když část z ní byla zřejmě vytvořena před objevením Islandu. Ta nejstarší poezie, často zvaná edická, byla obsažena ve sbírce *Písňová Edda*. Tato poezie má vrstvu hrdinskou (o světě smrtelníků) a vrstvu mytologickou (o světě bohů).

Přečetla jsem i některé ságy a velmi na mě zapůsobilo a pobavilo mě vkládání poetických slok do těchto jinak prozaických ság. Jako naprostého laika v oblasti formy veršů jsem zde objevila tzv. aliteraci. Jde o náslovný rým, kdy se opakují shodné hlásky na začátcích slov.

Norové a Islandané v období 9.–13. století skládali také skaldickou poezii (z islandského slova skáld, tj. básník). Vysoce specializovaný slovník těchto básní používal perifráze (básnické opisy zvané *heiti* a *kenningy*) v takové míře, že tato poezie připomíná někdy hádanky.

Proza

Příjetí křesťanství na Islandu kolem roku 1000 otevřelo cestu silnému vlivu ze západní Evropy. Misionáři učili Islandany latinskou abecedu a Islandané začali brzy studovat na významných evropských školách.

Sága je označení pro příběh s tematikou dávné skandinávské a germánské historie – o prvních vikinských výpravách, osídlování Islandu a krevní mstě mezi islandskými rodinami. Většinou jsou psány starou islandštinou nebo starou severštinou. Jedná se o epické příběhy v próze s častým vkládáním slok v aliteracním verši, týkající se hrdinských skutků dávných dnů, životopisů důležitých mužů, často Vikingů, někdy křesťanů, ale často pohanů. Příběhy jsou většinou realistické, s výjimkou legendárních ság, ság o světcích či biskupech a ság ovlivněných evropskými romancemi. Ty jsou někdy romantizovány či obsahují fantastické motivy. Čtení ság je pro dnešního čtenáře možná poněkud obtížné. Připravte se např. na to, že bývá podrobně popsán původ hlavních hrdinů vyjmenováním jejich předků a míst, kde žili.

Prokousat se těmito popisy je pro neinformovaného čtenáře poměrně složité a dost nudné. Nyní si dovoluji tak trochu odbočit od islandských ság k islandským rodokmenům. Situace na Islandu je v tomto ohledu docela složitá. Systém jmen je odlišný. Místo našich rodinných příjmení užívají Islandané vždy příjmení po křestním jméně své matky nebo otce s příponou „son“ nebo „dottir“. Podle příjmení je tak naprosto nemožné zjistit, jestli máte společnou tetu nebo babičku. To může být problém zejména u mladých lidí, kteří se náhodně potkají a po několika společných nocích mohou zjistit, že jsou příbuzní. Tomu má zabránit aplikace Íslendingabók (v překladu Kniha Islandanů), která umí rychle zjistit, jestli jste příbuzní. Aplikace mapuje obyvatele Islandu až do doby před 1200 lety. K jejímu používání je potřeba mít islandské občanství, respektive platné identifikační číslo.

Island má svého nositele Nobelovy ceny za literaturu z roku 1955. Je jím Halldór Laxness, jehož zralá díla byla ovlivněna konverzí k římskokatolické církvi a ztotožněním se základními myšlenkami socialismu. Podle vyjádření naší průvodkyně je to nelehké čtení podpořené těžkopádným stylem. Já za sebe mohu vřele doporučit současné islandské detektivky. Hlavní autoři z Islandu čtenáře nezklamou a vytvářejí stálý proud

románů se skvělými zápletkami a fascinujícími postavami.

Islandština

Islandský jazyk se vyvinul z norštiny, kterou přinesli osadníci ze západního Norska v 9. a 10. století. Stará islandština, obvykle nazývaná stará norština, je jazyk, ve kterém byly ve středověku psány Eddy, ságy a skaldské básně. V době jejich vzniku se objevilo několik dialektických charakteristik, které odlišují islandštinu od norštiny. Islandština přežila i dlouhá staletí dánské nadvlády a zachovala starou skandinávskou gramatiku téměř nedotčenou. Díky tomu mohou dnes Islandané stále bez problémů číst staroislandské ságy. Od staroseverských dob se však značně změnila výslovnost. Vliv angličtiny je v současné době všudypřítomný a i v islandštině najdeme celou řadu vyloženě anglických výrazů, ovšem přizpůsobených islandskému pravopisu a gramatice. Pro tyto výrazy zpravidla existuje ještě paralelní islandský výraz.

Osvojit si islandštinu není zrovna nejjednodušším úkolem, protože se – na rozdíl od studia ostatních velkých severogermánských jazyků – nemůžete opírat o znalosti angličtiny nebo němčiny.

Islandské knihovny

Z cca 350 000 obyvatel Islandu kolem 60 % jich obývá oblast kolem hlavního města Reykjavíku. Je to země s nejnižší hustotou osídlení v Evropě. Dá se říci, že ostrov je tvořen z 80 % neobydlenými oblastmi a větší skupiny lidí jsou soustředěny v městských centrech. Z toho vyplývá, že vzdělávací a vědecké instituce a knihovny se nacházejí právě v těchto oblastech.

Knihovny na Islandu se vyvinuly ze soukromých čtenářských spolků, z nichž první vznikl koncem 18. století. První veřejně přístupná knihovna byla postavena v roce 1864 a v 19. století vznikly i další. Islandská vláda začala knihovny v 50. letech 20. století významně finančně podporovat. Island má vysokou úroveň gramotnosti a čtení je důležitou kulturní aktivitou. Mimo síť knihoven vlastní mnoho Islandanů rozsáhlé sbírky knih. Darování knih o Vánocích patří ke kulturním tradicím země.

Národní a univerzitní knihovna Islandu

Tato knihovna sídlí v Reykjavíku a vznikla splnutím národní knihovny a univerzitní knihovny

v roce 1994. Jde o největší knihovnu na Islandu (jeden milion knihovních jednotek) a také knihovnu s největší akademickou sbírkou. Většinu položek si mohou vypůjčit studenti s knihovním průkazem nebo kdokoliv po zaplacení poplatku. V roce 2005 v knihovně pracovalo 94 pracovníků na plný úvazek, z toho pouze 33 knihovníků. Od roku 1888 se vydává *Islandská bibliografie*, tj. seznam všech děl publikovaných na Islandu.

Veřejné knihovny

Ministerstvo školství, vědy a kultury dohlíží na všechny islandské knihovny, včetně veřejných a školních knihoven. Veřejné knihovny často používají Deweyho desetinné třídění. Tyto knihovny se vyvinuly postupně během 20. století. V 90. letech vzniklo několik malých knihoven na různých místech ostrova, které byly otevřeny párkrát týdně a vedli je dobrovolníci. V roce 1997 na základě zákona byla zrevidována a přepracována soustava knihoven, což vedlo na mnoha místech ke vzniku nových knihoven vedených profesionály. Největší veřejná knihovna (Borgarbókasafn) sídlí v Reykjavíku a byla otevřena v roce 1923. Knihovnu může využívat široká veřejnost; mládež do 18 let, senioři a hendikepovaní zdarma, ostatní s knihovním průkazem, který stojí 2000 islandských korun, což je asi 330 korun českých.

Knihovna nabízí beletrii, literaturu faktu, hudbu, filmy, komiksy a poskytuje též přístup k počítačům. V Reykjavíku má knihovna šest poboček a dvě mobilní knihovny s různým posláním. Jedna z nich objíždí různá místa ve městě, zatímco druhá, s pohádkami, je určena předškolním dětem.

Akademické knihovny

Na Islandu je sedm univerzit. V roce 1994, kdy došlo ke spojení univerzitní a národní knihovny, existovala pouze jedna univerzita v celé zemi. Mnoho novějších vysokých škol má jen malé fondy fyzických dokumentů a spoléhá na elektronické zdroje. Stále více Islandců studuje na vysokých školách. Mezi lety 2003 až 2018 došlo

podle statistiky k nárůstu počtu lidí s vysokoškolským vzděláním o téměř 15 %.

Školní knihovny

Školní knihovny se od sebe dost liší. Velké městské školy mají větší knihovny s kvalifikovaným personálem, zatímco venkovské školy mají menší sbírky a zdroje. Školní knihovny často spolupracují s učiteli při výuce jednotlivých předmětů. Je také běžné, že na základních školách jsou malé třídní knihovničky, ve kterých si žáci mohou vybrat z knih na regále. Běžná je také spolupráce školní a veřejné knihovny při propagaci čtení.

Speciální knihovny

Knihovna Islandského institutu přírodovědné historie má bohaté sbírky knih a časopisů z přírodovědy, botaniky, geologie, paleontologie a zoologie.

Institut islandských studií Árnio Magnússona má za úkol uchovávat islandský jazyk a literaturu a provádět výzkum v této oblasti. V knihovně je umístěno několik historických islandských rukopisů, včetně ságové literatury.

ICES – Country-wide access to electronic resources (Celostátní přístup k elektronickým zdrojům) vznikl prostřednictvím rozvoje programu nazvaného The Icelandic Consortium of Electronic Subscriptions (ICES). Program vyvinulo Ministerstvo vzdělání, vědy a kultury s podporou knihoven v zemi. I když se nejedná o knihovnu v pravém slova smyslu, tj. nemá vlastní fyzický prostor, ICES poskytuje služby školám a veřejnosti, vládě, vědeckým institucím, akademickým, speciálním i školním knihovnám na Islandu. Na jeho činnost dohlíží ředitel Národní a univerzitní knihovny

Na závěr – „þetta reddast“

Život na Islandu není jednoduchý. Když se Islandci potýkají s těžkostmi, vždy věří, že se i ty největší problémy nakonec vyřeší. A tak není divu, že se islandské rčení „þetta reddast“ (v překladu „vše bude v pořádku“) stalo jakýmsi mottem země.

Foto: <https://photos.app.goo.gl/BvgGtGjQoKAovk2F9>

POUŽITÁ LITERATURA:

- BJARNASON, Egill. *Jak Island změnil svět: velká historie malého ostrova*. Přel. Lucie Korecká. Praha: Argo, 2022. ISBN 978-80-257-3802-3
- GALANDR, Zdeněk. *Island*. 2. vyd. Brno: Lingea, 2023. ISBN 978-80-7508-909-0
- KORECKÁ, Lucie. *Sám spatříš svět stínů: hranice mezi světy v pozdních ságách o Islandanech*. Praha: Herrmann, 2018. ISBN 978-80-87054-58-1
- SCHAEFER, S. A. *International Libraries: An Open Textbook*. University of Buffalo, 2019.

Krajanské knihovny

Češi a Slováci v Istanbulu – vznik a vývoj krajaňské knihovny

LENKA KANELLIA | lenka.kanelia@czechassociation.org

Istanbul, turecké velkoměsto, které je rozlohou i počtem obyvatel více než desetkrát větší než Praha. A českých krajanů tady? Jen pár. Čechů a Slováků je zde dohromady něco kolem stovky. Rozloha, vzdálenosti, doprava. Jak v patnáctimilionové metropoli zařídit krajanům přístup ke knihám? Asi sami tušíte, že to nebude úplně nejjednodušší úkol.

Spolek Češi a Slováci v Istanbulu byl založen v roce 2012 a zároveň s ním i myšlenka knihovny. Od začátku bylo jasné, že pro nasbírání knih bude třeba pomoc od krajanů. Budoucí podoba a fungování knihovny neměla ze začátku úplně konkrétní vizi. Byla ale velká chuť a motivace začít.

Máte doma české knihy a časopisy, které jste ochotni věnovat na dobrou věc? Rádi byste si přečetli něco nového v češtině, a nákupem tak podpořili akce krajaňského spolku určené pro děti? Nebo jen chcete strávit příjemné nedělní odpoledne s krajanem? Krajaňský spolek ČEŠTÍ KRAJANÉ V ISTANBULU Vás tímto zve na prodejní knižní akci do Kafka Cafe v Kadıköy..., takhle nějak zněl text pozvánky na akci, která dala základ budoucí knihovně.

Krajané se sešli v kavárně se symbolickým propojením na českou literaturu. Každý podle svých možností a uvážení donesl knihy a časopisy. Ty byly nabídnuté ostatním ke koupi za pět tureckých lir, tedy asi 50 Kč. Výtěžek měl podpořit plánované akce krajaňského spolku určené pro děti. Zhruba patnáct neprodaných knih se pak spolu s DVD a časopisy stalo základem knižního fondu. Seznam byl zpočátku „klasický“ v Excelu podobně jako u jiných spolků. Zveřejňoval se emailem pravidelně aktualizovaný a také v krajaňské skupině na facebooku. Později také na webových stránkách spolku.

Během následujícího roku byly knihy uloženy u „správkyně“ knihovny – krajaneky, která se sta-

Knižní schůzka v Kafka Cafe, základ krajaňské knihovny

rala o aktualizování seznamu a do roku 2013 fungovala jako hlavní informační kanál. Tehdy spolek vytvořil webové stránky a získal také dotaci českého Ministerstva zahraničí na projekt zahrnující čtenářské dílny pro děti a nákup knih. Po roce proběhla další knižní schůzka, na které si mohli krajané opět půjčit knihy nebo darovat své. Ta pak probíhala každoročně. Nutno podotknout, že jako u dalších spolků, ani v daném případě krajané neměli své prostory, tudíž ani knihovnu. Veškeré výpůjčky a vratky probíhaly na akcích spolku nebo po osobní domluvě s tím, kdo knihy u sebe „skladoval“. Brzy přibýly také učebnice a seznam knih se přesunul z Excelu na Google disk. Police doplnily i knihy tureckých autorů přeložených do češtiny a v roce 2015

Vše vypadá, že je spolek dobře rozjetý, vše funguje, ale... Hrstka Čechů ve velkoměs-

potběhla Letní burza knih a akce Adoptuj knihu s cílem zajistit české a slovenské autory v překladech do turečtiny. Knižní fond se pomalu ale jistě rozrůstal, staralo se o něj postupně více lidí z vedení spolku a přišla na řadu snaha o zvýšení počtu výpůjček.

Seděla jsem a vychutnávala si vychlazenou limonádu, když v tom slyším nářek. Lekla jsem se, co se stalo, kdo to tu pláče, a tak jsem šla za zvukem. Otevřela jsem dveře do pokoje, kde mám uložené knížky krajské knihovny, a viděla jsem tuze smutné knížky, které plakaly, že by chtěly taky na prázdniny, že je to doma nebvá. Bylo mi jich líto, co vám budu povídat, a tak jsem se rozhodla, že je pošlu do světa. Jen co jsem jim to řekla, knížky začaly skákat radostí, až se celý dům otřásl. Jenomže kam je poslat? A tak jsem vás chtěla poprosit o pomoc. Co kdybyste je vzali k sobě domů, přečetli si je a pak je poslali zase dál? Myslím, že by knížky měly ty nejkrásnější prázdniny! Tohle je výzva z léta 2015, která měla za cíl podpořit půjčování dětských knih. A povedlo se! Několik knih se vydalo na velké prázdniny po Turecku!

Na podzim 2017 se spolek zapojil do vybudování „visegrádské knihovny“ v rámci tzv. V4 Festu. Vybrané české a slovenské knihy byly v rámci tohoto projektu umístěny ve velké knihovně Maďarského kulturního centra. O rok později se celá krajská knihovna přesunula na konzulát, kde byla k dispozici během krajských akcí.

tě s počtem obyvatel jedenapůlkrát větším, než má celá Česká republika? Organizovat zde cokoli s sebou nese řadu výzev a vyžaduje neskutečné množství energie, a to nejen pro organizátory, ale i pro účastníky. Setkávání znamená pro mnohé několikahodinové cestování tam a zpět, navíc v istanbulském provozu. Město je rozdělené na evropskou a asijskou část a vzdálenosti mezi místy v rámci jednoho města jsou pro nás až nepředstavitelné... Zkuste si pětkrát či desetkrát přejet Prahu tam a zpět, abyste si půjčili knížku nebo se dojeli podívat na promítání filmu. A tak byla v roce 2019 činnost spolku formálně přerušena a knihy byly nabídnuty k odprodeji. Výtěžek sloužil na financování nárazových aktivit pro děti. Následně covidové období obnově spolku také nepřálo.

Český krajský duch v Istanbulu ale nezánikl! A letos v lednu se několik zapálených dobrovolníků ujalo opětovného oživení činnosti organizace a knihovna v seznamu aktivit samozřejmě nechybí. Knihy jsou aktuálně u členek vedení spolku, aktualizují se seznamy a minimálně na počátku se plánuje navázat na systém z minulosti. Seznam bude zveřejněn na webu a knihy bude možné zamluvit a vyzvednout po domluvě nebo na nejbližší krajské akci. Plánuje se rozšiřování knihovny i její činnosti a podání žádosti o grant na nákup knih! Nově vznikající knihovně přejeme hodně zdarů! ■

Foto: <https://czechandslovakistanbul.weebly.com/>

Na Karla IV. jsem přinesl nový pohled

YVETTA HYNČICOVÁ | yvetta.hyncicova@mlp.cz

Karel IV. je pro Čechy podobná, takřka nedotknutelná ikona jako George Washington pro Američany. A na tuto ikonu nám pomyslně „sáhl“ Američan Michael Shaheen, který o jediném českém císaři Svaté říše římské napsal historický román *Pátá královna*. Za tento počín získal začínající spisovatel v roce 2022 ocenění Talent roku.

Proč si myslíte, že je Karel IV. pro Čechy něco jako George Washington pro Američany?

O Georgi Washingtonovi platí v Americe nějaká obecná nedotknutelná představa, jaký byl. Tuto vizi zkrátka musíte přijímat. A myslím si, že Karel IV. je tady v Čechách v podobné pozici jako on v Americe.

V jednom ze svých předchozích rozhovorů jste řekl toto: Jako Američan jsem nikdy nemohl napsat román o Washingtonovi. Existuje příliš mnoho národních mýtů, kterými bych se cítil být svázan. Pro Američana je George Washington posvátné území. Ale Čech by o něm mohl volně psát. Jako cizinec jsem měl stejnou svobodu v přístupu ke Karlu IV. Řada mých českých čtenářů říká, že tento nový pohled je to, co je na knize tak bavilo. V čem myslíte, že spočívá tento váš nový pohled?

Tím, že jsem vůbec nebyl svázaný, jsem se mohl na Karla IV. dívat nejen z hlediska činů a toho, co dokázal, ale také jak myslel a přemýšlel, možná dokonce jakou úlohu hrál v jeho životě rozum. V tom můj nový pohled na něj spočívá. Jeden čtenář mi po přečtení napsal, že teď je dokonce víc přesvědčen o tom, že Karel IV. byl opravdu největší Čech.

Tohle mi přijde hodně zajímavé. Co jste přinesl nového, že to podtrhne naše přesvědčení, že byl Karel IV. největší Čech?

Než jsem začal psát, sbíral jsem všechny knihy, které jsem o Karlu IV. mohl najít. Staré kroniky: Zbraslavskou, od různých soudobých kronikářů z Itálie, práce od Čechury a různých jiných významných českých historiků. Díval jsem se na to a snažil se do něj vtělit, zejména do jeho hlavy. Proč udělal to, co udělal. Když se na něj člověk začne dívat takto, najednou se z Karla IV. stane člověk, nejen ten posvátný otec národa, ale člověk z masa a kostí. Myslím si, že to je ten nový prvek.

Jak vás mimochodem napadlo napsat knihu právě o Karlu IV.?

Mám rád umění a můj první byt tady byl blízko Pražského hradu. Večer jsem se chodíval dívat na Svatého Víta. Po večerech jsem obdivoval ten nádherný chrám, jak je promyšlený, a začal jsem

se zabývat jednotlivými bustami – že tam je Karel a jeho rodina. Pak jsem si uvědomil, že byl Karel IV. úžasný mozek. Ten mozek byl pozemský, ale sahal výš, byl to totiž i duchovní člověk. A tak začala moje cesta ke Karlu IV.

Řekl jste, že než jste začal psát knihu, nastudoval jste si všechny dostupné prameny o Karlu IV. Předpokládám, že jste je studoval v češtině. Jak moc to pro vás bylo těžké?

Zajímavá otázka. Všechno bylo v češtině. I když mluvím se zvláštním americkým přízvukem, mám takovou jinou slovní zásobu. S kamarádem Čechem jsem se procházel po Karlově mostě a říkal jsem: *Hele, to je pěkné sousoší*. A ten kamarád se na mě koukal jako: *Jo tak sousoší...* Co čteš? Zkrátka jsem si osvojil spíše historickou slovní zásobu. Myslím si, že to bude i tím, že jsem začal s jednoduchými knihami od Čechury, který píše docela čistě. U starších zdrojů jsem pak byl pomalejší, ale problém to nakonec nebyl.

A rukopis knihy jste napsal původně v češtině, nebo v angličtině?

V angličtině. A měl jsem štěstí na skvělou překladatelku Veroniku Volhejnovou, která odvedla opravdu krásnou práci.

Když máte původní rukopis napsaný v angličtině, proč jste knihu vydal v Česku, a ne ve Spojených státech?

(*smích*) Rád bych ji vydal i ve Spojených státech. Se svou nakladatelkou Markétou Dočekalovou jsem se ale domluvil, že začneme tady v Čechách v češtině. Karel IV. tady má jméno a automaticky něco znamená. V Americe je známý méně. Doufám ale, že jestli kniha bude úspěšná tady na českém trhu, nakonec ji vydám i v Americe.

Michaele, co nového jste chtěl do poznání o Karlu IV. přinést? Neměl jste třeba nějaký vnitřní pocit, že vám to nepřisluší, když nejste Čech?

To mě nikdy ani nenapadlo. Musím říct, že tím, že k němu přistupuji s úctou, neměl jsem nikdy pocit, že dělám něco, co by mohlo být vnímáno negativně. Dokonce jsem od jedné české čtenářky dostal dopis, kde mi poděkovala za to, že jsem na něj přinesl nový pohled a že byla kniha napsána s úctou. Ke Karlovi a obecně k Čechům já mám velkou úctu.

Vy žijete v Česku od roku 1998, poprvé jste tu byl v roce 1990. Jak jste se do Česka dostal?

To bylo dobrodružství. (*smích*) Asi bych začal tím, že na univerzitě, kde přednášel můj otec, pracoval i Kamil Winter (*pozn. red.: bývalý šéfredaktor Televizních novin Československé televize, od roku 1968 v emigraci v USA*) a já jsem s ním vyrůstal jako s druhým otcem. Vyprávěl mi různé příběhy o Československu a vybudoval tak ve mně zájem o české prostředí. Díky němu jsem se zamiloval do Prahy. Je to opravdu nádherné město.

Co vám přijde na životě v Česku podobné, a co naopak jiné než na životě v USA?

(*smích*) Podobné v dnešní době je, že si tu můžeme opatřit víceméně všechno jako ve Spojených státech. Hlavní rozdíl spočívá v tom, že je tady všechno menší a není to tak daleko. To se mi taky líbí. Veřejná doprava je fantastická, kultura je dostupná a výborná. V Americe samozřejmě také existuje, ale finančně je mnohem náročnější. A v neposlední řadě bych zmínil i architekturu, Praha je opravdu úplně jiná než Amerika.

A jak vás Češi přijali?

Přijali mě srdečně. Musím říct, že jsem se tady vždy cítil vítán a jsem za to moc vděčný. Mám mnoho českých přátel a kamarádů a žiju tady jako Američan dobře.

Zpět ke knize. Bavíme se tu o vašem historickém románu, který je zčásti detektivka. Jedna časová linka se odehrává v Praze v 90. letech. Proč jste se rozhodl napsat knižku ve dvou časových rovinách? Nezdá se vám to jako v poslední době poněkud častý přístup spisovatelů?

Nejste první, kdo mi tuto otázku pokládá. Devadesátá léta v Čechách pro mě byla výjimečná a já jsem chtěl zachytit duši této doby. A je to také blíž k roku 1968 a sametové revoluci, což jsou stále důležité body. Pro mě osobně jsou to zajímavá období, a to nejen kvůli Kamilu Winterovi. Chtěl jsem zaznamenat, jaké to tu v devadesátých letech bylo, a původně jsem ani nečekal, že se část knihy bude skutečně odehrávat v minulosti. A to se stalo tak, že jsem si nastudoval spoustu knih o Karlu IV., ze kterých jsem zjistil, jak důležitou úlohu hrály jeho ženy. A přitom se o nich tak málo píše. V kronikách je vidět, že

každá byla úplně jiná. To je zajímavé. Ale jaké byly emocionálně, to se tam nedozvíte. Aby měly možnost obžít a aby to bylo zajímavější pro čtenáře, věnoval jsem každé královně jednu kapitulu.

A co zajímavého jste o jednotlivých manželkách Karla IV. „vypátral“, jestli to můžete prozradit...?

Karlova první manželka Blanka z Valois byla velmi hrdá, možná až pyšná, dále byla chytrá a silně vůle. Druhá žena, Anna Falcká, byla trošku tajemná. Kronikáři píší o tom, že se snad Karla snažila otrávit, když mu chtěla podat nějaké kouzlo, aby ji miloval. Tak to bylo přímo napsáno v jedné kronice. Další byla Anna Svídnická známá v té době jako velice krásná a erudovaná žena. Dokonce si psala s Petrarckou. A pak jako poslední byla silná Alžběta Pomořanská. Kronikáři mluví o tom, že vlastně rukama dokázala lámat meče. Karlovi také dala hodně dětí. Všechny jeho ženy byly zkrátka úplně jiné a Karlův vztah ke každé z nich musel být také rozdílný.

Když jste nám takhle krásně dodal základní charakteristiky každé z Karlových manželek, tak jak rozdílný k nim měl Karel vztah?

Řekl bych to takhle. Říkali jsme, že je to detektivka. Já jsem si na začátku stanovil tezi, že když měl čtyři ženy, jednu z nich musel skutečně milovat. Přečetl jsem tedy všechny kroniky a hledal v nich chování vybočující z normy. Třeba když Karel jednal emocionálně, rozplakal se nebo něco takového. To spíš bývá spojeno s láskou. A na základě toho jsem dospěl k závěru, koho nejspíš skutečně miloval. V knize popisují všechny ty vztahy. Jeho pravou lásku jsem identifikoval na základě informací, které jsem sesbíral z kronik.

Asi chápu dobře, že si to mají čtenáři přečíst a zjistit sami. Vy jste za tuhle knihu získal ocenění Talent roku od literární agentury „Mám talent“. Ocenění jste převzal na předloňském Podzimním knižním veletrhu v Havlíčkově Brodě. Co na něj říkáte?

To ocenění mě hodně potěšilo. I vzhledem k mému věku. Nejsem nejmladší. Opět to беру s úctou. Několik lidí se mě už ptalo, jestli napíšu další knihu. A myslím, že zase začnu se čtením a rešeršemi. A jestli z toho něco bude, to uvidíme, ale doufám, že ano.

V tomto rozhovoru jste už uvedl, že jste tuto knihu původně napsal v angličtině. Říkal jste také, že ji plánujete vydat i v Americe. Myslíte si, že by tam mohla mít úspěch? Protože si vlastně neumím představit, jak moc tam Karla IV. můžou znát...

Několik lidí mi řeklo, že je kniha hodně čtivá a že jim připomíná styl Dana Browna. To já jako autor nemůžu posoudit. Myslím si však, že kdyby byla *Pátá královna* vydaná v Americe, úspěšná by být mohla, ale bez marketingu to tam nejde. Navíc Karel IV. tam není známý.

Myslíte si, že jako spisovatel musíte psát pro Američany a Čechy nějak odlišně, nebo to u těch dvou celkem různých kultur bude fungovat vlastně stejně?

Neřekl bych odlišně, ale člověk musí na některé věci dát pozor. Když jsem tu knihu napsal původně, čekal jsem, že bude pro Američany. V některých věcech jsem tedy musel být dost pečlivý, protože Američan neví, jak to v Česku chodí. Když vyšlo najevo, že knihu píšu pro český trh, musel jsem ji opět poupravit. Ale třeba Milan Kundera byl velmi úspěšný jak v Evropě, tak v Americe, takže bych v tom takovou vědu nehledal.

Dokázal byste porovnat čtenářskou situaci ve Spojených státech a v Česku?

Myslím, že tady je čtenářská kultura silnější. Stačí se podívat do knihkupectví před Vánoci. Češi rádi rozdávají knihy jako dárky, tak předpokládám, že je i čtou. Doufám. ■

Foto: archiv M. Shaheena

Michael Shaheen
se narodil 1. 4. 1968 v USA. Vystudoval práva na Amherst College; na stejné škole studoval i o čtyři roky starší spisovatel Dan Brown, ale minuli se...

Prahu poprvé navštívil v roce 1990 a od roku 1998 v ní žije trvale.

Jeho koníčky jsou tenis, běh, návštěva divadel. Má rád červené víno.

O vzácných tiscích Městské knihovny v Praze

JANA KOZÁKOVÁ | jana.kozakova@mlp.cz

Městská knihovna v Praze (MKP) má jako jedna z mála knihoven tohoto typu Oddělení vzácných tisků. V roce 1994 se vedení knihovny rozhodlo vyčlenit nejstarší a nejvzácnější tisky do samostatného útvaru. Jeho sídlo bylo v budově na Ortenově náměstí v Holešovicích. Bohužel v srpnu roku 2002 při tisícileté povodni se celé oddělení ocitlo pod vodou. Většinu knih se našťástí podařilo zachránit. Byly totiž zmrazeny a vysušeny a ty nejcennější postupně restaurovány. Bohužel s následky povodně se oddělení potýká dodnes.

Z historie

Krátce se ještě zastavím u nejstarší historie této knihovny. MKP byla založena v roce 1891 jako Knihovna královského hlavního města Prahy. Jejím prvním ředitelem se stal básník Antonín Sova. Tehdy k Praze patřily kromě pěti historických částí i Vyšehrad a Holešovice-Bubny. Postupem let se k Praze přidávaly i další obce a města v okolí. Největší změnu pro naši knihovnu znamenal zákon o Velké Praze, který vstoupil v platnost roku 1922. Tehdy se k hlavnímu městu připojilo dalších 37 obcí a měst. Většina těchto obcí již měla svoji knihovnu. Ty se staly součástí jedné velké organizace, jejíž ústředí bylo na Mariánském náměstí na Starém městě pražském. Dnešní budova knihovny tam tehdy ještě nestála. Ta byla postavena až v letech 1925–1928 podle návrhu architekta Františka Roitha. Zajímavé je, že její stavbu nefinancovalo město, ale První pražská pojišťovna, která ji dala Praze darem.

Nová, velkoryse koncipovaná knihovna svým všestranným využitím předběhla svou dobu. Zdaleka nebyla jen skladištěm knih a půjčovnou; kromě řady specializovaných studoven a čítáren (např. knihovna slepeckého oddělení, studovna právnícké literatury, knihovna německé menšiny a další) se zde nacházely dva přednáškové sály, divadelko pro děti nazvané Říše loutek a nesmíme zapomenout na výstavní sály, které zabíraly celé poslední patro budovy (dnešní Galerie

hl. města Prahy). Jen pro zajímavost: v roce 1936 nabízela čítárna novin a časopisů svým čtenářům 245 titulů. Těsně před druhou světovou válkou knihovna zakoupila jako první v republice bibliobus, který zajížděl do čtvrtí, kde neexistovala pobočka. A ještě jedním prvenstvím se může naše knihovna pochlubit – v roce 1930 byl u nás poprvé v Československu zaveden volný výběr knih.

Nová budova Městské knihovny v Praze v roce 1928

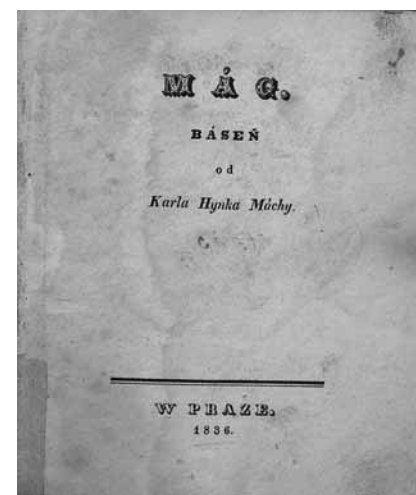
A jako každou veřejnou knihovnu v republice i tu naši poznamenala doba druhé světové války. Ihned po obsazení Československa německou armádou na jaře 1939 začaly chodit výnosy ministerstva školství obsahující seznamy titulů, které se měly z naší knihovny vyřadit. Knihy nebyly zničeny, jak bylo nařizováno, ale zadrženy ve sklepení. Díky odvaze našich knihovníků mohly být po válce vráceny do oběhu.

Oddělení vzácných tisků

Ale vraťme se k oddělení vzácných tisků. Od roku 2004 sídlíme na adrese U Brusnice 9 v Praze 6, v budově, kterou nám zapůjčila společnost Pražská plynárenská, a. s. V budově je kromě dvou klimatizovaných depozitářů i restaurátorská dílna. V současné době zde uchováváme cca 20 000 svazků od 15. století až do současnosti. Naší nejstarší knihou je prvotisk *Pražské bible* z roku 1488. Nejpochetněji je zastoupeno 19. století, kde má významné postavení česká obrozenecká literatura. Tematicky pokrývá fond prakticky celé spektrum lidského vědění. K nejvýznamnějším sbírkám lze počítat kolekci topografik, bibliofilii, teatrálií, legionářských tisků a děl představitelů české avantgardy 20. století. A protože MKP plní roli krajské knihovny pro naše hlavní město, přicházejí do našeho oddělení v současnosti vydávané bibliofilie, faksimile či knihy vydané v omezeném nákladu. Všechny tyto knihy s výjimkou *Pražské bible* je možné si objednat prostřednictvím katalogu do naší studovny.

Nárůst knihovního fondu

Většinu našeho fondu jsme získali prostřednictvím nákupů. Řadu cenných knih obsahovaly i knihovny jednotlivých obcí, které se staly ve 20. letech minulého století součástí Prahy. Tak jsme například získali vzácné vydání Máchova *Máje*, které bylo původně majetkem knihovny Živnostensko-čtenářské jednoty v Karlíně, poději knihovny obce Karlín.

První vydání Máchova *Máje* z roku 1836

Nechyběly samozřejmě ani dary. Paradoxně ty nejzajímavější knihy přicházely do naší knihovny v období dějinných zvratů. Například spisovatel František Langer nám věnoval těsně před svým odchodem do Anglie v létě roku 1939 část své osobní knihovny. Jako občan židovského původu tušil, že jeho majetek bude pravděpodobně zabaven, a tímto způsobem se snažil knihy zachránit. Ze své knihovny, kterou měl ve své vile v Podolí, vybral pro nás ty, kterých si nejvíce cenil. Langer jako člen PEN klubu udržoval styky s řadou evropských literátů. Knihy mají řadu krásných osobních věnování, např. od Karla Čapka, Adolfa Hoffmeistera, Rudolfa Medka, ale i dedikace od evropských spisovatelů té doby. V našem fondu naleznete i knihy z osobních knihoven dalších významných osobností, např. historika V. V. Tomka či diplomata Vojtěcha Mastného.

Další činnost oddělení

Na webu knihovny pravidelně uveřejňujeme články k výročí významných českých i světových osobností, jejichž knihy jsou u nás zastoupeny. Články vždy odkazují na nejzajímavější tituly, které si k nám čtenáři mohou přijít prohlédnout. Naše oddělení pravidelně pořádá výstavy v budově na Mariánském náměstí a v prostorách některých poboček, v nichž představujeme to nejzajímavější z našich sbírek. V únoru loňského roku vydala naše knihovna e-knihu s názvem *Příběhy knih*, která zpracovává dvacet příběhů pozoruhodných knih uchovávaných v našem oddělení. Stejný název má i online výstava (<https://exhibition.indihu.cz/view/Pb knih2022-08-05T091438935Z/start>) o našem oddělení.

A ještě jedna zajímavost na konec. V roce 1937 začala MKP vydávat čtrnáctideník *Knihy a čtenáři*. Jeho přílohou byly *Novinky*, které informovaly o právě vydané beletrii v Československu, a to jak původní, tak i přeložené. Toto periodikum bylo velmi užitečnou pomůckou pro ostatní knihovny. Časopis *Knihy a čtenáři* vycházel až do roku 1948, kdy jeho vydávání převzal Masarykův lidový ústav. V roce 1950 se přejmenoval na *Čtenáře*, jeho vydavatelem se stalo Ministerstvo školství a osvěty.

Foto: archiv MKP

Když se potká historie a literatura

JITKA ŠRAJEROVÁ | srajeroва@knihovna-cbrod.cz

Městská knihovna v Českém Brodě je součástí příspěvkové organizace Centrum vzdělávání, informací a kultury Český Brod, která od roku 2020 spojuje činnosti knihovny, informačního centra a kulturního domu Svět. Organizace sídlí v budově staré radnice č. p. 1. Jedná se o nejstarší stavbu v Českém Brodě; první zmínka o ní je z roku 1402. Od devadesátých let 20. století patří mezi nemovité kulturní památky, její součástí je také českobrodské historické podzemí. Knihovna se do budovy přestěhovala v roce 1961, její prostory se postupně rozšířily na velkou část užitné plochy obou pater – v přízemí byly umístěny depozitáře knihovny, v prvním patře provozní místnosti s volnými výběry knih.

Myšlenky na rekonstrukci a její financování

Myšlenka kompletní rekonstrukce budovy staré radnice, navrácení původní historické podoby všem jejím vnitřním prostorům, které by podporovalo roli kulturního a společenského centra Českého Brodu, je stará několik let. Projektová dokumentace se zpracovávala v letech 2016 a 2017 a počítala s několika etapami rekonstrukce, při kterých by budova získala také výtah a nové schodiště až do podkroví, kde se výhledově plánoval další společenský prostor. Součástí rekonstrukce byla také úprava a zpřístupnění historického vnitřního dvorku budovy.

Při přípravě projektové dokumentace se prováděl podrobný stavebně historický průzkum a veškeré stavební zásahy byly samozřejmě konzultovány s památkáři. V průběhu roku 2018 proběhla první etapa rekonstrukce. V přízemí vzniklo informační centrum se zázemím, reprezentativní radniční sál s kapacitou 40 osob a galerie Šatlava. Další etapy rekonstrukce měly následovat v závislosti na úspěchu města Český Brod při podávání žádostí v dotačních programech.

V roce 2022 město získalo dotaci od Ministerstva pro místní rozvoj ve výši 9,1 milionu korun. Předpokládaná celková cena stavebních prací, které zahrnovaly rekonstrukci všech prostor

Všudypřítomné polštářky, křesla a zákoutí mají zpříjemnit pobyt v knihovně, a to zvláště v oddělení pro děti

Foto: Jakub Červenka

v prvním patře a zbylé části přízemí, vybudování výtahu a nového schodiště do podkroví, činila 16 milionů korun. Během rekonstrukce město poskytlo knihovně dostatek náhradních prostor, díky tomu nebylo nutné nijak významně omezovat služby pro uživatele. Veškerý knihovní fond (cca 65 000 svazků) bylo ovšem třeba kompletně přestěhovat; pro samotný provoz knihovny se dočasně využívaly prostory dříve zrekonstruované části přízemí. V průběhu stěhování se ukázalo jako zásadní sehnat dostatečné množství banánových krabic a správně spočítat rozložení regálů a metrů knih v náhradních prostorech.

Rekonstrukce budovy trvala zhruba 18 měsíců, postupně došlo k odstranění novodobých přístaveb zdí a přiček, odkrytí původní klenby, opravě proslapaných nebo poničených dřevěných podlah a jejich výškovému sjednocení.

Podlahy v přízemí byly řešeny tak, aby se omezila vlhkost, vztlínající z historického podzemí, a byla instalována protiradonová opatření. Současně byly kompletně provedeny nové rozvody vytápění i nové elektrické a datové rozvody. Veškeré práce se prováděly s ohledem na šetrné chování ke stávajícím či historickým konstrukcím, ale zároveň se myslelo na harmonické zapojení nových prvků a povrchů.

Návrh interiéru pochází z dílny českobrodského studia DE-CODE pod vedením paní Lucie Ulíkové, která řešila funkčnost každého centimetru prostoru a vždy hledala kompromis mezi svou uměleckou vizí a praktičností budoucího provozu. Nové interiérové vybavení stálo pět milionů korun, byly použity typové výrobky i mobiliář vyrobený na míru. Vše bylo plně hrazeno z rozpočtu města.

Vybavení moderními technologiemi

Knihovna se v rámci rekonstrukce dočkala také RFID technologie se všemi jejími výhodami i nástěnných online katalogů s funkcí selfchecku. Vybavení moderními IT technologiemi podpořily dvě dotace Středočeského kraje a Ministerstva kultury ve výši cca 350 000 korun, které knihovna získala v roce 2023. Nové prostory knihovny disponují různými prostory pro studium, relaxaci i setkávání našich uživatelů, ale také pro besedy se zajímavými autory nebo pro literární pořady pro školy a školky z Českého Brodu i širokého okolí. Spektrum služeb knihovny rozšiřuje nově vzniklá kavárna v přízemí budovy, která tvoří zázemí pro různé další kulturní programy a akce knihovny, případně informačního centra.

Vzrůst zájmu o služby po slavnostním otevření

Nová knihovna byla za účasti vedení města a dalších milých hostů slavnostně otevřena a představena veřejnosti v pondělí 18. 3. 2024. Oslovy probíhaly každý následující den až do pátku 22. 3.; nabídlí jsme autorská čtení, literární workshopy, besedy i malé knihkupectví. Závěrečné Odpoledne s Andersenem všem návštěvníkům otevřelo celou budovu i s historickým podzemím.

V době slavnostního otevření nové knihovny přišlo rozhodnutí, že bude možné v rekonstrukci budovy dále pokračovat. Centrum vzdělávání, in-

Designérka interiéru volila světlé dekory, ve kterých vyniknou barevné obálky knih

Foto: Jitka ŠrajEROVÁ

formací a kultury úspěšně podalo žádost do výzvy Ministerstva kultury z Národního plánu obnovy na podporu vzniku malých kulturních a kreativních center a získalo dotaci ve výši 22,5 milionu korun. V půdních prostorách budovy vznikne multifunkční sál s výstavním systémem, mobilním pódium a koncertním křídlem, který bude možné využít pro výstavy, koncerty, komorní divadelní nebo filmová představení, semináře, workshopy apod. Stavební práce by měly začít již v roce 2024.

Nově rekonstruovaná knihovna se setkávala s velmi kladnou odezvou a pozitivním hodnocením návštěvníků. Z knihovnického hlediska zpětně hodnotíme jako lehce problematické rozhodnutí nastavit uličky mezi regály na minimální normu 80 cm, protože pro orientaci zvláště ve spodních částech regálu je tento prostor poměrně úzký. Vycházeli jsme ale z daných rozměrů jednotlivých místností, do kterých jsme chtěli umístit co nejvíc knihovního fondu ve volném výběru, a výsledný stav je akceptovatelný.

V průběhu celého post-covidového období postupně narůstá počet nových čtenářů knihovny, ale nynější zájem o knihovnické služby předčil veškerá očekávání. Za první dva týdny provozu (od 18. do 28. 3. 2024) se do knihovny přišlo zaregistrovat 147 nových čtenářů, zhruba polovinu z tohoto počtu tvoří děti a více než třetinu dospělí čtenáři v produktivním věku. Knihovnický systém zaznamenal za uvedené období 1813 návštěvníků, kteří využili některou ze služeb knihovny. Střízlivě odhadujeme, že nové prostory knihovny si přišlo prohlédnout a všech akcí během slavnostního otevření se zúčastnilo zhruba třikrát víc lidí. ■

Proměny interiérů knihoven z pohledu dodavatele

LUKÁŠ PAJER | pajer@ceiba.cz

Za poslední roky se proměnila řada českých knihoven. Ať již v nových budovách, nových prostorech nebo i jen rekonstrukcí interiérů. Zrekonstruované knihovny se staly modernějšími, libivějšími a většinou i s kvalitním designovým interiérem. Jako dodavatel vybavení a knihovního nábytku (*pozn. red.: Ceiba, s. r. o.*) jsme se také mnoha realizací účastnili.

U některých realizací jsme byli přímo od počátku, od první myšlenky na změnu interiéru knihovny, našeho návrhu až po realizaci, u jiných jen jako dodavatel v rámci výběrového řízení vybraného zadavatelem. Poznatků a zkušeností jsme za tu dobu získali velmi mnoho a snažíme se je aplikovat na nové projekty. Často i předchozí negativní zkušenost pomůže k lepšímu výsledku nového projektu.

Jak změnit vaši knihovnu k lepšímu?

Důležité je mít chuť a vizi, jak knihovnu změnit. Bývá to podnět přímo zevnitř knihovny a míří většinou na zřizovatele. Potřeby a možnosti knihovny se však mohou místo od místa lišit. Je zásadní mít podporu zřizovatele, protože bez vůle zastupitelstva a peněz to nejde. Tady je potřeba mít odvahu říci požadavky, které knihovna má, protože když už má dojít ke změně interiéru nebo i fungování knihovny, většinou je to na delší dobu a je samozřejmě lepší získat finance na celkovou proměnu knihovny než jen na částečnou. Záleží většinou na postoji zřizovatele a jeho vztahu ke knihovně. Máme i zkušenost, kdy po provedené rekonstrukci knihovny a nemalé investici chtělo nové vedení obce knihovnu zrušit nebo se kolem zrekonstruované knihovny vedly místní politické boje... To pak je těžké mít z nové knihovny radost!

Když už podporu ze strany vedení města nebo obce máte, je dobré si také najít správného partnera pro návrh a realizaci. Architekt/ka nebo interiérový designér/ka by měli naslouchat lidem,

kteří v knihovně pracují. Ti totiž vědí o knihovně zdaleka nejvíce. Blahoslaveni budiž ti, kteří neváhali a spolu s knihovníky navštívili jiné knihovny, aby se inspirovali nebo získali zkušenosti jiných. Ne každý je ochotný to udělat a od stolu prosazuje svoji vizi. Těch příběhů o tvrdohlavosti architektů jsem už slyšel také hodně. Největším neštěstím při plánování rekonstrukce knihovny pak bývá, když je zadání návrhu interiéru svěřeno architektovi bez zkušeností s knihovnami.

Dále je třeba mít dostatek času na přípravu a realizaci projektu. Nedostatek času bude na kvalitě realizovaného projektu nakonec hodně znát. Nestačí jen vyměnit regály za nové, jak se možná váš starosta domnívá...

Největší neduhy interiérů knihoven?

Bohužel, ne každá knihovna má štěstí na dostatečně prostorné nebo vhodně situované místnosti. Někdy je změna dispozice místností zkrátka neproveditelná. I tak se dá prostředí knihovny proměnit.

Velkým problémem jsou nevhodně řešené a staré rozvody sítí a topení, které bez větší investice není možné řešit. Kéž by aspoň posunutí zásuvky nebo přemístění datových sítí nebyl takový problém...

Pokud je knihovna v prostorách v nájmu, není možnost velkých změn v dispozici knihovny skoro žádná. Například výměna podlahové krytiny je pak většinou bojem na hodně dlouhou dobu. Špatný stav podlah nebo podlahové krytiny, na které mají přijít nové regály, je někdy až v roz-

Interiér Knihovny K. H. Máchy v Litoměřicích před rekonstrukcí...
...a po rekonstrukci

Když už víte, co chcete...

Máte-li již projekt rekonstrukce knihovny po mnoha setkáních a změnách připravený, máte dořešené financování, je potřeba také správně připravit výběrové řízení. Potřeba mít vše správně pro dodavatele popsané eliminuje možnost, že vám nebude dodavatelem dodáno to, co jste požadovali. Nemusíte pak po dokončení projektu dělat kompromisy mezi tím, co jste požadovali, a co vám bylo dodavatelem dodáno. Stojíte-li před dodanou židlí, která je sice černá, ale jiná, než jste požadovali nebo očekávali, dodavatel vám pouze sdělí, že židle je černá, jak jste popsali v zadávací dokumentaci. Solidní dodavatel s vámi sice bude řešit i požadovaný typ židle, ale pouze v rámci nacenění zadávací dokumentace a cenové nabídky.

Nakonec mít i seriózního dodavatele, a ne těžkou hlavu z řešení problémů je výsledkem vaší snahy o změnu knihovny k lepšímu interiéru.

poru s fyzikálními vlastnostmi. Někdy tak nové regály skoro levitují ve vzduchu, jak musejí být kvůli nerovné podlaze místy vypodloženy.

Častým neduhem je málo světla v interiéru knihovny. Někdy je to dáno typem stavby nebo oken. Řešením je pak výměna typu osvětlení, ale i tady je možné zvolit vhodnější řešení než jen výměnu starých „bzuchivých“ zářivek za nové, a vytvořit tak i pomocí světla prostor zajímavý.

I přeplněný prostor aneb snaha mít v prostoru vše „nezbytné“ je příčinou nedostatku světla a místa v interiéru. Pokud nemá knihovna depozitář nebo sklad knih, a má tak vše ve volném výběru, moc možností na změnu mít nebudeme. I proto jsou v knihovnách vysoké regály nebo nedostatek místa v uličkách mezi regály. I když existují všelijaká doporučení, jak vysoké regály mají být, někdy to není vzhledem k podmínkám a prostoru knihovny řešitelné.

Co rozhodně nechcete jako dodavatel při realizaci řešit?

Pokud jako dodavatel a účastník výběrového řízení vyhrájeme realizaci zakázky, pustíme se do výroby. Často je nutné zaměřit prostor po rekonstrukci, protože rozpory mezi dokumentací a skutečností mohou být velké. Při samotné stavbě či vnitřní rekonstrukci dojde ke změnám, které nečekáte. Např. když v místě, kde je plánovaný knihovní regál, umístí požární technik požární hydrant nebo na zeď zavěsí hasicí přístroj. Nebo když projektant přijde na vhodnější umístění topení v místě, kde mají stát regály. Regály jsou samozřejmě ve výrobě, což by se dalo ještě nějak změnit, musel by vám o této změně ale někdo ze zodpovědných říci. Zjistíte to ale většinou, až když přijedete na montáž a jste postaveni před hotovou věc. Také se vám může stát, že v místech, která jste si pro výrobu zaměřili,

Nevhodně umístěný hydrant, dodaný až v průběhu montáže nábytku bez předchozí dokumentace...

nerů, kteří knihovní regál vnímají jako něco, co vyjadřuje „podstatu“ knihovny. V návrzích jsou pak knihovny plné regálů s výškou po strop. Často jsou takové regály navrženy v nevhodných rozměrech nebo z nevhodného materiálu. Výsledkem je pak namísto knihovny pouze jiná forma depozitáře knih. Taktéž se takto navržený nábytek

najdete při kontrole místa z podlahy vycházející části vzduchotechniky, která se projektantovi nějak nevešla tam, kam ji plánoval. Nevadí, regály ve výrobě upravíme, předěláme a dodáme.

Nakonec stavební firma nestihá termín realizace, takže máte na tyto změny o něco více času a jste za to nakonec rádi, protože dnes nestihá nikdo. Už méně rádi jste, když vás nutí namontovat nové regály do místností s ještě vlhkou omítkou a stavební dělníci ještě brousí podlahy ve vedlejších místnostech, nefunguje ještě výtah, takže ty tuny materiálu nosíte po knihovně v ruce. Nebo se nestihne včas dodělat příjezdová komunikace ke knihovně a vy vše přenášíte přes staveniště, protože váš smluvní termín dodání se neskutečně rychle blíží.

Jak lze proměnit interiér knihoven?

Skoro každý interiér lze proměnit. Knihovny v současné době přestávají být jen půjčovnami knih. Mění se spíše na místa setkávání, komunitní centra, a tak se mění i jejich interiér. Změna prostoru na prostor multifunkční je pak zajímavou možností, jak změnit interiér knihovny. Je to zásadní změna, kterou lze docílit využitím např. pojízdných regálů, hradel, výstavkových regálů a dalšího nábytku (křesla, stohovatelné židle, stohovatelné stoly, sedáky, sedací truhly). Tím vytvoříme prostor, který lze snadno přestavovat a využít i za účelem besed, tvořivých dílen, návštěv dětských skupin atd.

Bohužel se stále setkáváme s návrhy interiérů knihoven od architektů a interiérových desig-

a regály odrazí ve zbytečně vyšších nákladech na výrobu a realizaci. Není tedy nutné vybavit knihovnu novými vysokými regály, ale navrhovat naopak regály nižší, regály mobilní, přidat barevné herní prvky pro děti atd.

Nebojte se ani výrazných barevných změn v interiéru. Ať už využijete barevnosti nábytku nebo vymalování stěn, změně interiéru to pomůže. K výrazné barevné změně je ale nutné následně upravit i drobné vybavení knihovny, jako jsou regálové rozřaďovače nebo orientační systém, aby byl výsledek barevně sladěný a nerušil konečný design knihovny.

Interiér také můžeme oživit využitím designového nábytku. Je to vždy takzvaná „trefa do černého“. Pokud zvolíme jednoduché, ale zajímavé tvary a nebojíme se výrazných barev, interiéru to hodně prospěje. Dnes již nemusí znamenat, že designový nábytek rovná se drahý nábytek. Na trhu je již hodně designového nábytku za přijatelné nebo konfekční ceny. Designová sedačka do knihovny tak nemusí skončit jen u sedačky Klippan z IKEA a stohovatelné židle také nemusí být ty konferenční židle, které najdeme v různých barevných obměnách skoro všude.

Velkým přínosem pro změnu interiéru jsou také výrazné designové prvky a doplňky na stěnách: grafické motivy, 3D plastické police, herní prvky, nástěnné hodiny a další.

Každý interiér knihovny lze tedy proměnit. Mělo by k tomu stačit již zmíněné na počátku – chuť a vize, jak knihovnu změnit. ■

Foto: archiv L. Pajera

Glosa

Kávy současnosti

VERONIKA CHRUSČOVÁ | veronika.chruscova@mlp.cz

Všichni to víme. Nejdůležitější, co konferenci dělá podařenou nebo promarněnou, je káva. Vstupem do konferenčních prostor se stávají účastníci akce karlínskými hipstery (někteří jsou tak i odění) a zcela znale hodnotí kafe, které je samozřejmě absolutně příšerné. Neboť je rozpustné, hořké, mdlé, studené či horké, podávané ve zcela nevhodném šálku, který se kinklá na podšálku, bo ty dva kusy k sobě nepasují.

Šálky jsou samozřejmě malé nebo mají malá ucha, do kterých se nevejdou prsty, nebo mají špatný tvar a nedají se držet dvěma prsty s elegantně zdviženým malíčkem (kam se hrabe baron Ritz se svým minislonem v kalhotách, ten podal i cukřenku).

Organizátoři se snaží účastníkům zavděčit, a tak experimentují jak s druhem kávy, tak s jejich zdrojem. Várnice jsou rychlé, a když se na ně napíše káva, tak jsou i efektivní, protože obsahují kávu, tedy neslibují nic navíc. Návštěvník se pak může pokusit chuť vylepšit či zcela vymazat cukrem, mlékem, medem. U várnice je však problém, že u nehbitych jedinců dochází k přelítí hrnku a pak se camrá po podlaze, kde mohou účastníci sklouznout a již během prvního coffeebreaku být za kořalu pod stolem. Jednotlivé konvičky s nápojem pak svádí k tomu, že účastník experimentuje s obsahy, aby zjistil, zda v některé není káva lepší. No není, a ještě nacamrá na stole (a na podlaze).

Pokud je organizátor rozmařilý, pořídí účastníkům kávovar, čímž si pořídí i frontu, která se line celým prostorem, protože (jak se šíří zepředu), tam je káva nejlepší. Čekatelé si pak do řady berou i jídlo, protože než by vystáli frontu na kávu, nezbyl by chlebiček. (O úskalích požívání chlebiček na veřejnosti kdekoliv už toho bylo řečeno a napsáno tolik, že je snad jasné, že by na konferencích neměly být. Anebo když už, tak minimálně zástupci s vajíčkem a majonézou, kdy člověk při konzumaci musí otevřít pusku jak trajekt vrata, aby se mu tam ta hora kalorií vešla.) Následně ve frontě i jedí a při postupu rozmelčují upadlé na kaši.

Kávovar má navíc hodně čudlíků a nabízí kávu, ale také cappuccino a latté, čímž frontu prodlu-

žuje, neboť účastníci váhají, vybírají, pak nevědí, jak velký šálek a kam ho umístit. Následně dojde mléko, které je nutné doplnit, a tak se fronta nehýbe, a kdyby byli účastníci Simíky, tak se jim krystal pomalu přebarvuje do červené. Následně stejně přecházejí k záloze, várnici, kde si dají kávu a slíbí si, že příští přestávku vyrazí dřív, aby mohli okusit tu „lepší“. Stejnou myšlenku má dalších 50 % účastníků, proto je fronta další přestávku stejně dlouhá, a ještě ke všemu dřív.

Pokud organizátor pije čaj, nechá, by se účastníci okávil v automatu na kafe, kde je také hodně čudlíků, ale také je tam zdiřka na peníze, a tedy zde fronta bývá menší.

Co se druhů kávy týče, nesmíme zapomenout, že ovocitá chuť kolumbijské arabiky, která se hodí zejména ke snídani, prostor provoní až s odpoledním coffeebreakem, a to už by měla být v šálcích spíše káva brazilská s čokoládovou stopou a s aroma pražených oříšků, takže faux pas. Africké kávy na konferenci? To vůbec neexistuje! Ale Indie mile překvapí. Kuba je taková klasika, která neurazí, někoho však nadchne. I zde tedy konferenční promóter vždy pohoří a nevyhoví požadavkům a přáním.

Existuje také příruční kávovač na kapsle, jak pisatelka zjistila, když uvedla konferenční návštěvu do hotelového apartmá a host jí ještě chtěl něco ukázat. S tajemným úsměvem se jal rozbalovat podlouhlý předmět, což byl presovač, a po etudě: *Jé, to je praktické, děkuji; to je moje, to není dar; aha*, se ukázalo, že jeho osobní. Tedy se nabízí možnost, aby každý účastník konference měl svůj oblíbený nápoj, svou odrůdu v kapsle v kapse a vymáčknul si podle potřeby bez nutnosti postávat ve frontě.

I autorka těchto řádků přiznává, že přejde-li na druhou stranu (tedy do řad účastníků), stává se kávovou fouňou (kafouňou), která se ořňuje nad leckterým kávovým nápojem a servírováním. Prostě to patří ke konferenčnímu koloritu, stejně jako když nefunguje prezentér, nedojde přednášející, dojde toaletní papír. A je třeba se na to připravit!

Takže letos znovu u kafe na konferenci *Knihovny současnosti* ve dnech 10.–12. 9. na Právnické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci. Těšíme se, těšte se!

HEJDUK, Adam. Knihovna je dnes místem setkávání. Online. *Mladá fronta Dnes*. 2024, 25. 5., s. 12. ISSN 1210-1168. Dostupné z: <http://zpravy.idnes.cz/mfdnes.asp>. [cit. 2024-06-03]

Rozhovor s T. Řehákem, znovujmenovaným ředitelem Městské knihovny v Praze, o jeho působení v této instituci. Vzpomíná na těžká období svého řízení – povodně v roce 2002 a období covidu. Popisuje, jaké zkušenosti z těchto období získala knihovna a její vedení. Věnuje se technologickému rozvoji knihoven a jeho dopadu na práci v knihovnách či na služby poskytované v jednotlivých pobočkách. Zabývá se také změnami v náplni práce knihovníků. V závěru rozhovoru nastiňuje vize do budoucnosti, například v souvislosti s AI či rekonstrukcí dalších poboček apod.

Univerzita otevřela areál v Jinonicích. Online. *Mladá fronta Dnes*. 2024, 25. 4., s. 16. ISSN 1210-1168. Dostupné z: <http://zpravy.idnes.cz/mfdnes.asp>. [cit. 2024-06-03]

Popis rekonstrukce areálu Fakulty sociálních věd UK v Jinonicích. Součástí zrekonstruovaných prostor je také nová dvoupatrová knihovna se 40 000 publikacemi ve volném výběru, dalšími přístupnými online a oborovými databázemi. Knihovna má individuální i skupinové studovny. V článku je uvedena cena rekonstrukce, zdroje financování a další plány s univerzitním areálem v Jinonicích.

ROKYTOVÁ, Eva. Národní pedagogické muzeum a knihovna potěší žáky i učitele. Online. *Týdeník Školství*. 2024, 25. 4., č. 17, s. 14. ISSN 1210-8316. Dostupné z: <http://www.tydenik-skolstvi.cz/>. [cit. 2024-06-03]

Rozhovor s Michaelou Tatýrkovou, pověřenou řízením instituce. Stručně popisuje vznik, historii a činnost Národního pedagogického muzea a knihovny (NPMK) nesoucí jméno Jana Amose Komenského. Současná činnost spočívá v systematickém výzkumu a poznání českého školství i vzdělanosti. Popisuje činnost této sbírkové, vědecké, pedagogické, výstavní, kulturně-vzdělávací, metodické, knihovnické a informační instituce, její metodickou činnost v domácím i evropském kontextu. Představuje akce pro ve-

řejnost. Přiblížení spolupráce s dalšími pamětovými institucemi.

HRADILOVÁ, Vlasta. Digitalizace zpřístupní staré tisky. Online. *Právo*. 2024, 22. 4., s. 9. ISSN 1211-2119. Dostupné z: <http://pravo.novinky.cz/>. [cit. 2024-06-03]

Popis projektu *Nahráno-Otevřeno* (<https://loaded-open.eu/cs/>), do kterého jsou zapojeny: Moravská zemská knihovna v Brně, islandský národní archiv a Muzeum umění v Olomouci se svým digitalizačním pracovištěm v Kroměříži. Díky tomuto projektu se digitalizují sbírky rukopisů, prvotisků, starých tisků, map, grafik či hudebnin. Součástí digitalizace jsou restaurátorské a konzervátorské práce. V závěru článku jsou popsány prezentace uměleckých sbírek ve virtuálním prostoru a vzdělávací akce pro školy i veřejnost.

Moderní technologie nemusí být pro dříve narozené strašák. Online. *Mladá fronta Dnes*. 2024, 13. 5., s. 9. ISSN 1210-1168. Dostupné z: <http://zpravy.idnes.cz/mfdnes.asp>. [cit. 2024-06-03]

Rozhovor s Jolanou Hájkovou o projektu *Digitální odysea* – vzdělávací platforma a kurzy Nadace Vodafone (<https://www.nadacevodafone.cz/programy/digitalni-odysea/>). Uvádí, co obnáší tento projekt, jak pomáhá s digitálními technologiemi starší generaci, kolik kurzů a jakého typu je zpřístupněno veřejnosti a jak jsou do toho všeho zapojeny knihovny. J. Hájková představuje konkrétní kurzy vzdělávání, do kterých může být zahrnuta i rodina seniora. Součástí kurzů je speciální příručka s funkcí pomocníka, který přináší vysvětlení pojmů a souvislostí, včetně konkrétních příkladů z praxe.

FISCHER, Andreas Th. a Pavel TROUSIL. Jak uspořádat svůj digitální majetek. Online. *CHIP*. 2024, č. 5, s. 102. ISSN 1210-0684. Dostupné z: <http://www.chip.cz/>. [cit. 2024-06-03]

Autoři popisují způsoby, jak se dá zacházet s osobním digitálním dědictvím, tj. s digitálním profilem na sociálních sítích, s osobní mailovou schránkou, aplikacemi, ale také e-knihami a e-dokumenty. Nač mají dědicové právo a jak případně s pozůstalostí tohoto typu zacházet.

Rakouská národní knihovna ve Vídni uchovává vedle jiných dokumentů také hudební kulturní dědictví Rakouska a zpřístupňuje jej svým uživatelům. Hudba byla v dějinách Rakouska vždy výraznou složkou kulturní reprezentace a byla podporována císařským dvorem. Přestože je svojí povahou pomíjivá, zanechává za sebou výrazné stopy. Díky notovému zápisu se stává hmatatelnou a využitelnou. Uživatelé hudebních sbírek Rakouské národní knihovny ve Vídni pocházejí z celého světa. Tyto dokumenty mohou fyzicky studovat v Paláci Mollard v prvním vídeňském obvodu. Větší část hudebních sbírek je k dispozici v digitální formě kdekoli a kdykoliv online nebo lze objednat kopie prostřednictvím reprodukční služby. V posledních letech byly systematicky digitalizovány velké soubory hudebních fondů včetně děl Antona Brucknera a Arnolda Schönberga. Historie této hudební sbírky je více než 200 let stará a byla vyčleněna z univerzální sbírky, aby byla zpřístupněna hudebníkům a badatelům. Postupně byla rozšiřována o operní archivy, církevní archivy a archivy předměstských divadel, soukromé sbírky hudebních badatelů a aristokratů. Rakouská národní knihovna opatruje díla slavných hudebních skladatelů, jako je *Requiem* od Wolfganga Amadea Mozarta, autogramy rukopisů Josepha Haydna, Ludwiga van Beethovena, Gustava Mahlera nebo Richarda Strausse. Vrcholné hudební památky jsou doplněny životopisnými dokumenty z pozůstalosti a doplňují celkový obraz hudebního života významných osobností. Tuto rozmanitou hudební pokladnici využívá nová generace hudebních badatelů ve své muzikologické práci. V Paláci Mollard ve Vídni se také šestkrát ročně konají hudební salony, kde se prezentují nejnovější v Rakousku vzniklá hudební díla.

(*Österreichischen Nationalbibliothek Magazin* – Nr.1, 2024, s. 16–17)

V Chorvatsku proběhlo mezi studenty knihovnictví a informační vědy šetření, které se zaměřilo na služby knihoven pro uživatele s demencí. Přestože nejsou knihovníci tradičně uznáváni jako profesionálové v této oblasti, mohou knihovny těmto uživatelům nabídnout přátelskou komunitu a vybrané

služby. Role knihoven je zde primárně edukační (poskytování informací o demenci všem zájemcům, organizování kurzů a programů pro širokou veřejnost). Nejčastějším typem závažné neurokognitivní poruchy je Alzheimerova choroba, v Chorvatsku je jí postiženo cca 300 000 osob. Zdravotníci a sociální pracovníci nejsou dostatečně proškoleni, kapacity v nemocnicích a sociálních ústavech jsou nedostatečné. Lidé jsou vystaveni ztrátě lidské důstojnosti, psychologické a právní poradenství je k dispozici sporadicky. Lidé s touto chorobou a jejich rodiny v Chorvatsku naléhavě potřebují komplexní zdravotnickou péči a informační systémy, které budou podporovat jejich potřeby a pomohou jim žít důstojný život. Chorvatské veřejné knihovny souhlasí s úlohou knihoven při podpoře lidí s demencí v místních komunitách, i když je tato činnost velice náročná a obtížná. Knihovníci musí mít přístup k programům dalšího profesního rozvoje, které je vybaví znalostmi a dovednostmi v této oblasti. Kvalitní knihovnické služby mohou zlepšit kvalitu života lidí s demencí a jejich rodinných příslušníků. Veřejné knihovny mohou přispět k informovanosti veřejnosti o Alzheimerově chorobě a odstranit sociální stigma s touto chorobou spojená.

(*IFLA Journal* – Volume 50, March 1, 2024, s. 16–25)

Univerzitní knihovna Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici byla první akademickou knihovnou na Slovensku, která přibližně před deseti lety začala pracovat s dobrovolníky a koordinovat jejich činnost. O zapojení do činnosti knihovny a jejich pomoci začala knihovna uvažovat při řešení problémů s provozem. Každoročně na začátku nového akademického roku pocítovala značný nedostatek personálu a hledala řešení tohoto problému. Inspiraci našla v zahraničních knihovnách, kde je zapojení dobrovolníků přirozenou součástí činnosti knihoven. Zajímavé byly také zkušenosti některých veřejných knihoven na Slovensku, které už pracovaly s dobrovolníky při organizaci svých aktivit nebo při propagaci. K osvojení myšlenky zapojení dobrovolníků přispěl rok 2011, který Evropská komise vyhlásila za Evropský rok dobrovolnictví s cílem zapojit občany ve větší míře do veřejného života. Předpokladem zapojení

dobrovolníků do činnosti univerzitní knihovny bylo jasně stanovit pravidla jejich působení. Vedení knihovny se obrátilo na Centrum dobrovolnictví a jako cílovou skupinu oslovilo seniory. Knihovna od svých dobrovolníků očekávala hlavně spolehlivost, zodpovědnost a časovou flexibilitu. Finančně na projekt s dobrovolníky přispěla Komunitní nadace Zdravé město, která prostřednictvím svého grantového programu podporuje neziskové organizace a občanské iniciativy na zkvalitnění života lidí v okrese Banská Bystrica. Dobrovolníci pomáhají knihovně při přípravě vyžádaných a zakládání vrácených knih, opravě dokumentů, skenování podkladů do archivu publikační činnosti a práci spojené s přípravou periodik do vazby.

(*Knížnica – ročník 23, číslo 1, 2024, s. 20–23*)

Německé knihovny řeší podobně jako další informační instituce vliv umělé inteligence na informační gramotnost. Němečtí knihovníci využívají již nyní nástroje umělé inteligence jako ChatGTP, Perplexity nebo Research Rabbit a jsou ohromeni jejich možnostmi, které nabízejí v oblasti generování nápadů, výzkumu a kreativity. Stejně jako další informační profesionálové jsou ovšem nejistí, v jakých procesech lze umělou inteligenci využívat. Knihovny také stojí před otázkou, co pro ně bude nástup umělé inteligence znamenat a jak tomu přizpůsobí své služby, aby byly i nadále udržitelné. V době umělé inteligence se stávají klíčovými dovednostmi jako kritické myšlení, sebe-reflexe a informační gramotnost. Studenti na univerzitách musí být schopni posoudit spolehlivost informací, vyhnout se plagiátorství a být si jisti výsledky svého výzkumu. Generativní umělá inteligence se nyní ukazuje jako nedílná součást všech kroků v rámci procesu výzkumu a publikování. To zvyšuje nároky na zajištění kvality ve výuce. Zásadní roli zde budou hrát univerzitní knihovny, které jsou tradičně zodpovědné za výuku informačních dovedností a mohou pomoci do značné míry s hladkou integrací umělé inteligence do vzdělávacích a výzkumných procesů. Navíc se otevírají pro knihovny příležitosti více se uplatnit v rámci akademického prostředí. Má-li být i nadále zaručena vysoká kvalita vědecké integrity a informační bezpečnosti, musí studenti získat potřebné do-

vednosti. Knihovny musí nabízet kurzy pro studenty a pedagogy o používání nástrojů umělé inteligence při akademickém publikování. Důležité je téma plagiátorství versus umělá inteligence a i zde musí sehrát výraznou a pozitivní roli akademické knihovny.

(*BuB Forum Bibliothek und Information – Jahrgang 76, Nr. 1, 2024, s. 240–241*)

Slovensko má schválenou Národní strategii pro otevřenou vědu na léta 2021–2028, což je jeden z výstupů Akčního plánu Iniciativy pro otevřené vládnutí na léta 2020 až 2021. Obsahuje soubor aktivit, jejichž cílem je sjednotit směr vědy a výzkumu na Slovensku s doporučeními Evropské komise a dalšími evropskými iniciativami, jako jsou Plán S, Evropský cloud pro otevřenou vědu aj. Implementace strategie je rozdělena na několik období a jednotlivé termíny jejich realizace pokrývají akční plány. Cílem Národní strategie pro otevřenou vědu je zlepšit dostupnost výsledků slovenské vědy a změnit nastavení výzkumných a hodnotících procesů směrem k vyšší transparentnosti, reprodukovatelnosti a integritě. Na základě analýzy silných a slabých stránek, příležitostí a hrozeb definuje devět strategických cílů, které jsou rozděleny na jednotlivé úkoly. Realizace národní strategie vyžaduje participaci všech aktérů vědy a výzkumu na Slovensku. Praktické kroky její implementace má podporovat akční plán pro otevřenou vědu, který na příslušné dvouleté období schvaluje vláda Slovenské republiky. Zajímavé jsou výsledky analýzy dostupných údajů o vynaložených finančních prostředcích na poplatky za publikování tzv. zlatou cestou otevřeného přístupu. Autoři zároveň hodnotí objem vynaložených finančních prostředků na poplatky ve vztahu k vydavatelům a vědeckým časopisům podle jednotlivých institucí. Ministerstvo školství, vědy, výzkumu a sportu Slovenské republiky zveřejnilo na webové stránce Metodické doporučení na tvorbu a implementaci institucionální politiky otevřené vědy pro instituce zabývající se vědou a výzkumem. Metodika obsahuje vzor institucionální politiky, který je v souladu s doporučeními Evropské komise pro otevřenou vědu.

(*Bibliotheca Universitatis – ročník 19, číslo 3–4, 2023–2024, s. 13–16*)

Před 100 lety, **2. 8. 1924**, se narodil **James Baldwin** († 1987), americký spisovatel, básník, dramatik, esejista a aktivista, který bojoval za občanská práva Afroameričanů a gayů; česky vyšly romány *Jdi a hlásej to z vrchů*, *Jiná země* a *Beale Street blues*.

Před 100 lety, **3. 8. 1924**, zemřel **Joseph Conrad** (* 1857), anglický spisovatel polského původu, jeden ze zakladatelů modernismu, autor románů a novel *Lord Jim*, *Srdce temnoty*, *Tajný agent*, *Nostromo*, *Hranice stínu*, *Zlatý šíp*, *Očima západu*, *Náhoda* či *Záchrana*.

Před 100 lety, **3. 8. 1924**, se narodil **Leon Uriš** († 2003), americký prozaik, autor historických a politických fikcí; česky vyšly romány *Exodus*, *Milá č. 18*, *Lvi v průsmyku*, *Soud Jejího Veličenstva*, *Bůh v troskách* a *Vykoupení*.

Před 120 lety, **6. 8. 1904**, zemřel **Eduard Hanslick** (* 1825), významný rakouský hudební kritik a estetik, z jehož díla vyšel česky výbor *Dokonalý antiwagnerián* a spis *O hudebním krásnu*.

Před 110 lety, **9. 8. 1914**, se narodila **Tove Janssonová** († 2001), finská prozaička, písničková švédka, malířka, ilustrátorka, autorka komiksů, tvůrkyně slavných muminků; česky vyšly kreslené stripy *Muminek 1–5*, *Muminek omnibus*, řada dalších knih o muminech samostatně a dále mj. prózy *Dcera sochaře*, *Knihy léta* nebo *Cestovat nalehko*.

Před 170 lety, **12. 8. 1854**, se narodil **Ignát Herrmann** († 1935), český spisovatel, humorista a redaktor, autor románů *U snědeného krámu*, *Otec Kondelík a ženich Vejvara* a *Tchán Kondelík a zeť Vejvara*.

Před 60 lety, **12. 8. 1964**, zemřel **Ian Fleming** (* 1908), anglický spisovatel, tvůrce proslulého agenta 007 Jamese Bonda v románech *Casino Royale*, *Diamanty jsou věčné*, *Goldfinger*, *Dr. No*, *Žít a nechat zemřít*, *Moonraker*, *Muž se zlatým koltem* aj. (celkem 12 románů a 9 povídek), známých i z filmových verzí.

Před 150 lety, **13. 8. 1874**, se narodil **Adolf Wenig** († 1940), český spisovatel, pedagog, libretista a překladatel; autor libret k operám *Čert a Káča*, *Babička*, *Vodník*, *Na večer Bílé soboty*, *Nosáček* a *Modrý květ*, pohádek a pověstí a četných dramát.

Před 30 lety, **14. 8. 1994**, zemřel **Elias Canetti** (* 1905), německy píšící britsko-rakouský prozaik, dramatik a esejista, nositel Nobelovy ceny za literaturu (1981), autor románu *Zaslepení*, rozsáhlé studie *Masa a moc*, souboru esejů *Svědomí slov*, eseje o Kafkovi *Druhý proces* či autobiografické trilogie *Zachráněný jazyk*, *Pochodeň v uchu* a *Hra očí*.

Před 20 lety, **14. 8. 2004**, zemřel **Czesław Miłosz** (* 1911), polský spisovatel, básník, esejista, překladatel a diplomat, nositel Nobelovy ceny za literaturu (1980), z jehož rozsáhlého díla vyšly česky výběry z básní a sbírky *Mapa času*, *Hymnus o perle*, *Svět*, *To*, *Traktáty a přednášky ve verzích* či *Poslední básně*, román *Údolí Issy* a eseje či deníky *Ztročený duch*, *Svědectví poezie*, *Rodná Evropa*, *Saligia a jiné eseje*, *Pejsek u cesty*, *Myslivcův rok* a *Miłoszova abeceda*.

Před 65 lety, **17. 8. 1959**, se narodil **Jonathan Franzen**, americký spisovatel, esejista a publicista, autor románů *Rozhřešení* (Národní knižní cena 2001), *Svoboda* a *Purity*.

Před 60 lety, **18. 8. 1964**, se narodila **Irena Doušková**, česká spisovatelka a novinářka, autorka bestselleru *Hrdý Budžes* a pokračování *Oněgin byl Rusák* a *Darda* a próz *Goldstein píše dceři*, *Někdo s nožem*, *O bílých slonech* či *Medvědí tanec*.

Před 30 lety, **19. 8. 1994**, zemřel český prozaik **Ladislav Fuks** (* 1923), autor románů a novel *Pan Theodor Mundstock*, *Variace pro temnou strunu*, *Spalovač mrtvol*, *Mýši* *Natálie Mooshabrové*, *Příběh kriminálního rady*, *Oslovení z tmy*, *Obraz Martina Blaskowitze* či *Vévodkyně a kučařka*.

Před 100 lety, **23. 8. 1924**, se narodil **Ephraim Kishon** († 2005), izraelský prozaik, dramatik, režisér a scenárista, autor humoristických knih *Inkognito v Praze*, *Liška v kurníku*, *Můj nejmilejší pokrm je jídlo*, *Nejlepší povídky o řidičích*, *Nejlepší povídky z cest*, *Nevděk světem vládne*, *Pomsta je sladká*, *Povídky o cizině*, *Povídky o rodině*, *Zůstane to v rodině* nebo *...a manželka nejlepší ze všech* a autobiografie *Nebylo se čemu smát*.

Před 130 lety, **2. 9. 1894**, se narodil rakouský spisovatel **Joseph Roth** († 1939), autor románů *Pochod Radeckého* a *Kapucínská krypta* či novely *Job*.

Před 40 lety, **3. 9. 1984**, zemřel **Jan Zábřana** (* 1931), český básník, prozaik a významný překladatel z ruštiny a angličtiny (I. Babel, O. Mandelštam, M. Cvetajevová, S. Jesenin, I. Bunin, B. Pasternak, J. Conrad, S. Plathová, A. Ginsberg, G. Corso, L. Ferlinghetti a mnozí další); autor básní a povídek; jeho rozsáhlé deníkové zápisky vyšly knižně pod názvem *Celý život*.

Před 30 lety, **7. 9. 1994**, zemřel americký prozaik a filmař australského původu **James Clavell** (* 1924), autor bestsellerů *Král Krysa*, *Šógun*, *Smršť*, *Tchaj-pan*, *Panský dům* a *Gaidžin* (romány tvoří volný cyklus, tzv. *Asijskou ságu*).

Před 100 lety, **18. 9. 1924**, se narodil český básník a esejista **Ivan Diviš** († 1999), autor sbírek *Chrlení krve*, *Sursum*, *Thanatea*, *Průvan*, *Beránek na sněhu*, *Odchod z Čech*, *Žalmy* či *Moje oči musely vidět* a rozsáhlého souboru deníkových záznamů, poznámek apod. *Teorie spolehlivosti*; v roce 1969 emigroval do západního Německa, po roce 1989 se vrátil do Čech.

Před 140 lety, **23. 9. 1884**, se narodil **Josef Váchal** († 1969), český malíř, grafik, ilustrátor, sochař, řezbář, spisovatel a básník, autor *Krvavého románu* a dalších děl.

Před 90 lety, **23. 9. 1934**, se narodil švédský prozaik a dramatik **Per Olov Enquist** († 2020), autor románů *Magnetizérova pátá zima*, *Strindberg – život*, *Svržený anděl*, *Návštěva osobního lékaře* či *Kniha o Blanche a Marii* a autobiografií *Jiný život* a *Kniha podobností*.

Před 80 lety, **23. 9. 1944**, se narodil **Ivan Martin Jirous** († 2011), řečený Magor, český básník, publicista a výtvarný kritik, výrazná osobnost českého undergroundu, nositel Ceny Jaroslava Seiferta (2006); z jeho díla jsou nejznámější *Magorovy labutí písně*.

Před 110 lety, **24. 9. 1914**, se narodil český básník a výtvarník **Jiří Kolář** († 2002). V letech 1952–1953 byl vězněn za kritiku komunismu ve sbírce *Prométheova játra*. V roce 1977 podepsal Chartu

77. V roce 1979 mu nebyl povolen návrat do Československa ze studijního pobytu v Západním Berlíně; Kolář žil od roku 1980 v emigraci v Paříži. Do Čech se vrátil v roce 1997. Vedle překládání (Walt Whitman, T. S. Eliot aj.) se věnoval poezii a je autorem mnoha básnických sbírek, deníků a cyklů: *Křestný list*, *Sedm kantát*, *Roky v dnech*, *Limb a jiné básně*, *Ódy a variace*, *Dny v roce*, *Očitý svědek*, *Prométheova játra*, *Básně ticha*, *Vršovický Ezop*, *Mistr Sun o básnickém umění* aj. V roce 1991 získal Cenu Jaroslava Seiferta. Světově proslulým se stal především svými kolážemi.

Před 100 lety, **27. 9. 1924**, se narodil český spisovatel, překladatel, redaktor a exilový nakladatel **Josef Škvorecký** († 2012), který patří k našim nejvýznamnějším poválečným spisovatelům. Vystudoval angličtinu a filozofii na Univerzitě Karlově. V roce 1956 se stal redaktorem časopisu *Světová literatura*. V roce 1958 však musel toto místo opustit kvůli skandálu, který způsobilo vydání jeho prvního románu *Zbabělci*. Byl vynikajícím překladatelem z angličtiny (R. Chandler, W. Faulkner aj.). V roce 1969 s manželkou Zdenou Salivarovou emigroval a usadil se v Torontu v Kanadě, kde v letech 1969–1990 vyučoval na univerzitě. V roce 1971 založili manželé Škvorečtí nakladatelství 68 Publishers, v němž do roku 1993 vyšlo celkem 227 titulů exilových a v Československu zakázaných autorů, jakož i překladů. Škvorecký vytvořil rozsáhlé a různorodé dílo, z něhož vynikají zejména „velké“ romány *Zbabělci*, *Tankový prapor*, *Lviče*, *Mirákl*, *Příběh inženýra lidských duší*, *Scherzo capriccioso* a *Nevěsta z Texasu* a dále novely a povídkové sbírky *Konec nylonového věku*, *Sedmiramenný svícen*, *Babylónský příběh*, *Legenda Emöke*, *Ze života lepší společnosti*, *Bassaxofon*, *Hořkej svět*, *Prima sezóna*, *Dvě vraždy v mém dvojím životě*, *Nevysvětlitelný příběh*, *Pulchra* a další. Je také autorem detektivek, esejů a dalších knih (např. kniha o českém filmu 60. let *Všichni ti bystří mladí muži a ženy*). Dlouho spolupracoval i s rozhlasovou stanicí Hlas Ameriky. V roce 1999 získal Státní cenu za literaturu, v roce 2004 Cenu Jaroslava Seiferta; opakovaně byl navrhován i na Nobelovu cenu za literaturu. Mnoho jeho knih bylo adaptováno pro film či pro televizi.

Portréty archiv autora

Když se potká historie a literatura

s. 290–291

← Výpůjční pult se dvěma pracovními místy

↓ Dominantou půjčovny je otevřená kniha s expozicí nových knih

↑ Novodobé příčky se bouraly, aby vynikly původní klenby

Foto: archiv MěK Český Brod

↓ „Velké doupě“ jako prostor pro dospívající

Novým prvkem v historické budově je schodiště, které zpřístupňuje podkrovní prostory →

↓ „Malé doupě“ v rámci dětského oddělení

↑ Kavárna nahradila původní depozitáře

Foto: Václav Šolta

Biblioschránky

pro výdej i vracení knih

2 boxy v jednom, 2 varianty

Oba typy Biblioschránek slouží k výpůjčce i vracení knih v době uzavření knihovny, v režimu 24/7. Vyrobené jsou z odolného HDPE plastu – odolné proti vlhkosti a UV záření a stálobarevné. Otevření schránek pomocí kódů přes zasílané SMS zprávy.

12 samostatných schránek
1 box pro vracení knih

Biblioschránka PS – box pro umístění pod stříškou

Biblioschránka XT – kompletně venkovní outdoor box

7 barevných variant

Zakázková výroba atypických rozměrů.

Na přání vyfrézujeme na stěny boxu název knihovny nebo text.

CEIBA s.r.o.

Jana Opletala 1265

250 01 Brandýs nad Labem-Stará Boleslav

Mobil: 777 345 002, mail: info@ceiba.cz

www.ceiba3.com

Ceiba®

